

SNC • LAVALIN

Монгол улс: Чойр-Сайншандын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам сүлжээ

Байгаль Орчин, Нийгмийн Менежмент Ба Хяналт,
Шинжилгээний Төлөвлөгөө (БОНМХШТ)

2021 оны 6-р сар

Энэхүү баримт бичиг болон үүний агуулгыг зөвхөн ЕСБХБ болон Чойроос Сайншанд хооронд тавигдах Цахилгаан Дамжуулах Шугамын Төсөлд ашиглах зорилгоор бэлтгэсэн болно.

Энэхүү баримт бичиг нь нүүр хуудсыг оруулан 106 хуудсаас бүрдэнэ.

Баримт бичгийн нэр: Байгаль Орчин, Нийгмийн Менежмент Ба Хяналт, Шинжилгээний
Төлөвлөгөө (БОНМХШТ)

[illegible]

Зээл олгогч	ЕСБХБ
Төсөл	Монгол улс: Чойр-Сайншандын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам сүлжээ
Ажлын дугаар	5196941

Агуулга

Бүлэг	Хуудас
Товчилсон үгийн жагсаалт	5
1. Танилцуулга	7
1.1. Оршил	7
1.2. Зорилтууд	8
1.3. Хамрах хүрээ	8
1.4. Зорилтот Хэрэглэгчид	8
1.5. Өөрчлөлтийн Хяналт	9
2. Байгууллагын Бүтэц	10
2.1. Зээлдүүлэгч	10
2.2. Төсөл Хэрэгжүүлэгч	10
2.3. Төсөл Хэрэгжүүлэх Нэгж	10
2.4. Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	10
2.5. Хариуцагч Байгууллагуудын Хураангуй	10
3. Байгаль орчин, Нийгмийн Удирдлагын Тогтолцооны Бүтэц	12
3.1. Танилцуулга	12
3.2. Байгаль орчин, Нийгмийн Удирдлагын Тогтолцоо (БОНУТ)	12
3.3. Барилгын БОНМХШТ	13
4. Төслийн тайлбар	15
4.1. Танилцуулга	15
4.2. Төслийн Агуулга	15
4.3. Төслийн Байршил	15
4.4. Төслийн тайлбар	17
4.5. Хамгаалалтын Зурвас Байгуулах	20
4.6. Газар Чөлөөлөх	20
4.7. Санал болгож буй Хөтөлбөр	21
4.8. Нэмэлт байгууламжууд	21
4.9. Төслийн үе шатууд	21
5. Хууль тогтоомж	25
5.1. Танилцуулга	25
5.2. ЕСБХБ Шаардлагууд	25
5.3. Монгол Улсын Шаардлагууд	36
6. Байгаль орчин, Нийгмийн Нөлөөлөл, Эрсдлийн Хураангуй	48
6.1. Барилгын Үе Шат	48
6.3. Ашиглалтын Үе Шат	55
7. Байгаль Орчин, Нийгмийн Менежментийн Арга Хэмжээнүүд	58
8. Байгаль орчны Хяналт	97
8.1. Танилцуулга	97
8.2. Хяналтын Төлөвлөгөө	97
9. Сургалт ба Мэдлэг Ойлголт	98
9.1. Танилцуулга	98
9.2. Ёс зүйн Дүрэм	98
9.3. Барилгын Шатны Сургалт	98
9.4. Ашиглалтын шат	99

10. Нийцлийн Хяналт, Аудит ба Тайлагнал	100
10.1. Нийцлийн Хяналтын Шаардлагууд	100
10.2. Үзлэг Шалгалт ба Дотоод Аудит	100
10.3. Гадаад Аудит Тайлагналын Шаардлагууд	100
10.4. Осол, Тохиолдол Ба Үл Нийцэл	101
11. Хэрэгжилтийн хуваарь	103

Хүснэгт

Хүснэгт 2-1. Төсөл Хэрэгжүүлэгч Ба Төслийн Байгууллагууд	11
Хүснэгт 4-1. Монгол улс дахь цахилгааны шугамын ХЗ	20
Хүснэгт 4-2. Төслийн үе шатууд ба үйл ажиллагаанууд	21
Хүснэгт 5-1. ЕСБХБ-ны Гүйцэтгэлийн Шаардлагууд, Төсөлд хамаарах байдлын Хураангуй	25
Хүснэгт 5-2. Цахилгаан дамжуулах шугам, байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн талаарх Монгол улсын гол хуулиуд	38
Хүснэгт 5-3. Төсөлд хамаарах Монголын Үндэсний Стандартуудын жагсаалт	44
Хүснэгт 5-4. Монгол Улс гарын үсэг зурсан олон улсын байгаль орчин, нийгмийн конвенцууд	46
Хүснэгт 5-5. Монгол улсын соёрхон баталсан ОУХБ-ын Конвенциуд	47
Хүснэгт 6-1. Барилгын шатан дахь байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн хураангуй	48
Хүснэгт 6-2. Ашиглалтын үе шатан дахь хүрээлэн буй орчин, нийгмийн нөлөөллийн хураангуй	55
Хүснэгт 7-1. Барилгын өмнөх үе шатанд байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах, хянах арга хэмжээ	59
Хүснэгт 7-2. Барилгын үе шатанд байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах, удирдах арга хэмжээ	63
Хүснэгт 7-3. Барилгын дараах, хүлээлгэн өгөхийн өмнөх байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах менежментийн арга хэмжээ	91
Хүснэгт 7-4. Ашиглалтын үе шат дахь байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах менежментийн арга хэмжээ	92
Хүснэгт 10-1. БОНУТ тайлагналын шаардлагууд	100
Хүснэгт 11-1. Хэрэгжүүлэх үндсэн үйл ажиллагааны хураангуй	103

Зураг

Зураг 1-1. Төслийн Байршил	7
Зураг 3-1. Хялбаршуулсан БОНУТ бүтэц	12
Зураг 4-1. Төслийн байршил	16
Зураг 4-2. Цахилгаан Дамжуулах Шугамын Маршрут	17
Зураг 4-3. Төсөлт ашиглах гол тулгуурууд	18
Зураг 4-4. Y220-2 Тулгуур шон (дээд) ба P220-2 Завсрын тулгуурын (доод) сууриуд	18
Зураг 4-5. Сайншандын дэд станцын байршил	19

Товчилсон үгийн жагсаалт

ХГ	Хувьсах гүйдэл
A/m	Ампер/метр
НБ	Нөлөөллийн бүс
БЗӨБЦТС	Багануур болон Зүүн-Өмнөд Бүсийн Цахилгаан Түгээх Сүлжээ
ТЭХС	Төвийн Эрчим Хүчний Систем
ЦДХ	Цахилгаан, Дулаан Хосолсон
ТБЦТС	Төвийн Бүсийн Цахилгаан Түгээх Сүлжээ
ИТХ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
дБ(А)	А жинтэй децибел
БОНБНУ	Байгаль Орчинд Нөлөөлөх Байдлын Нарийвчилсан Үнэлгээ
ШГ	Шууд гүйдэл
ЕСБХБ	Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк
БОНУ	Байгаль Орчны Нөлөөллийн Үнэлгээ
ӨХУ	Өртөлтийн Хязгаарын Утга
ЦСО	Цахилгаан соронзон орон
БОННБУ	Байгаль Орчин, Нийгэмд Нөлөөлөх Байдлын Үнэлгээ
БОНУАТ	Байгаль Орчин, Нийгмийн Үйл Ажиллагааны Төлөвлөгөө
БОНМХШТ	Байгаль Орчин, Нийгмийн Менежмент Ба Хяналтын Төлөвлөгөө
БОНУТ	Байгаль Орчин, Нийгмийн Удирдлагын Тогтолцоо
БОНБ	Байгаль Орчин Ба Нийгмийн Бодлого
ЕХ	Европын Холбоо
ТЭЗҮ	Техник Эдийн Засгийн Үндэслэл
ХХ	Хүлэмжийн хий
ГГц	Гигагерц
ОУСТ	Олон улсын сайн туршлага
ХДА	Хүнд даацын автомашин
Гц	Герц
ШАГЦ	Шувууны Чухал Бүс
ИБЦТХОУК	Ион бус цацраг туяанаас хамгаалах олон улсын комисс
ОУХБ	Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллага
ХБСХ	Монголын Хараат бус Судалгааны Хүрээлэн
ХК	Хувьцаат Компани
км	километр
кВ	киловольт
ГЧНШҮА	Газар чөлөөлөлт, нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагаа
АСТ	Амьжиргааг сэргээх төлөвлөгөө
мТ	миллитесла
мкТ	микротесла
Дтдм	Далайн түвшнээс дээш метр
БОАЖЯ	Байгаль Орчин, Аялал Жуулчлалын Яам

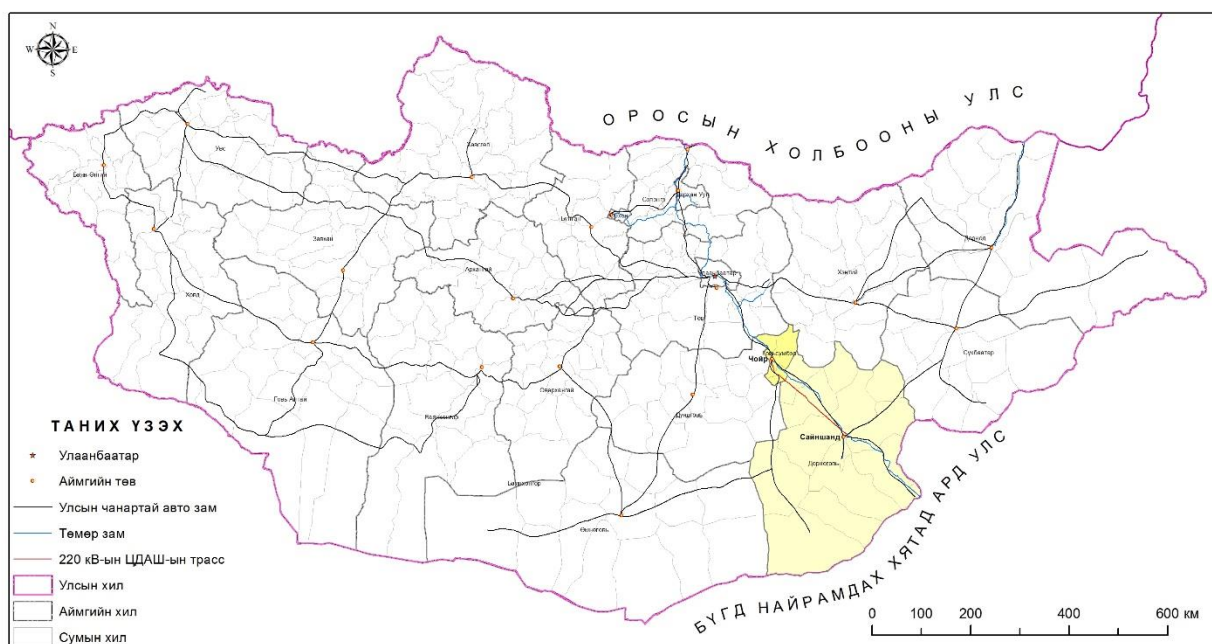
МВА	Мегавольт-ампер
МВт	Мегаватт
ИЦ	Ионжуулаагүй Цацраг
ЦДҮС	Цахилгаан Дамжуулах Үндэсний Сүлжээ
ТБХ	Техникийн бус Хураангуй
ЭЗХАХБ	Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага
ЦДАШ	Цахилгаан Дамжуулах Агаарын Шугам
А&ЗҮ	Ашиглалт ба Засвар Үйлчилгээ
НШҮАТ	Нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
ГШ	Гүйцэтгэлийн Шаардлага
ФВ	Фотовольтаик
ХЗ	Хамгаалалтын Зурвас
СИЭ	Састайнабилити Ийст Эйжия ХХК
ОТОХТ	Оролцогч талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө
УАӨАНҮБТ	Уур Амьсгалын Өөрчлөлтийн Асуудлаарх НҮБ-ын Тогтолцоо
ХСЭХ	Хувьсах Сэргээгдэх Эрчим Хүч
ДЭМБ	Дэлхийн Эрүүл мэндийн Байгууллага

1. Танилцуулга

1.1. Оршил

Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк (ЕСБХБ) Чойр ба Сайншандын хооронд 220 киловольт (кВ)-ын 2 хэлхээт 220.2 километр (км) цахилгаан дамжуулах агаарын шугам (ЦДАШ) тавих, 220/110/35 кВ-ын шинэ дэд станцыг Сайншандад барих болон Чойрын 220 кВ дэд станцын өргөтгөлийн ажлыг (цаашид Төсөл гэх) санхүүжүүлэх зээлийг Монгол улсын Засгийн Газарт олгох асуудлыг хэлэлцэж байна.

Төслийн байршлыг Зураг 1-1-д харуулсан. Говьсүмбэр аймгийн төв болох Чойр дахь дэд станцаар эхлэх санал гаргасан. ЦДАШ нь энэхүү дэд станцаас зүүн өмнө зүгт үргэлжилж, Дорноговь аймгийн төв Сайншанд хот дахь дэд станцаас хойд зүгт ойролцоогоор 2.5 км дэх шинэ дэд станц хүрнэ.

Зураг 1-1. Төслийн Байршил

Эрчим Хүчний Яам (ЭХЯ) нь төслийн Зээлдэгч байна. Цахилгаан Дамжуулах Үндэсний Сүлжээ Төрийн Өмчит Хувьцаат Компани (Компани эсхүл ТӨХК) нь Төслийг Хэрэгжүүлэгч байна. Төслийг хэрэгжүүлэхийн тулд Төсөл Хэрэгжүүлэх Нэгжийг (ТХН) ЦДҮС эсхүл ЭХЯ-ны харьяанд байгуулна.

ЕСБХБ нь 2014 оны Байгаль Орчин, Нийгмийн Бодлоготой (БОНБ) холбоотойгоор Төслийг “А” ангилалд багтаасан бөгөөд Төслийн санхүүжилт авах чадварыг тодорхойлохын тулд БОННБУ шаардлагатай гэсэн үг юм.

ЕСБХБ нь Даблью Эс Аткинз Интернэйшнл (Аткинз) болон тус компанийн дэд гэрээлэгч Састайнабилити Ийст Эйжия ХХК (СИЭ)-д ЕСБХБ-ны шаардлагуудад нийцүүлэн БОННБУ-г гүйцэтгэж, БОННБУ Толилуулгын Багц Материалыг бэлдэх ажлыг даалгасан.

Энэхүү баримт бичиг нь Байгаль орчин, Нийгмийн Нөлөөллийг Бууруулах, Менежментийн Төлөвлөгөөг (БОННБМТ) танилцуулах болно. БОННБМТ нь ЕСБХБ-ны Толилуулгын Багц Материалын шаардлагад нийцэхийн тулд бэлдэх хэд хэдэн баримт бичгийн нэг юм. Үүнээс гадна дараах зүйлс багтана.

- Техникийн бус Хураангуй (ТБХ);
- БОННБУ Тайлан;
- ОТОХТ;
- Газар чөлөөлөлт, нүүлгэн шилжүүлэлтийн хамрах хүрээ (ГЧНШҮА); ба
- Байгаль Орчин, Нийгмийн Үйл Ажиллагааны Төлөвлөгөө (БОНҮАТ).

Энэхүү БОНМХШТ нь Төслөөс үүдэн бий болох байгаль орчин, нийгмийн эрсдэлийг тодорхойлох зорилготой Төслийн Байгаль Орчин, Нийгмийн Удирдлагын Тогтолцооны нэг хэсэг байна.

1.2. Зорилтууд

БОНМХШТ гол зорилт нь Төслийн бүхий л шатанд тухайлбал барилгын өмнөх, барилгын/барилгын дараах хүлээлгэн өгөх шат, ашиглалтын шатанд байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл, нөлөөллийг удирдах чиглэлд ЕСБХБ-ны 2014 оны БОНБ, ГШ-ууд мөн Монгол улсын байгаль орчин, нийгмийн стандартад нийцэж байгаа эсэхийг баталгаажуулах юм.

БОНМХШТ тодорхой зорилтуудад дараах зүйлс багтана:

- БОННБҮ-д тодорхойлсон сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдийг үе шат тус бүрт зориулан тодорхойлсон эсэхийг баталгаажуулах;
- Төслийн байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг хянах арга хэмжээ авах;
- Төслийн БОНМХШТ-г боловсруулж, ЕСБХБ-ны ГШ-ууд, ЕХ-ны БОНУ¹ болон бусад холбогдох ЕХ-ны Зааврууд мөн Монгол улсын холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн үйл ажиллагаа явуулж байгаа эсэхийг баталгаажуулах;
- Хяналт, нөлөөллийг бууруулах, хянах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлсон байх; ба
- Төслийн БОНМХШТ-ний хэрэгжилтийн нийцлийг хангах арга хэмжээг санал болгох.

1.3. Хамрах хүрээ

БОНМХШТ дараах зүйлсийг тодорхойлно:

- Шаардлагатай урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ, удирдлагын арга хэмжээ;
- Байгаль орчны хяналтын шаардлагууд;
- Аудит, хяналт ба тайлагналын журам; ба
- Удирдлага, хяналт, нийцэлтэй холбоотой үүрэг, хариуцлага.

Энэхүү баримт бичиг нь барилгын кэмп, карьер, хэрэв ашиглагддаг бол том оврын ачааны машины маршрут, Төслийн үйл ажиллагаа зэрэг Төслийн талбайтай холбоотой барилгын үйл ажиллагаанд хамаарна.

Энэхүү баримт бичиг БОННБҮ, БОНУАТ, ОТОХТ, ГЧНШҮА болон хэрэв байдаг бол БОНБНҮ-тэй холбоотой ашиглагдах ёстой.

1.4. Зорилтот Хэрэглэгчид

Энэхүү БОНМХШТ-ийн зорилго нь Төслийн барилга, Ашиглалтын шатанд шаардагдах Байгаль орчин, нийгмийн болзошгүй асуудлууд, түүнийг бууруулах арга хэмжээ, хяналт тавих шаардлагыг мэдээлэх явдал юм.

Барилгын ажлын өмнө нэмэлт судалгааны ажлын үр дүн, эцсийн зураг төслийг тусгаж, Төслийн БОНМХШТ-г боловсруулахын тулд Зээлдэгч нь ТХН-ийн тусламжтайгаар энэхүү БОНМХШТ-г шинэчилнэ.

Барилгын ажил эхлэхээс өмнө Барилгын Гэрээлэгч нь Төслийн БОНМХШТ-д үндэслэн Барилгын дэлгэрэнгүй БОНМХШТ-г боловсруулж, байгаль орчин, нийгмийн удирдлагыг Төслийн барилгын үе шатанд хэрэгжүүлнэ. Барилгын БОНМХШТ-ний шаардлагууд нь Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч, Дэд гэрээлэгч, талбайн зочид зэрэг Төслийн бие бүрэлдэхүүнд хамаарна.

Барилгын ажил дуусч, ашиглалт эхлэхээс хамгийн багадаа 3 сарын өмнө ЦДҮС нь байгаль орчин, нийгмийн удирдлагыг Төслийн ашиглалтын шатанд хэрэгжүүлэх Ашиглалт, Засвар үйлчилгээний (А&ЗҮ) БОНМХШТ-г боловсруулна. А&ЗҮ БОНМХШТ нь ЦДҮС, А&ЗҮ Гэрээт гүйцэтгэгчид зэрэг Төслийн бие бүрэлдэхүүнд хамаарна.

---

¹ Улсын болон хувийн тодорхой төслүүд байгаль орчин нөлөөлөх байдлын үнэлгээний талаар ЕХ удирдамж 2011/92/EU, 2014/52/EU (the EIA Directive) удирдамжаар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.

1.5. Өөрчлөлтийн Хяналт

Барилгын ажил эхлэхээс өмнө шаардлагатай байсан нэмэлт судалгааны үр дүн, эцсийн зураг төслийг тусгахын тулд БОНМХШТ-г барилгын ажлаас өмнө шинэчлэх бөгөөд үүнийг Төслийн БОНМХШТ гэж нэрлэнэ. Түүнчлэн, техникийн зураг төслийн аливаа өөрчлөлтийг тусгахын тулд БОНМХШТ-нд төслийн нөлөөллийг бууруулах шинэчилсэн арга хэмжээнүүдийг тодорхойлсон байж болно. Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгчийн хувьд Төслийн БОНМХШТ нь сонгон шалгаруулалтад өгөх баримт бичгийн нэг байна.

Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь Зээлдэгчээс зөвшөөрөл авахын тулд Төслийн БОНМХШТ-г дагаж мөрдөх шаардлагатай бөгөөд Барилгын дэлгэрэнгүй БОНМХШТ-г бэлдэнэ. Барилгын БОНМХШТ-д барилгын өмнөх шатны судалгаа болон шаардлагатайн улмаас хийсэн судалгаануудын үр дүн багтана. Гэрээт гүйцэтгэгчийн хийсэн судалгааны ажлын улмаас энэхүү БОНМХШТ-нд төслийн нөлөөллийг бууруулах шинэчилсэн арга хэмжээнүүдийг багтаасан байж болно.

Төслийн зураг төсөл, гүйцэтгэл, байгаль орчин, нийгмийн нөхцөл байдал эсхүл осол эсхүл тохиолдлын улмаас томоохон өөрчлөлт гарсан бол Барилгын БОНМХШТ-д нэмэлт өөрчлөлт оруулах шаардлагатай. Өөрчлөлтийн удирдлагын үйл явц нь Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгчийн үүрэг байх бөгөөд Зээлдэгч/ТХН хянана.

Ашиглалт эхлэхээс хамгийн багадаа 3 сарын өмнө А&ЗҮ БОНМХШТ-г ЦДҮС-ээс эцэслүүлэх ёстой. ЦДҮС болон А&ЗҮ бүх гэрээлэгчид үүнийг хэрэгжүүлнэ.

2. Байгууллагын Бүтэц

Төсөлд оролцоотой байгууллага тус бүрийн үүрэг оролцоог дор харуулав. БОННБУ тайлангууд нийтэд нээлттэй болж, Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч томилогдсоны дараа Төслийн байгууллагын дэлгэрэнгүй бүтцийг боловсруулах ёстой.

2.1. Зээлдүүлэгч

ЕСБХБ нь Төслийн барилгын ажлыг санхүүжүүлэх зээлийг Монгол улсын Засгийн Газарт олгох асуудлыг хэлэлцэж байна. Төслийг хэрэгжүүлэх хариуцлагыг Төсөл Хэрэгжүүлэгч хүлээнэ. Гэхдээ БОНУАТ, гомдол шийдвэрлэлт, БОНУТ Төслийн гүйцэтгэлийн талаар тайлангуудыг ЕСБХБ-нд өгөх шаардлагатай.

2.2. Төсөл Хэрэгжүүлэгч

ЭХЯ нь Төслийн эзэмшигч байх бөгөөд Төслийн барилгын үе шат болон энэхүү БОНМХШТ-ний хэрэгжилтэд хяналт тавих үүрэгтэй. ЦДҮС нь Төслийг хэрэгжүүлэгч болон ашиглагч болно. Зээлдэгч болон ТХН-үүд нь Барилгын үе шатны БОНМХШТ-г Гэрээт гүйцэтгэгчидээр мөрдүүлнэ.

ЦДҮС-г Эрчим Хүчний Яам (70%), Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар (30%) эзэмшдэг. ЦДҮС нь улсын нийт нутаг дэвсгэрийн 80%, нийт хүн амын 72%-ийг эрчим хүчээр хангадаг Төвийн Эрчим Хүчний Системийн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулдаг.

Төсөл хэрэгжүүлэгч ашиглагчийн хувьд ЦДҮС нь Төслийн ашиглалтыг хариуцна. Төсөл Эзэмшигч нь Ашиглалтын шатанд А&ЗҮ БОНМХШТ боловсруулж, хэрэгжүүлэх ажлыг хариуцна.

2.3. Төсөл Хэрэгжүүлэх Нэгж

Төслийг хэрэгжүүлэхэд Төсөл Эзэмшигчид туслах зорилгоор ТХН-г байгуулахаар төлөвлөж байна. ТХН нь удирдлага, хэрэгжилт, Төслийн гэрээ хэлцлүүд холбогдох хууль, тогтоомжийн шаардлагуудад нийцэж байгаа эсэх дээр Төсөл Эзэмшигчид туслалцаа үзүүлнэ.

ТХН дотор Төслийн БОНУТ-г хариуцах хүнийг томилно. Энэ хүн нь БОНУТ-г боловсруулах, ТХН-ийн ажилтнуудыг зохих байдлаар дадлагажуулах, Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь Төсөл болон Барилгын БОНМХШТ-д нийцүүлж ажиллаж байгаа эсэхийг хариуцна.

ТХН нь голчлон барилгын шатан дахь БОНМХШТ хэрэгжилт тухайлбал Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч БОНМХШТ хэрэгжилтийн үр ашигтай байдлыг хянах зэрэг ажлуудад төвлөрнө.

Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь Төслийн байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдэд нийцэж ажиллаж байгаа эсэхийг баталгаажуулахын тулд ТХН нь тогтмол аудит, шалгалт хийнэ.

2.4. Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч

Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгчийг Төслийн барилгын ажилд зориулан сонгож, томилно. Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь үндэсний болон олон улсын бүх л холбогдох хууль тогтоомж болон Төслийн БОНМХШТ-д заасан нөлөөлөл бууруулах арга хэмжээнүүдэд нийцэж ажиллаж байгаа эсэхийг хариуцах үүрэгтэй. Барилгын Гэрээлэгч байгууллага нь Төслийн БОНМХШТ-д заасан байгаль орчин, нийгмийн шаардлагыг биелүүлэхэд хангалттай, өрсөлдөхүйц нөөцтэй байх ёстой.

Барилгын ажил эхлэхээс өмнө Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь Төслийн БОНМХШТ-д нийцсэн Барилгын дэлгэрэнгүй БОНМХШТ-г боловсруулах шаардлагатай. Барилгын үе шатанд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь өөрсдийн боловсруулсан Барилгын БОНМХШТ-ний хэрэгжилт, хяналтыг бүрэн хариуцна (мөн гэрээгээр хүлээсэн үүрэг). Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь Төслийн БОНУТ-дүйл ажиллагаа нь нийцэж байгаа эсэхийг шалгаж, хянана.

Гэрээт үйл ажиллагааныхаа байгаль орчин, нийгмийн болзошгүй нөлөөллийг удирдах тал дээр Гэрээт гүйцэтгэгчийн хүлээсэн үүрэг хариуцлагатай холбоотой бүх шаардлагуудад Дэд гэрээлэгчид нийцэж байх ёстой.

2.5. Хариуцагч Байгууллагуудын Хураангуй

Холбогдох хариуцагч байгууллагуудыг **Хүснэгт 2-1**-д хураангуйлав.

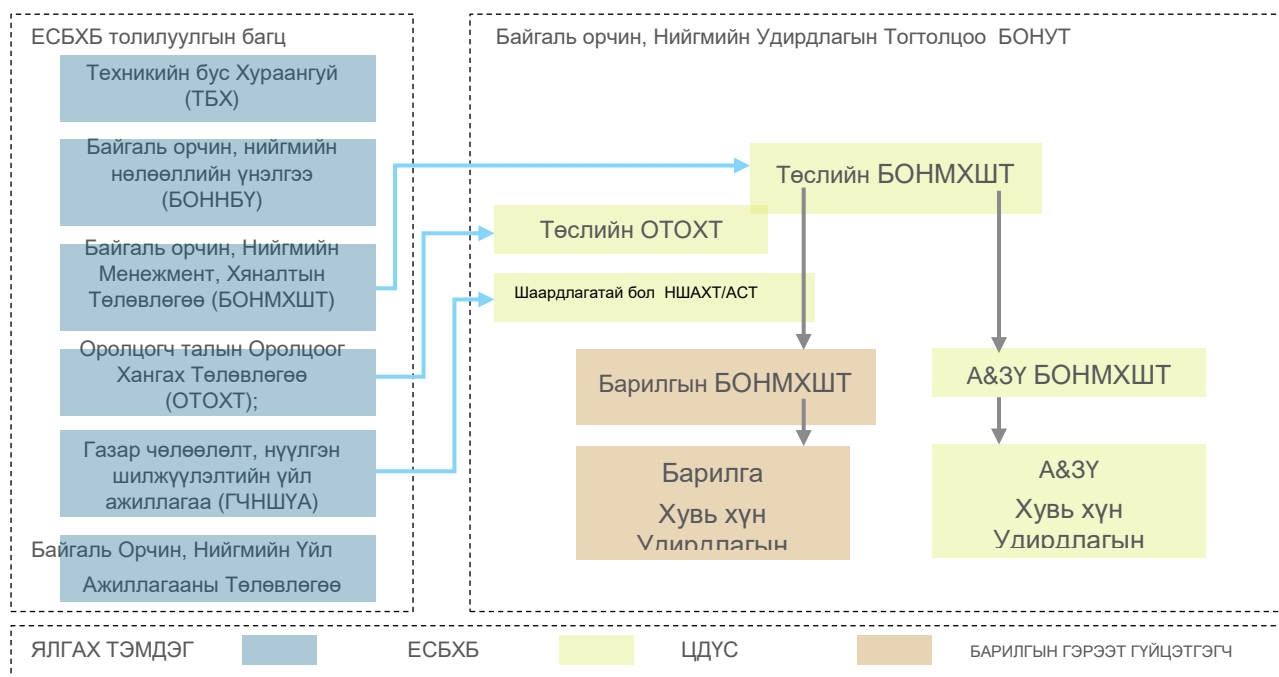
Хүснэгт 2-1. Төсөл Хэрэгжүүлэгч Ба Төслийн Байгууллагууд

Байгууллага	Төслийн чиг үүрэг	Тайлагнах газар
Эрчим Хүчний Яам (ЭХЯ)	Зээлдэгч тал бөгөөд Төслийг боловсруулж хэрэгжүүлэхэд энэхүү төлөвлөгөөг төслийн зураг төслийн дагуу шинэчлэх үүрэгтэй.	Засгийн газар ЕСБХБ
ЦДҮС	Ашиглалт, засвар үйлчилгээний бүх үйл ажиллагааг хариуцна. Мөн А&ЗҮ-ний БОНМХШТ-г боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	Засгийн газар ЕСБХБ
Орон нутгийн (аймаг) засаг захиргаа	Төсөлд зориулан түр болон байнга эзэмших бүх л газрууд дээр ЦДҮС-г дэмжиж ажиллана. Орон нутгийн иргэдтэй харилцаа холбоо тогтоох.	Зээлдэгч
Яамдын орон нутаг дахь алба хэлтсүүд	Төслийг батлах, төрөл бүрийн барилгын үйл ажиллагаанд зөвшөөрөл олгох	Яамдууд
ЕСБХБ	Төслийн барилгын ажлыг санхүүжүүлэх магадлалтай	ЕСБХБ ТУЗ
ТХН	Гэрээний нөхцөл, хуваарийн дагуу гүйцэтгэгчийг сонгох, хянах. Төслийн барилгын ажлыг ерөнхийд нь хянах.	ЕСБХБ, Зээлдэгч
Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Сонгон шалгаруулалтын нөхцөлд нийцүүлэн Төсөл хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Барилгын үе шатанд Барилгын БОНМХШТ-г боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	Зээлдэгч, ТХН
Засвар Үйлчилгээний (А&ЗҮ) гэрээт гүйцэтгэгчид	Олон төрлийн А&ЗҮ үйл ажиллагааны гэрээт гүйцэтгэгчид	ЦДҮС
Зөвлөхүүд	Судалгаа, шинжилгээ	Зээлдэгч, ЕСБХБ

3. Байгаль орчин, Нийгмийн Удирдлагын Тогтолцооны Бүтэц

3.1. Танилцуулга

Байгаль орчин, Нийгмийн Удирдлагын Тогтолцоо (БОНУТ) нь Төслийн байгаль орчин, нийгмийн эрсдэлүүдийг тодорхойлох, хянахад зориулсан бодлого, журам, арга хэрэгсэл, удирдлагын төлөвлөгөөний багц юм. БОНУТ болон удирдлагын төлөвлөгөөний тойм нь барилгын өмнөх шат, барилга, ашиглалтын шатуудад шаардагдах бөгөөд Зураг 3-1-д хураангуйлав.

Зураг 3-1. Хялбаршуулсан БОНУТ бүтэц

3.2. Байгаль орчин, Нийгмийн Удирдлагын Тогтолцоо (БОНУТ)

Төслийн БОНУТ-ийг ЦДҮС нь Төслийн удирдлагын зорилгоор боловсруулна. БОНУТ-д дараах зүйлс багтана:

- Зээлдэгчийн Бодлого, Журмууд;
- Төслийн БОНМХШТ;
- Хууль, зөвшөөрлийн бүртгэл;
- Төслийн ОТОХТ;
- Шугамын маршрутын судалгааны тайлан;
- Төслийн нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө (НШАХТ) ба/эсхүл Амьжиргааг сэргээх төлөвлөгөө (АСТ), шаардлагатай тохиолдолд;
- Зээлдэгчийн үүрэг, хариуцлага; ба
- Төслийн хуваарь/хөтөлбөр.

Хамаарах бодлогуудад:

- Байгаль орчин, Нийгмийн Бодлого;
- Хүний Нөөцийн Бодлого (хөдөлмөр, ажиллах нөхцөл, олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хамаарна);

- Гэрээт гүйцэтгэгч/Нийлүүлэгчийн бодлого; ба
- Төслийн Ёс Зүйн Дүрэм.

3.3. Барилгын БОНМХШТ

Барилгын үе шатанд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь Монгол улсын холбогдох хууль тогтоомж, стандарт мөн БОНУТ-д заасан арга хэмжээнүүдийг дагаж мөрдөх шаардлагатай. Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ажлаас өмнө хэд хэдэн судалгаа явуулж, Барилгын БОНМХШТ бүрдүүлэх удирдлагын багц төлөвлөгөө боловсруулах шаардлагатай. Энэ нь Төслийн БОНУТ болон Төслийн БОНМХШТ-ний шаардлагууд дээр суурилна. Барилгын БОНМХШТ болон холбогдох баримт бичгүүд нь ТХН-ээр батлуулна.

Барилгын БОНМХШТ-ний шаардлагуудыг барилгын шатанд хэрэгжүүлэх нь Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгчийн үүрэг бөгөөд, ТХН хянаж явна. Барилгын БОНМХШТ-ний хүрээнд хэрэгжүүлэх шаардлагатай нөлөөллийг бууруулах, удирдлагын арга хэмжээнүүдийг энэхүү баримт бичгийн 7-р Хэсэгт тусгасан болно. Хяналтын төлөвлөгөөг 8-р Хэсэгт оруулав.

Барилгын дараах/хүлээлгэж өгөх шатанд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын дараах аливаа арга хэмжээг ТХН-ээр батлуулах үүрэгтэй.

Барилгын өмнөх үе шат

Барилгын өмнөх шатанд анхаарах удирдлагын төлөвлөгөөнүүд болон арган хэмжээнүүдийг Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч бэлдэх бөгөөд үүнд дараах зүйлс багтана:

- Шинэчилсэн хууль, зөвшөөрлийн бүртгэл;
- Барилгын ОТОХТ; ба
- Археологи, палеонтологийн тайлан;

Барилгын үе шат

Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ажил эхлэхээс өмнө БОНМХШТ-ний 7-р хэсэгт тодорхойлсон арга хэмжээнүүдэд нийцүүлэн Барилгын БОНМХШТ-г боловсруулж, ашиглана. Барилгын БОНМХШТ-д дараах зүйлс багтана:

- Газар түр ашиглах шаардлагууд
- Ажилчдын кэмпийн менежментийн төлөвлөгөө
- Усны менежментийн төлөвлөгөө
- Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө (ил уурхай / ухмалаас гарсан материал)
- Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө
- Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө
- Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө
- Замын Хөдөлгөөний Удирдлагын Төлөвлөгөө
- Олон Нийтийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Менежментийн Төлөвлөгөө
- Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө
- Нийлүүлэлтийн Сүлжээний Менежмент
- Хөдөлмөрийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Төлөвлөгөө (ХАБЭА)
- Соёлын Өвийн Менежментийн Төлөвлөгөө, Тохиолдлын Олдворын Журам
- Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө, Талбайг Нөхөн Сэргээх Төлөвлөгөө
- Агаарын Чанар, Дуу Чимээ, Чичиргээний Менежментийн Төлөвлөгөө
- Сургалтын Төлөвлөгөө
- Барилгын ОТОХТ
- Гомдол Шийдвэрлэх Механизм
- Аюулгүй Байдлын Менежментийн Төлөвлөгөө

Дээрх менежментийн төлөвлөгөө бүр нь дараахь зүйлийг хамруулна:

- Үүрэг, хариуцлага
- Хэрэгжүүлэх ерөнхий арга хэмжээ
- Талбайд онцгойлон хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд
- Үзлэг шалгалт болон хяналтын шаардлагууд, арга хэрэгсэл үүнд багтана
- Үзлэг шалгалт, аудит ба тайлагнал
- Үл нийцэх байдал ба Ослын Журам

Барилгын өмнөх/хүлээлгэж өгөхөөс өмнөх шат

Барилгын ажил дууссаны дараа талбайг хүлээлгэж өгөхөөс өмнө хайрга дайрганы карьер, барилгын шатанд эвдэрсэн бүх газруудыг шаардлага хангахуйц, үр дүнтэйгээр нөхөн сэргээхийн тулд Нөхөн Сэргээлтийн Төлөвлөгөөг бэлдэнэ.

3.3.1. Ашиглалт, засвар үйлчилгээний үе шат

А&ЗҮ БОНМХШТ нь энэхүү баримт бичигт тусгасан Төслийн ашиглалтын шатны ажлуудыг гүйцэтгэхэд шаардлагатай арга хэмжээнүүдийг багтаана. Ашиглалт эхлэхээс өмнө ЦДҮС нь А&ЗҮ БОНМХШТ-г бэлдэж боловсруулах ёстой. Ашиглалтын туршид ЦДҮС болон бусад бүх А&ЗҮ гэрээт гүйцэтгэгчид Монгол улсын холбогдох бүх хууль тогтоомж, стандартууд, мөн Төслийн БОНУТ-г дагаж мөрдөх шаардлагатай.

3.3.2. Оролцогч Талын Оролцоог Хангах Төлөвлөгөө

ОТОХТ нь БОННБҮ Толилуулгын Багцын хүрээнд боловсруулагддаг. ОТОХТ нь үргэлжилж байгаа баримт бичиг учраас барилга, ашиглалтын туршид шинэчлэгдэнэ.

Барилгын өмнөх болон барилгын шатанд Зээлдэгч нь БОННБҮ-ний ОТОХТ-д үндэслэн Төслийн ОТОХТ-г боловсруулах, ашиглах мөн Төслийн байгууллагууд дотор оролцооны ерөнхий аргаар хангах зэргээр оролцогч талуудын оролцоог хангах ерөнхий үйл явцыг удирдана.

Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч Төслийн ОТОХТ-г хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай арга хэмжээнүүдийг тодорхойлохын тулд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч Барилгын шатны ОТОХТ-г боловсруулна.

Ашиглалтын шатанд Төслийн ОТОХТ-ний хэрэгжилтийг Зээлдэгч хариуцна.

3.3.3. Газар чөлөөлөлт, нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагаа

Газар чөлөөлөлт, нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагааг (ГЧНШҮА) БОННБҮ-ний хүрээнд боловсруулна. Зээлдэгч нь Төслийн эцсийн шатны нөлөөлөлд хамаарна гэдэг утгаар нь НШАХТ ба/эсхүл АСТ-г ГЧНШҮА-д нийцүүлэн бэлдэх үүрэгтэй.

Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь газар түр эзэмшихэд шаардлагатай зүйлсийг (тухайлбал, барилгын ажлын кэмп, хайрга, дайрганы карьер, том оврын автомашины зам г.м) тодорхойлох төдийгүй харилцан тохиролцох, сайн дурын зарчмаар газруудыг шилжүүлж авснаа батлах үүрэгтэй. Хэрэв боломжгүй нөхцөлд нүүлгэн шилжүүлэлт хийхээс аргагүй нөхцөл үүссэн бол эдгээр газруудыг Зээлдэгчид мэдэгдэх ёстой бөгөөд ингэснээр НШАХТ/АСТ-д оруулна.

4. Төслийн тайлбар

4.1. Танилцуулга

Энэхүү бүлэгт Төслийн талаар мэдээллийг танилцуулах болно. Төсөл анх Эрчим Хүчний Яамны 2013² онд боловсруулсан ТЭЗҮ-д үндэслэж, Чойр-Сайншанд-Замын-үүд хооронд цахилгаан дамжуулах шугам болон шаардлагатай дэд станцуудыг барих өргөн хүрээний төсөл байснаас өнөөгийн санал болгож буй Төсөл чухал ач холбогдолтой хэсгийг бүрдүүлж байсан. ЕСБХБ-ны Техникийн Зөвлөхүүд, Mercados Aries International ³ТЭЗҮ-ийн техникийн хяналтыг хийж гүйцэтгэсэн.

4.2. Төслийн Агуулга

Чойр-Сайншанд ЦДАШ төсөл нь Эрчим Хүчний Яамны өндөр ач холбогдолтой төсөл гэж тодорхойлогдсон. Энэхүү Төсөл нь 2008 оноос хойших Засгийн газрын Мөрийн Хөтөлбөрт суурилсан бөгөөд 2015-2030 онд Эрчим Хүчний Салбарт Төрөөс баримтлах бодлогод Монгол улсын эрчим хүчний салбарын тэргүүлэх салбарууд болон стратегийн зорилтуудыг тусгаж өгсөн бөгөөд үр бүтээмж, аюулгүй байдал, байгаль орчныг хамгаалахад чиглэсэн 3 үндсэн бүлэгт ангилж болно. Тавьсан зорилтуудад дараах зүйлс багтана:

- Эрчим хүчний салбарт инноваци, дэвшилтэт техник, технологийг нэвтрүүлэх, үр ашиг, хэмнэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэх ;
- Эрчим хүчний найдвартай хангамж, аюулгүй байдлыг хангах;
- Бүс нутгийн орнуудтай эрчим хүчний харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх ; ба
- Сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, уламжлалт эрчим хүчний байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл, хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах

Бодлогод зааснаар 2024-2030 онд эрчим хүчний суурилагдсан хүчин чадалд сэргээгдэх эрчим хүчний эзлэх хувь хэмжээг 30 хувь болгохоор заасан. Сэргээгдэх эрчим хүчний нөөц элбэг Монгол улсад нийт суурилагдсан эрчим хүчнийх нь 96 орчим хувийг бүрдүүлж байгаа нүүрсний цахилгаан станцуудыг орлуулах боломжит хувилбар бий. Эдгээр зорилтуудад хүрэхийн тулд боловсронгуй, тогтвортой, аюулгүй Цахилгаан Дамжуулах Сүлжээ чухал үүрэгтэй бөгөөд эрчим хүчний салбарын шинэчлэлийн улмаас үүсээд байгаа сорилтуудыг даван гарахын тулд өнөөгийн ашиглагдаж байгаа цахилгаан дамжуулах шугамыг шинэчлэх шаардлагатай. Хөрөнгө оруулалтын дутагдалтай байдал, хуучин үр ашиггүй дэд бүтэц Монголын өнөөгийн ашиглагдаж байгаа цахилгаан дамжуулах сүлжээнд дарамт болж байгаа төдийгүй Фотовольтаик, Салхин Цахилгаан Станц зэрэг Хувьсах Сэргээгдэх Эрчим Хүчнээс гарган авах нэмэлт эрчим хүчийг шингээх багтаамж хязгаарлагдмал байна.

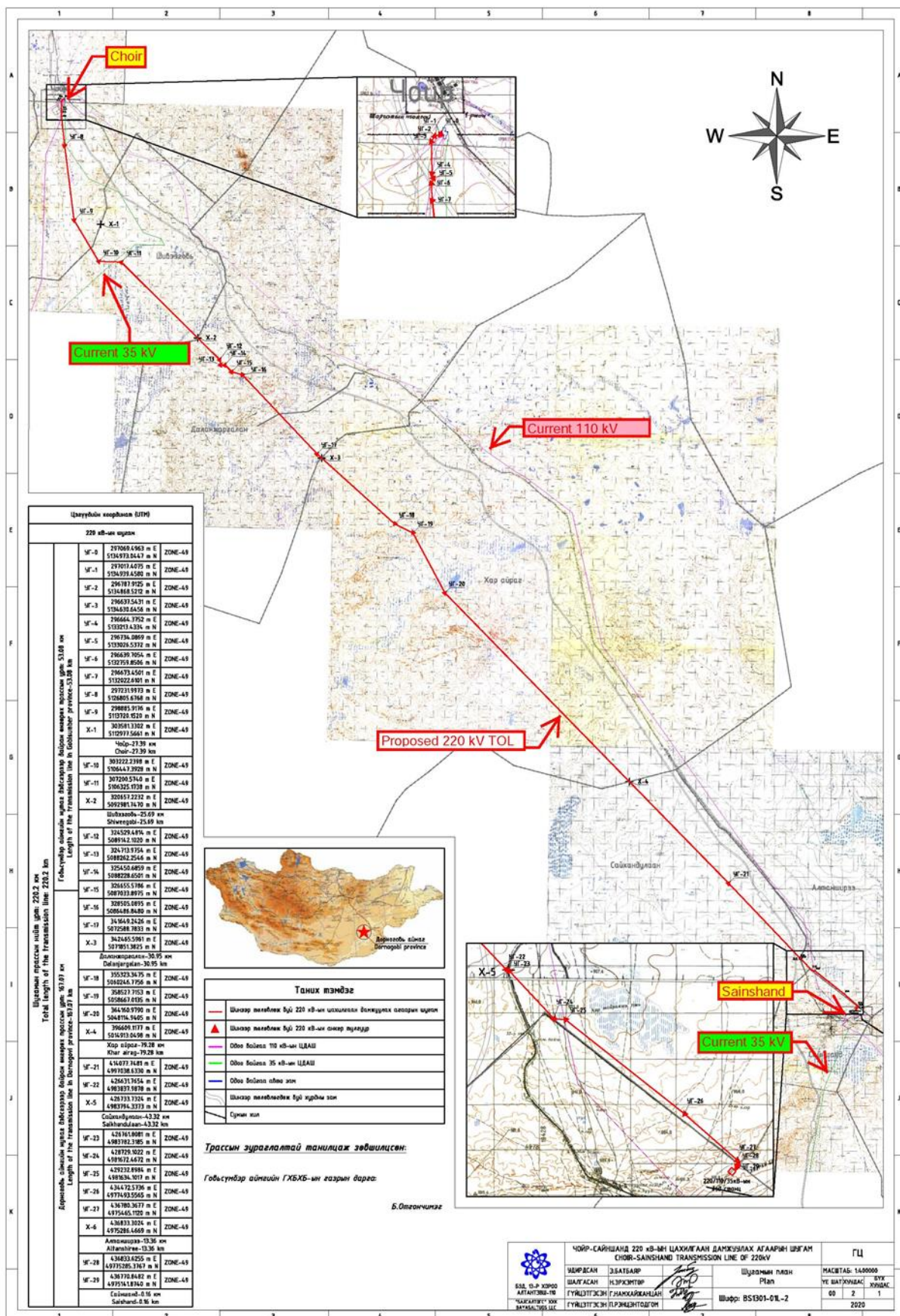
4.3. Төслийн Байршил

Төслийн байршлыг Зураг 4-1-ээс 4-2-д харуулав. Төсөл Говь-Сүмбэр аймгийн төв Чойрд (297069 E; 5134973 N) байрлах дэд станцаас эхэлнэ. ЦДАШ энэхүү дэд станцаас зүүн өмнө зүгт үргэлжилж Дорноговь аймгийн төв Сайншанд (436771 E; 4975142 N) хот дахь дэд станцаас ойролцоогоор 2.5 км зайд шинээр баригдах 220/110/35 кВ дэд станц хүрнэ. Ерөнхийдөө, ЦДАШ-ын маршрут нь хүн ам сийрэг суурьшсан бөгөөд ургамлын байдал нь Говь цөлийн шинж чанартай. ЦДАШ нь Говь-сүмбэр аймгийн Сүмбэр, Шивээговь сумд болон Дорноговь аймгийн Даланжаргалан, Айраг, Сайхандулаан, Алтанширээ, Сайншанд сумдын нутгаар дайран өнгөрнө. Транс-Монголын төмөр зам Чойр, Сайншанд хотуудын хооронд ЦДАШ-ын зүүн хэсгийг чиглэн байрлана. Чойр болон Сайншанд хотуудын хоорондын зам дагуу 110 кВ ЦДАШ бий. Түүнчлэн Чойр, Сайншанд хотууд болон Чойр, Сайншандын хоорондын зам дагуу суурингаар 35 кВ цахилгаан түгээх шугам дамжин өнгөрдөг. Говь-сүмбэр аймгийн Шивээ-Говь суман дахь ЦДАШ-аас зүүн зүгт ойролцоогоор 11 км-т байрлах Шивээ-Овоо нүүрсний уурхай нь Монгол улсын төвийн бүсийн гол нүүрс нийлүүлэгчдийн нэг. Хамгийн ойр байрлах дархан цаазат газар нь зүүн хойд зүгт ойролцоогоор 27 км-т байрлах Чойрын Богд уул юм. Мөн шувууны чухал байршилд тооцогддог Их Нарт байгалийн нөөц газар ЦДАШ-ын маршрутаас баруун өмнө зүгт ойролцоогоор 10 км-т Дорноговь аймгийн Даланжаргалан суманд байрлана.

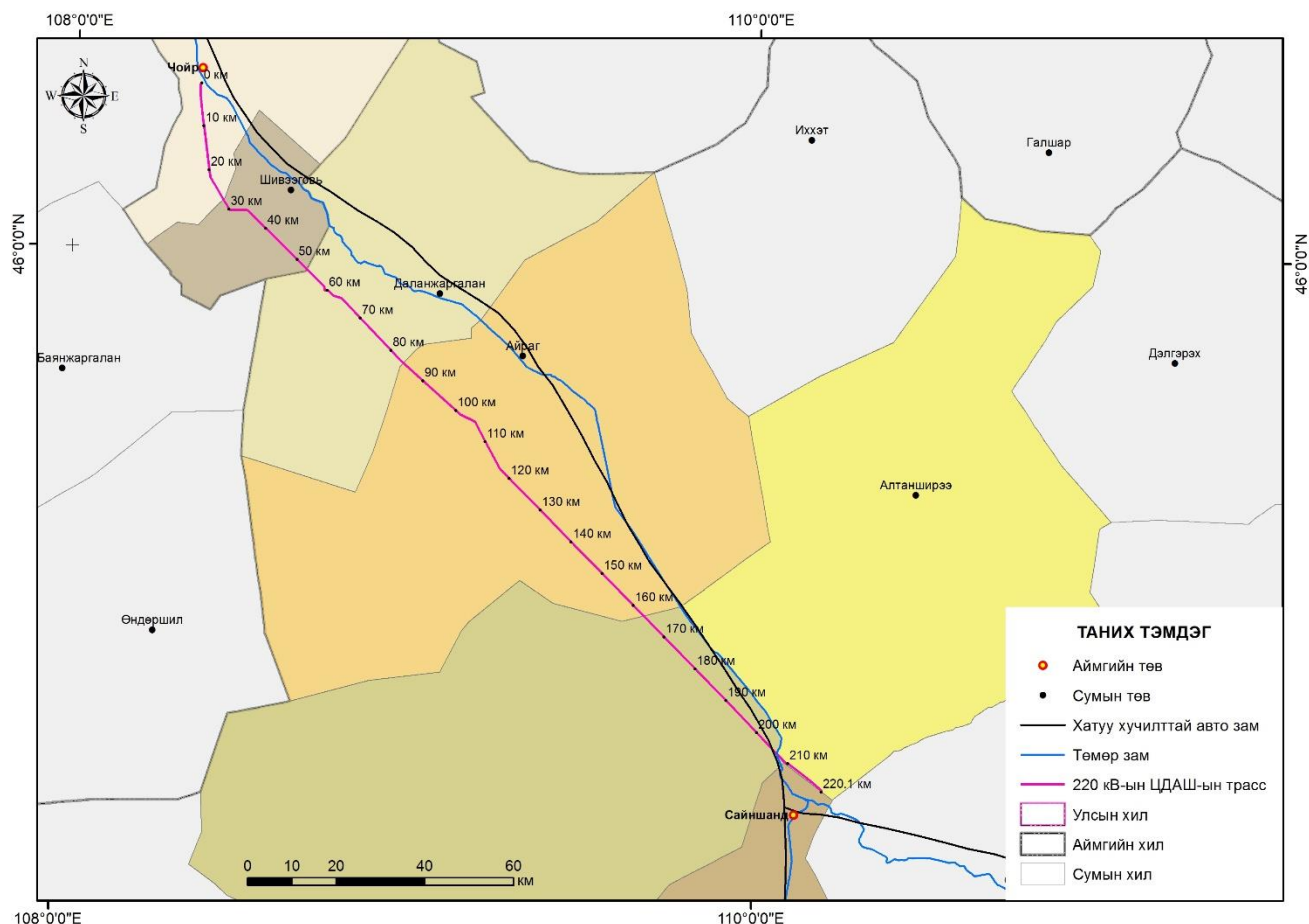
² Эрчим хүчний Яам 2013. *Чойр-Сайншанд-Замын-үүд 220 кВ Цахилгаан Дамжуулах Агаарын Шугамын Техник Эдийн Засгийн Үндэслэл*.

³ Mercados Aries International (2020 оны 5-р сарын 22), *Чойр-Сайншанд Цахилгаан Дамжуулах Шугам барих Төслийн Бэлтгэл Судалгаа, Mongolia – Эхлэлийн тайлан*

Зураг 4-1. Төслийн байршил

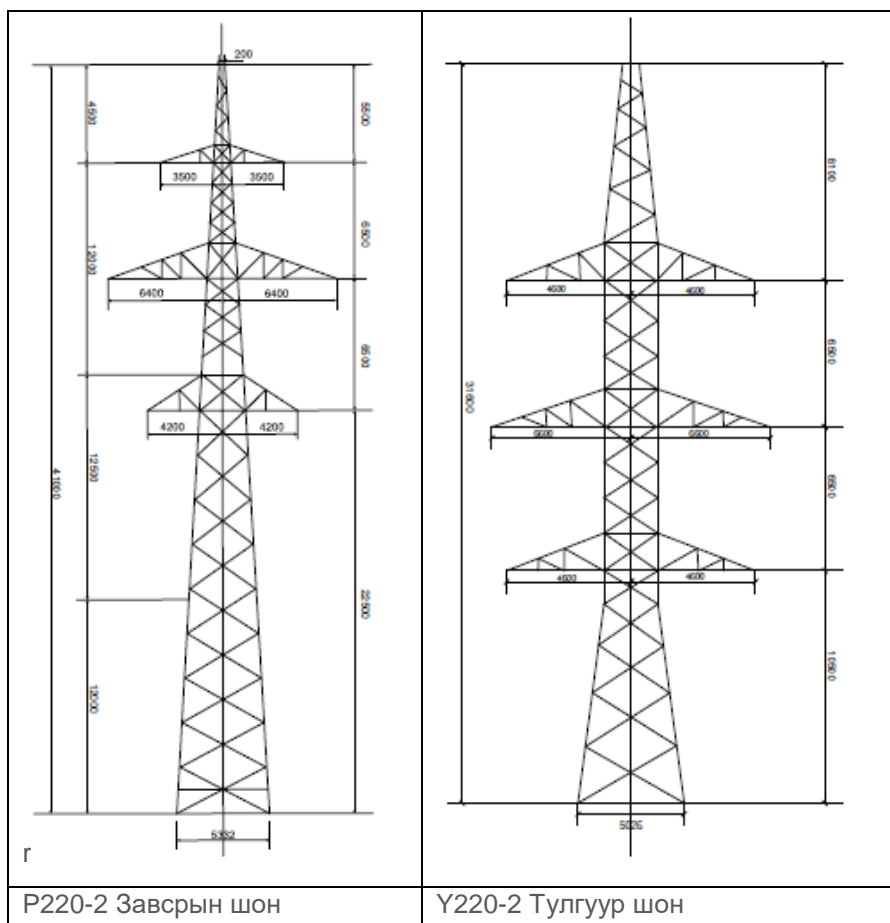

Зураг 4-2. Цахилгаан Дамжуулах Шугамын Маршрут

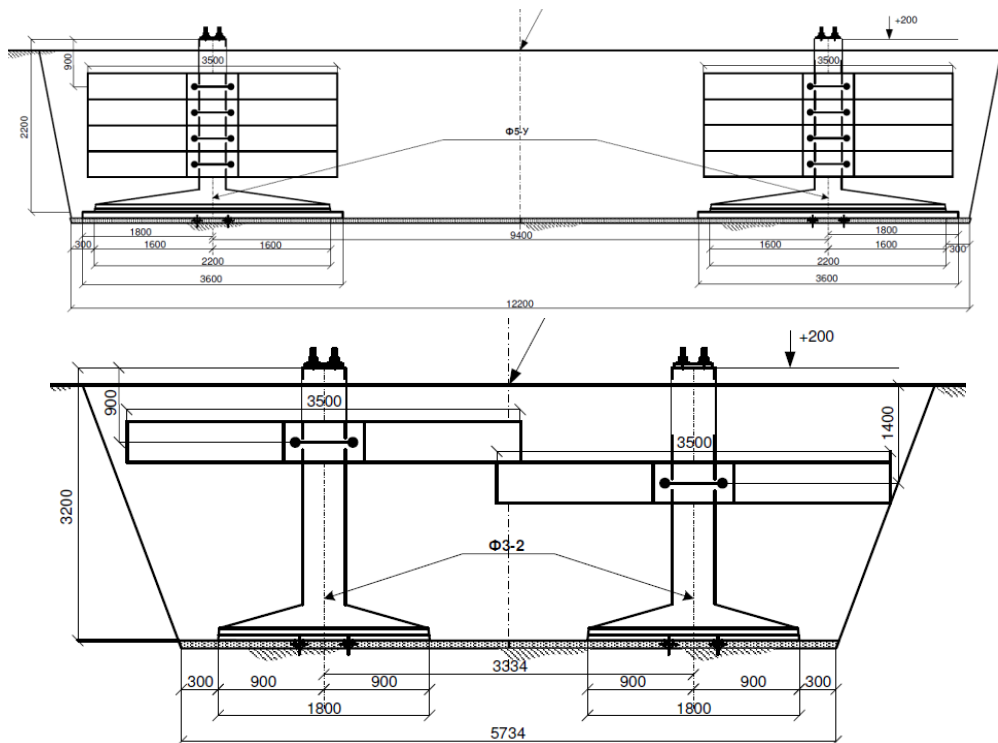
4.4. Төслийн тайлбар

Төсөл дараах үндсэн бүрэлдэхүүнээс бүрдэнэ:

- **Цахилгаан дамжуулах шугам.** 220.2 км урттай 220 кВ-ын хоёр хэлхээт агаарын шугам нь Чойр дахь хуучин дэд станц болон Сайншандад баригдахаар төлөвлөгдсөн шинэ дэд станцын хооронд баригдана. ЦДАШ нь LGJ-400/50 дамжуулагч утас, оптик газардуулгын утас мөн аянгын хамгаалалт болон системийн ажиллагаанд зориулж OPGW-09A4 ашиглана. Энэхүү хэлхээ нь ямар ч салаа холболт ашиглаагүй учир Чойр, Сайншанд дахь цахилгааны хүртээмжийг сайжруулахад тусална.
- **Тулгуур.** Хоёр хэлхээт ЦДАШ-г тулгуурын хоорондын зай нь урт байх шаардлагатай төмөр сараалжин цамхаг бүхий портал бүтэцтэй хос ган шонгуудаар тулна. Нийт 663 тулгуур ашиглагдана гэж төлөвлөж байгаа бөгөөд тулгуурууд 5 төрөл байна (P220-2, Y220-2, Y220-2+5, Y220-2+9, Y220-2+14). P220-2 завсрын шон, Y220-2 тулгуур шонгууд голдуу ашиглагдана (Зураг 4-3). Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгчийн гаргасан агаарын шугамын загварын оновчлолын дагуу өөр хэсгүүдэд төмөр сараалжин цамхагуудыг ашиглаж магадгүй. P220-2, Y220-2 тулгууруудын сууриуд тус бүр 2.2 м, 3.2 метрийн гүнтэй, 12.2 болон 5.7 метрийн өргөнтэй. (Зураг 4-4)

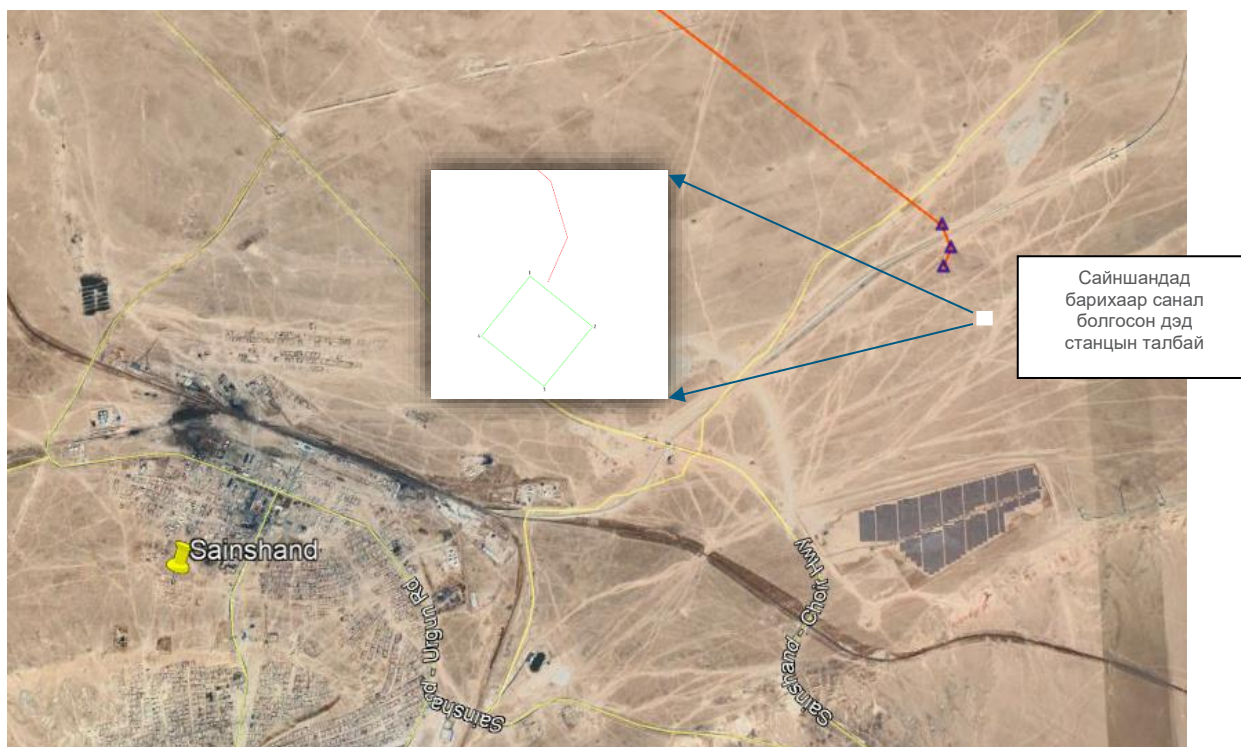
Зураг 4-3. Төсөлт ашиглах гол тулгуурууд

- **Дэд станцууд.** Төслийн хүрээнд шинээр 220/110/35 кВ дэд станц Сайншандад баригдах бө Чойр дахь 220 кВ-ын дэд станцыг өргөтгөнө. Сайншанд дахь дэд станцад дараах байгууламжууд багтах бөгөөд онцлогуудыг дор харуулав ⁴:
  - 200 мегавольт амперын (МВА) хүчин чадалтай 220/110/35 кВ-ын 2 автотрансформатор;
  - 220 кВ түгээлтийн тоног төхөөрөмж;
  - 110 кВ түгээлтийн тоног төхөөрөмж;
  - 35 кВ түгээлтийн тоног төхөөрөмж;
  - Дотоод хэрэгцээнд зориулсан трансформатор;
  - 0.4 кВ түгээлтийн тоног төхөөрөмж;
  - Шууд Гүйдлийн (ШГ) систем;
  - Кабель утсууд;
  - Гэрэлтүүлэг;
  - Гал хамгаалагч;
  - Хяналтын систем;
  - Реле ба автоматжуулалтын систем;
  - Хяналтын камер;
  - Байгалийн гамшгаас хамгаалах систем; ба
  - Харилцаа холбооны систем.

2013 оны 11-р сард хийсэн геотехникийн талбайн судалгаагаар шугамын дагуу дөрвөн өөр төрлийн хөрс байгаа нь Төсөлд ашиглагдах суурийн төрлийг тодорхойлно. Ердийн сууриуд тавих хүлээлттэй байгаа ч бүтцийг байршуулах судалгааны ажил дууссаны дараа зарим байршилд өөр төрлийн суурь тухайлбал гүн суурь шаардлагатай байгааг харгалзах хэрэгтэй болж магадгүй. Энэ бүхэн Төслийн дэлгэрэнгүй зураг төсөл гаргах шатанд тодорхой болно. Цамхаг бүр “хөл” тус бүрдээ 4 ялгаатай төрлийн суурь шаардана. Сайншандад барихаар төлөвлөсөн дэд станцын байршлыг Зураг 4-5-д харуулав. Дэд станцын газрыг Сайншанд сумын газрын албаныхантай хэдийн тохирч зөвшилцсөн.

Зураг 4-5. Сайншандын дэд станцын байршил

⁴ Эрчим хүчний яам, 2013. *Чойр-Сайншанд-Замын-үүд 220 кВ Цахилгаан Дамжуулах Агаарын Шугамын Техник Эдийн Засгийн Үндэслэл*.

4.5. Хамгаалалтын Зурвас Байгуулах

2001 оны Монгол улсын Эрчим хүчний тухай хууль болон Монгол улсын Засгийн газраас 2020 оны 3-р сарын 18-нд баталсан 97-р Тогтоолд цахилгааны шугамд хамгаалалтын бүс эсхүл хамгаалалтын зурвас байгуулах тухай тусгасан.

Эрчим хүчний тухай хуулийн 7.3 болон 29.1.7-р Зүйлд хамгаалалтын бүсийн тухай мөн 33-р Зүйлд (Зүйл бүхэлдээ) “Цахилгаан дамжуулах сүлжээний хамгаалалтын бүсийн” тухай заасан байдаг. Хэдийгээр Эрчим хүчний тухай хуулинд ХЗ-ын өргөний талаар заагаагүй байдаг ч шугамын аюулгүйн дүрэм журам, ЗГ-аас тогтоосон ХЗ-д нийцүүлэн ХЗ-г тогтоох эрхийн аймаг, сумдын засаг дарга нарт өгсөн байдаг.

Тодорхой ХЗ-уудын тухай заасан тогтоолыг Хүснэгт 4-1-д харуулав. 220кВ шугамд шаардлагатай шаардлагуудыг шараар тэмдэглэв. Эрчим хүчний дамжуулалтад саад болох аливаа үйл ажиллагаануудыг ХЗ-д хориглоно. Үүнд, ХЗ-д дэд бүтцийн ажил хийхийг хориглох бөгөөд ХЗ-д аливаа үйл ажиллагаа явуулах бол цахилгаан дамжуулах шугам эзэмшигчээс зөвшөөрөл авна.

Дэд станцууд эсхүл цахилгаан түгээх аливаа дэд бүтцийн ойролцоо 25 метрт ямар ч мод эсхүл хөдөө аж ахуйн тариалалт байхыг зөвшөөрөхгүй.

Хэрэв ХЗ-т тарьж ургуулсан мод, сөөг нь сүлжээнд гэмтэл учруулж болзошгүй, эсхүл цахилгаан шугамыг үзлэг, засвар хийхэд саад учруулж болзошгүй тохиолдолд эзэмшигч нь тэдгээрийг нүүлгэх, тайрах үүрэгтэй

Хүснэгт 4-1. Монгол улс дахь цахилгааны шугамын ХЗ

Цахилгааны шугам, кВ	Хүн суурьшаагүй газар	Хүн суурьшсан газар	Дэд станц ба цахилгаан түгээх дэд бүтэц	Ойт бүс ба дархан цаазат газар
	Гадаад шугамын хоёр тал, м		Зүг бүрт, м	Гадаад шугамын хоёр тал, м
1 кВ хүртэл		1-1.5 м		
1 – 20 кВ	10 м	2 м	10 м	2 м
35 кВ	15 м	4 м	15 м	3 м
110 кВ	20 м	5 м	20 м	3 м
220 кВ	25 м	6 м	25 м	4 м
330 -500 кВ	30 м	10 м	30 м	5 м

4.6. Газар Чөлөөлөх

Дээр дурдсанчлан, хуулийн дагуу энэхүү газрыг хамгаалахын тулд ЦДҮС нь ХЗ эсхүл хамгаалалтын бүсийг тогтооно. Гэхдээ ЦДҮС нь тухайн газар Төслийн зориулалтаар ашиглагдана гэдгийг баталгаажуулж мэдээлэхийн тулд сум, аймгаас холбогдох албан бичгүүдийг авах ёстой.

Одоогоор бүх аймгийн захиргаа Төсөлд зориулан газар олгож, газрын зөвшөөрлүүд олгогдсон. Сайншанд сумын газрын албанаас Сайншандад барих дэд станцын байршлыг зөвшөөрсөн.

2021 оны байдлаар ЦДАШ-ын чиглэлийн дагуу долоон уул уурхайн лицензит (хайгуул, олборлолтын) талбай байна. Эдгээр хоёр талбай (Эйку Сора, Модот уул) г дайрахаас зайлсхийх трассын шугамыг 2020 оноос шинэчлэн өөрчилсөн. ЦДАШ-ын маршрут нь одоогоор таван уул уурхайн лицензит талбайг дайран өнгөрөх бөгөөд ЦДҮС нь дөрвөн лиценз эзэмшигчид болох Хэрлэн голын үйлс ХХК, Батбадмаараг ХХК, Мак цемент ХХК, Олон ихт баян ХХК-тай харилцан тохиролцож, өөрсдийн лицензийн талбайгаар дайран өнгөрч буй ЦДАШ-ийн талаар татгалзах зүйлгүй гэсэн мэдэгдлийг албан тоотоор хүлээн авсан болно.

Дөрвөн талст эрдэнэ ХХК-ийн XV-44000007 дугаар бүхий хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн хугацаа 2020 оны 7-р сарын 31-нд дуусгавар болсон бөгөөд Яамнаас 2021 оны 2-р сарын 4-ний өдөр Дорноговь аймгийн Засаг даргад цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын талбайд уг хайгуулын лицензийн талбайг оруулахгүйгээр шинэчлэх тухай албан тоот хүргүүлсэн. Дорноговь аймгийн Засаг дарга 2021 оны 2-р сарын 19-ний өдөр (Дугаар 1/208) албан тоотоор Төслийн ЦДАШ-ын маршрутад ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгохгүй байх тухай хариу хүргүүлсэн

ЦДАШ маршрут болон ХЗ дотор тусгай зориулалтын эсхүл тариалангийн газар байхгүй. Мөн ЦДАШ болон ХЗ дотор орон сууцны байгууламж байхгүй. Харин 6 км-ийн Хамгаалалтын бүсэд усны худал, малчдын өвөлжөө байна. (Маршрутын төв шугамаас тал тал тийш 3 км)

Шинэ дэд станцын талбай мөн одоо ашиглаж байгаа болон барихаар санал болгож байгаа шинэ дэд станцын талбайн дотор ямар ч барилга байхгүй.

4.7. Санал болгож буй Хөтөлбөр

Барилгын ажил эхлэх хугацаа тодорхойгүй байгаа боловч барилгын ажил 24 сар үргэлжилж, 2021 онд эхлэх тооцоотой байна.

4.8. Нэмэлт байгууламжууд

Барилгын ажил гүйцэтгэх, байгууламжийг босгох, дамжуулагчид болон хамгаалалттай утаснуудыг холбох зэргээр барилгын шатанд цамхаг байрлах бүх байршлуудад нэвтрэх шаардлагатай болно. Эдгээр маршрутыг Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч тодорхойлж өгөх боловч ажлаас үүдэн гарах нөлөөллийг бууруулахын тулд аль болох одоо ашиглагдаж байгаа зам/харгуйг ашиглах үүрэгтэй. Боломжтой тохиолдолд ЦДАШ-ын корридорыг ачаа тээвэрлэлтэнд ашиглана.

Одоо ашиглагдаж байгаа замуудыг маршрутын коридорт нэвтрэхэд ашиглаж болно. Гэсэн хэдий ч хүнд даацын автомашины (ХДА) хөдөлгөөн, материал зөөвөрлөлт (байгууламж, дамартай кабель, болон бусад), тоног төхөөрөмж, ажилчдыг ажлын талбай руу зөөх зорилгоор шинэ зам барих шаардлагатай байгаа юм. Эдгээр зам нь түр зуурын бөгөөд бага зэргийн хөдөлгөөнд зориулагдсан болно.

Түр зуурын (барилгын шатанд зөвхөн зориулж) эсхүл байнгын (барилга ба ашиглалтын шат) зам барьж болно. Эдгээр нь 2 хэлхээт дамжуулах шугам ачсан тээврийн хэрэгсэл явахад зөвшөөрөхүйц байх ёстой. Ажил гүйцэтгэгдэж дууссаны дараа түр замуудыг анхны нөхцөлд аваачих хүртэл нөхөн сэргээлт хийнэ. Байнгын замууд нь татан буулгалт хүртэл нээлттэй байна.

Ямар ч тохиолдолд шинэ нэвтрэх зам барихаас аль болох зайлсхийх хэрэгтэй. Боломжтой тохиолдлуудад одоо ашиглагдаж байгаа замуудыг ашиглах шаардлагатай. Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь одоо байгаа замуудыг Төслийн хэрэгцээнд нийцүүлэн ашиглах бөгөөд ажил дууссаны дараа анхны нөхцөлд эсхүл илүү сайжруулан нөхөн сэргээх ёстой.

Хайрга, дайрганы карьер байрлах байршилд тавигдах шаардлагууд одоогоор тодорхойгүй байгаа бөгөөд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч тодорхойлно. Барилга угсралтын шатанд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын үйл ажиллагааг дэмжих талбайн байгууламжийг суурилуулах шаардлагатай болно: Талбайн оффис, хадгалалтын талбай, ажилчдын байр, зогсоол гэх мэт. Үүнийг Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч тодорхойлдог тул одоогоор дэлгэрэнгүй мэдээлэл байхгүй байна. Гэхдээ энэ нь шугамын маршрутын голд байрлах гол кэмп болохоор байна. Хоёрдогч кэмпүүд 2 дэд хэсэгт байгуулагдаж магадгүй. Эдгээр кэмпүүд нь илүү жижиг байх бөгөөд ойр ажил хийх хугацаанд л ашиглагдана. Зааварчилгааны дагуу 100 км зам тутамд нэг дэд кэмп байх стандарт журамтай тул дээд тал нь хоёроос гурван кэмп байх хүлээлттэй байна.

4.9. Төслийн үе шатууд

Төслийн үе шатуудыг Хүснэгт 4-2-д хураангуйлав. .

Хүснэгт 4-2. Төслийн үе шатууд ба үйл ажиллагаанууд

Төслийн үе шат	Төслийн үйл ажиллагаа
Барилгын ажлын өмнөх	<ul style="list-style-type: none"> Шугамын маршрут ба дэд станцын судалгаа (нарийвчилсан топограф, геотехникийн судалгаа) ба дизайны оновчлол Үндэсний БОНУ бэлдэх, танилцуулах Хамгаалалтын зурвас байгуулах, Амжиргаагаа сэргээх төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх Нэвтрэх замууд, боломжтой тохиолдолд шинэ ХЗ-ын дагуу талбай руу нэвтрэх замуудыг чөлөөлөх; гэхдээ маршрутын дагуу хэд хэдэн түр замууд шаардлагатай болж болзошгүй. Шаардлагатай машин төхөөрөмж нь бульдозер. <p>Дэд станцын талбай дээрх тариалангийн газрыг чөлөөлөх.</p>
Барилгын ажил ба ашиглалтад өгөх	<ul style="list-style-type: none"> Талбай дээр хадгалах газар/бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг байгуулах Тоног төхөөрөмж болон ажилчдыг талбай руу тээвэрлэх Шаардлагатай бол эрчим хүчний түр эх үүсвэр Барилгын ажил ба дэд станцын суурилуулалт Тулгуур болон цамхагийн суурийг тэгшлэх, малтах- Малтлага хийх шаардлагатай үед малтлагын ажил эхлэхээс өмнө өнгөн хөрсийг хуулна. Ихэнх тохиолдолд малтлагын ажлыг бульдозер ашиглан механикаар хийдэг. Механик малтлага хийх боломжгүй тохиолдолд гараар малтлага хийж гүйцэтгэнэ. Ган арматурыг байршуулсны дараагаар бетонын ажлыг хийнэ. Шон/цамхаг суурилуулахаар санал болгосон газруудыг тэгшилнэ; боломжтой бол талбайг дизайны түвшинд хүргэхийн тулд ухаж гаргасан материалыг ашиглан гар багажаар хучилтын ажлыг хийнэ. Нягтруулах талбай нь жижиг хэмжээтэй байгаа тул нягтруулах ажлыг жижиг оврын машин ашиглан хийж гүйцэтгэнэ.

Төслийн үе шат	Төслийн үйл ажиллагаа
	<p>Цамхаг/тулгуур босгох - Цамхаг/тулгуурууд нь сонгосон хөрсний шинж чанараас хамаараад 2.2-3.2 м гүнт, 12.2-5.7 м өргөнтэй бетон суурьтай байна. Цамхгуудыг жижиг кран, тросс, хөшүүрэг, олс эсхүл талбайд нэвтрэх боломжтой бол зөөврийн кран ашиглаж босгоно.</p> <p>ХЗ дахь ургамлыг цэвэрлэх - Холболтын ажил эхлэхээс өмнө цахилгааны шугам тавихад саад болж магадгүй ХЗ дахь мод, ургамлыг цэвэрлэнэ. ХЗ-ын гадна байгаа ч шугамын ажилд саад болох моднуудыг мөн тайрч, цэвэрлэнэ. Энэхүү ажлыг цахилгаан хөрөө болон жижиг багаж ашиглаж хийнэ.</p> <p>Шугам холбох- цамхаг/тулгуурууд боссон бол холбогч болон хамгаалалттай утаснуудыг холбох бөгөөд газар болон утасны хоорондын агаарын зайн хэмжээг хангахын тулд зохих ёсоор чангална. Ихэнх тохиолдолд холбогчдыг гараар холбодог бөгөөд шугамын хэсгүүдээр хийж гүйцэтгэдэг. Хэсэг тус бүрийн эхлэл төгсгөлд холбогч машин (чангалагч болон татагч) байрлуулах бөгөөд дамартай холбогч утаснуудыг аль нэг төгсгөлд байрлуулна.</p> <p>Хог хаягдлын менежмент - Тулгуурын талбайгаас зайлуулах илүүдэл хаягдал нь хог хаягдлын ихэнх хэсгийг бүрдүүлж байна. Бусад хог хаягдал нь эрүүл ахуйн болон хүнсний хог хаягдал, органик материал, машин механизмаас гарч буй бага хэмжээний хог хаягдал голчлон тос тосолгооны материал, баглаа боодлын материалууд байна.</p> <p>Тоног төхөөрөмжийн туршилт ба анхны ажиллагаа-тулгуур/цамхагуудыг босгож, шугамуудыг холбосны дараа дамжуулах нь шугам нь төлөвлөсний дагуу ажиллаж байгаа эсэхийг баталгаажуулахын тулд туршилт, хэмжилтүүдийг хийнэ. Шугам болон газар хоорондын агаарын зайг шалгаж, шугамуудыг техникийн шаардлагын дагуу татаж чангална.</p>
Ашиглалт	<p>Олон улсын стандарт болон Монгол Улсын Эрчим хүчний яамнаас тогтоосон үндэсний хууль тогтоомж, практикт суурилсан тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, засвар үйлчилгээ. Төслийн ашиглалт шатанд хийж гүйцэтгэх үндсэн үйл ажиллагаанд дараах зүйлс багтана:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Дэд станцуудын үйл ажиллагаа, агаарын шугам, цамхаг, хамгаалалтын зурвасын хяналт шалгалт; ердийн, төлөвлөгөөт, яаралтай засвар, үйлчилгээ; ургамлын хяналт. – Урсгал засвар – цахилгаан дамжуулах шугамын бүрэн бүтэн, аюулгүй байдлыг хангах. Үүнд: <ul style="list-style-type: none"> – Явган эргүүл. Шугамын аюулгүй, найдвартай, бүрэн бүтэн байдлыг хангахын тулд шугам болон бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг тогтмол шалгах – Аюулгүй байдлын эргүүл- Суурин газруудын ойролцоох шугамын хэсгүүдийг нурааж сүйтгэгдсэн эсэх, модны мөчрүүд шугамд саад болж байгаа эсэх, мөн шугамын ерөнхий аюулгүй байдлыг шалгах. Нурааж, сүйдэлсэн үйлдэл гарсан бол энэхүү шалгалтаар эрт илрүүлж, яаралтай хариу арга хэмжээ авах боломжийг олгоно; ба – Тулгуур/цамхагийн үзлэг шалгалт ба засвар-Жил бүр бүх цамхгуудын 10 хувийг нарийн үзлэг шалгалтанд оруулах ёстой. Суларсан эрэг боолтыг олж, чангалах нь хугацаанаас нь өмнө элэгдэлтийг багасгаж, эд ангиудыг эвдрэхээс нь өмнө солих боломж олгоно. <p>Төлөвлөгөөт засвар үйлчилгээ - тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэгчийн техникийн шаардлагын дагуу эсхүл тоног төхөөрөмжийг засах шаардлага үүссэн үед хийх хуваарьт засвар үйлчилгээний хөтөлбөр:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Солих –агаарын шугамуудын хэсгүүдийн тусгаалагч; – Цамхгийн эд ангиудын зэврэлтийг янзлах, дахин будах; – Хуучин шугамын хэсгүүд дээрх эрэг, боолтыг хулгайд алдахаас сэргийлсэн хамгаалалттайгаар солих; – Нэвтрэх замуудын нөхөн сэргээлт; ба – Хуваарилах төхөөрөмж, хамгаалалтын системүүдийн үзлэг шалгалт, засвар, г.м. <p>Яаралтай засвар үйлчилгээ - Төлөвлөөгүй тохиолдлуудтай холбоотой үйл ажиллагаанууд. Үүнд жижиг эвдрэлээс (жишээ нь, тусгаарлагчийн эвдрэл) цамхгийн эвдрэл хүртэлх том эвдрэл гэмтлүүд багтана.</p> <p>Ургамлын хяналт ба биологийн олон янз байдал (шувуудын үхэл хорогдлын тоо)</p> <p>Хог хаягдлын менежмент</p>
Татан буулгах	Тоног төхөөрөмж, байгууламжийг нүүлгэн, чөлөөлөх

Цамхаг тус бүрийн эцсийн байршлыг газрын нөхцөл байдал, өндөр, тулгуур баганууд хоорондын зай зэрэг хүчин зүйлс дээр тулгуурлаад Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч тодорхойлно. Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь талбай дээр туршилт хийж үзэхийн тулд ХЗ болон дэд станцын талбайн байрзүй болон геотехникийн судалгааг нарийвчлан хийх шаардлагатай.

Цамхгийн байршлыг тодорхойлох шаардлагатай; энэ нь тулгуур багануудыг суурилуулах байршлууд бөгөөд ГЧНШҮА-д заасан газар чөлөөлөлтийн судалгаануудын үр дүнгээс хамаарна. Аилваа үл хөдлөх

хөрөнгөд нөлөөлөл учруулахаас зайлсхийж байршлаа сонгох гэх мэт орон нутгийн нөхцөл байдлыг харгалзан жижиг тохируулга хийх шаардлагатай байж болно; эсхүл боломжгүй тохиолдолд нөлөөллийг багасгах зорилгоор байршлыг сонгож болно

Ажлын талбай дээр хэрэг болох магадлалтай барилгын тоног төхөөрөмжүүд:

- Экскаваторууд
- Бульдозерууд
- Малтаж гаргасан хөрс, барилгын материал болон тоног төхөөрөмж тээвэрлэх өөрөө буулгагч автомашин
- Кранууд
- Форклифтүүд
- Бетон зуурагчид
- Ачааны автомашинууд
- Барилгын шат
- Компакторууд
- Механик хөрөө
- Жижиг багаж хэрэгслүүд

Барилгын түүхий эд нь эцсийн дизайнаас хамаарах боловч хамгийн багадаа дараах материалууд орно гэж таамаглаж байна: суурийн бетон; ус; усны хангамж; барилгын агрегат мөн замын материалууд. Суурийн бетоныг газар дээрх жижиг холигчоор (250 литр) хангах эсхүл боломжит зайнаас бетон зуурмагийн үйлдвэрээс авах боломжтой. Үүнийг Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч тодорхойлно.

Барилгын шатан дахь гол ялгаруулалтууд:

- Дуу шуугиан, доргио чичиргээ: барилгын үйл ажиллагаанаас, барилгын тээврийн хэрэгслүүдийн хөдөлгөөнөөс мөн бетон зуурах/бетон зуурмагийн үйлдвэрээс; ба
- Агаарын ялгаруулалт: Талбай дээрх үйлдвэр болон барилгын замын хөдөлгөөн, орон нутгийн зам дээрх ХДТХ-ийн хөдөлгөөн болон бетон зуурах/ашиглагдаж байгаа бетон зуурмагийн үйлдвэрээс ялгарах утаа; тоос шороо босгодог талбайн үйл ажиллагаанаас бий болж байгаа шороо тоос болон тоосонцрууд

ЦДАШ болон дэд станцын ашиглалт, засвар үйлчилгээ нь олон улсын стандартад нийцсэн, Эрчим хүчний яамнаас тогтоосон дүрэм журам болон үндэсний хууль тогтоомжийн дагуу хийгдэнэ. Дэд станц болон шугам нь 7 хоногийн 24 цагийн турш ажиллахаар төлөвлөгдсөн. Хүснэгт 4-2-д тодорхойлсончлон засвар үйлчилгээнд тогтмол, төлөвлөгөөт, гэнэтийн яаралтай засвар үйлчилгээ багтана. Кабелийн бүрэн бүтэн байдалд нөлөөлж болзошгүй модыг тайрч, ЦДАШ дээр унахаас сэргийлнэ.

Ашиглалтын шатанд дэд станцын талбайг тойруулан зохих байдлаар хамгаалалтын хашаа барина. Хаалгуудыг хамгаалагчид хамгаалж, зөвхөн эрх бүхий ажилтнууд нэвтрэх зөвшөөрөлтэй байна. Дэд станцын хувиргагч тоног төхөөрөмж, талбайн дэд бүтцэд тогтмол засвар үйлчилгээ хийх шаардлагатай байдаг тул ашиглагдсан трансформаторын тос зэрэг аюултай хог хаягдал зэрэг үйлдвэрлэлийн хог хаягдал үүсдэг. Дэд станцуудын өдөр тутмын үйл ажиллагаанаас ахуйн хог хаягдал болон бохир ус үүсдэг бөгөөд ус болон эрчим хүчийг талбай руу нийлүүлэх шаардлагатай.

Ашиглалтын шатан дахь гол ялгаруулалт бол дэд станцын үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй дуу чимээ мөн дулааны эрчим хүч ашиглагдаж байгаа үед агаарт ялгаруулалт үүснэ. Дуу тусгаарлагчтай барилгад дуу чимээ ихтэй тоног төхөөрөмжүүдээ суурилуулснаар чимээг хянана. Агаар дахь ялгаруулалтын хувьд ашиглаж байгаа тоног төхөөрөмж сүүлийн үеийн стандарт болон үндэсний ялгаруулалтын стандартад нийцэж байгаа эсэх мөн тоног төхөөрөмж, үйлдвэр, автомашинуудыг засвар үйлчилгээнд хамруулсан эсэхийг баталгаажуулснаар агаарын ялгаруулалтыг хянана.

Төслийг татан буулгах ажлын тухайд 30 гаруй жилийн дараах үйл явц уяраас нарийн шаардлагуудыг тодорхойлох боломжгүй. Татан буулгах ажлыг Зээлдэгч бүрэн хариуцаж ажиллана. Татан буулгалтын шатан дахь ерөнхий удирдлага болон нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүд нь барилгын шаттай ижил шаардлагуудыг дагаж мөрдөнө. Татан буулгах, хаах аливаа ажлууд хийгдэхээс өмнө татан буулгалт хийх үеийн дизайн, тухайн үед үүсч удирдлага болон нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ шаардаж болзошгүй асуудлууд дээр үндэслэн шаардлагуудыг албан ёсоор үнэлнэ. Гарч болзошгүй асуудлууд болон

холбогдох удирдлага, нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүд Татан Буулгалтын Төлөвлөгөөнд тусгагдаж, зохих эрх бүхий талуудаар батлагдсан байх ёстой. Боломжтой нөхцөлд машин механизм, ган, задалсан материалыг дахин боловсруулж, зөвшөөрөл бүхий хогийн цэг дээр хаяна.

5. Хууль тогтоомж

5.1. Танилцуулга

Төсөл нь ЕСБХБ болон Монгол улсын байгаль орчны шаардлагуудад нийцэх ёстой. Төсөлтэй холбоотой бодлого, хууль журам, институцийн хүрээ тухайлбал ЕСБХБ-ны шаардлагууд, Монгол улсын засаг захиргааны тогтолцоо, үндэсний хууль тогтоомж, стандарт, удирдамжийг дор харуулав.

5.2. ЕСБХБ Шаардлагууд

ЕСБХБ-ны санхүүжилттэй төслүүд нь ЕСБХБ-ны БОНБ (2014)-ын дагуу загварчлагдаж, хэрэгжүүлж, үйл ажиллагаа явуулдаг. Үүний хүрээнд арван ГШ, холбогдох ЕХ стандартууд болон үндэсний хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөхийг шаардана.

5.2.1. ЕСБХБ Байгаль Орчин, Нийгмийн Бодлого (2014)

ЕСБХБ-ны БОНБ болон холбогдох ГШ-ууд нь тус банк хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааныхаа бүх хүрээнд "байгаль орчинд ээлтэй, тогтвортой хөгжлийг" сурталчлах үүрэг хариуцлагыг чиглүүлдэг. 2014 оны Бодлого⁵ нь энэхүү Төсөлтэй холбоотой бөгөөд байгаль орчин, нийгмийн тогтвортой байдал, нөлөөлөлд өртсөн ажилчид, олон нийтийн эрх ашиг, холбогдох зохицуулалтын шаардлага, олон улсын сайн туршлагыг дагаж мөрдөх нь төслийн бүх үе шатанд хамаарч байгааг баталгаажуулах зорилготой.

5.2.2. ЕСБХБ Гүйцэтгэлийн Шаардлагууд

Төсөл нь ЕСБХБ-ны ГШ-уудад нийцэх ёстой. ГШ нь бизнесийн үйл ажиллагааны тогтвортой байдлыг хангах найдвартай суурийг бий болгодог. Боломжтой тохиолдолд төслүүд ажилтнууд, олон нийт, байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхээс зайлсхийх ёстой. Хэрэв зайлсхийх боломжгүй бол зохих байдлаар сөрөг нөлөөллийг бууруулж эсхүл нөхөн төлбөр өгөх ёстой.

Төсөлтэй холбоотой ГШ-уудыг Хүснэгт 5-1-д харуулав.

ГШ9 Санхүүгийн зуучлагчид нь Төсөлд ашиглагдахгүй учир хамааралгүй хэсэгт багтана. ГШ7 нь Төслийн бүсэд эсхүл Монгол улсад Нутгийн Уугуул Иргэд байхгүй тул мөн төсөлд хамаарахгүй.

Хүснэгт 5-1. ЕСБХБ-ны Гүйцэтгэлийн Шаардлагууд, Төсөлд хамаарах байдлын Хураангуй

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
ГШ1: Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөлөл, асуудлын үнэлгээ ба менежмент	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>Энэхүү ГШ нь ЕСБХБ-ны шууд санхүүжилттэй бүх төсөлд хамаарах бөгөөд төслийн үйл ажиллагаа, үйл ажиллагаатай холбоотой байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг зохицуулахад системчилсэн хандлагын ач холбогдлыг тодорхойлдог.</p> <p>ГШ нь зээлдэгчдэд хүрээлэн буй орчин, нийгмийн асуудлыг зохицуулах, хянах үүрэг хариуцлагын талаар чиглэл өгч, Банкны бодлоготой холбогдуулан хэрхэн үнэлэх талаар зааварчилгаа өгдөг.</p> <p><u>Зорилтууд</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Төслийн Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөлөл, тулгамдсан асуудлыг тодорхойлох, үнэлэх Төслийн улмаас ажилчид, орон нутаг, байгаль орчинд үүссэн байгаль орчин, нийгмийн сөрөг нөлөөлөл, 	<p>БОННБҮ</p> <p>Байгаль орчин, Нийгмийн Удирдлагын Тогтолцоо (БОНУТ)</p> <p>Байгаль орчин, Нийгмийн бодлого</p> <p>Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө</p> <p>Байгууллагын чадавх, үүрэг хариуцлага</p> <p>Нийлүүлэлтийн Сүлжээний Менежмент</p> <p>Төслийн хяналт, тайлагнал</p>	<p>Төсөл А ангиллын төсөл тул БОННБҮ нь болзошгүй нөлөөлөл болон эрсдэлийн хэмжээг тодорхойлно.</p> <p>БОННБҮ тайлан болон холбогдох баримт бичгүүдийг ЕСБХБ-ны ГШ-д нийцүүлэхийн тулд ГШ-уудад нийцэх байдлыг цаашид хангахын тулд шаардлагатай арга хэмжээнүүдийг тодорхойлсон БОНУАТ-ний хамт бэлтгэсэн.</p>

⁵ 2014 БОНХ-ийн шинэчилсэн хувилбарыг 2019 оны 4-р сарын 25-нд ЕСБХБ ТУЗ баталсан. 2020 оны 1-р сарын 1-ээс хэрэгжих төслүүдэд хамаарах бөгөөд энэхүү Төсөл 2014 БОНХ-д хамаарна

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
	<p>асуудлуудыг бууруулахын тулд шат дараалалттайгаар нөлөөллийг бууруулах аргыг хэрэгжүүлэх.</p> <ul style="list-style-type: none"> Удирдлагын тогтолцоог үр дүнтэй ашиглах замаар үйлчлүүлэгчдийн хүрээлэн буй орчин, нийгмийн байдлыг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх Байгаль орчин, нийгмийн асуудал, нөлөөллийг үнэлэх, зохицуулах зорилгоор төслийн онцлогт тохирсон БОНУТ-ийг холбогдох ГШ-тай нийцүүлэн боловсруулна. 		<p>БОНБНУ-г БОННБУ-тэй зэрэгцүүлэн бэлтгэсэн.</p> <p>Төслийн хэрэгжилтэд зориулан БОНУТ-г бий болгох шаардлагатай.</p> <p>Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын үе шатны дэлгэрэнгүй БОНМХШТ-г боловсруулах шаардлагатай.</p>
ГШ2: Хөдөлмөр эрхлэлт ажиллах нөхцөл ба	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>ЕСБХБ нь төслүүдээ хамгийн багадаа үндэсний хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын тухай хууль, Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын (ОУХБ) конвенциудад тусгагдсан суурь зарчим, стандартуудыг дагаж мөрдөхийг шаардсан.</p> <p>Энэхүү ГШ-ын хүрээнд “ажилчид” гэсэн нэр томъёогоор цагийн, түр, улирлын, цагаач зэрэг зээлдэгчийн ажилчдыг хамруулж илэрхийлнэ. Шаардлагуудыг зохих бодлого, ажиллах нөхцөл, тэгш боломжоор дамжуулан хэрэгжүүлэх ёстой.</p> <p><u>Зорилтууд</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ажилчдын үндсэн зарчим, эрхийг хүндлэх, хамгаалах шударга хандах, ялгаварлан гадуурхахгүй байх, ажилчдын тэгш боломжоор хангах зэрэг хөдөлмөрийн зохистой хөтөлбөрийг сурталчлах ажилчин-удирдлага хоорондын харилцааг бий болгох, хадгалах, сайжруулах зээлдэгч тал гэрээт талаар оролцож байгаа хамтын гэрээ, үндэсний хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай хуулийг дагаж мөрдөхийг дэмжих ажилчдын аюулгүй байдал, эрүүл мэндийг эрүүл аюулгүй ажиллах орчин нөхцөлөөр дамжуулж хамгаалах, дэмжих төслийн үйл ажиллагаатай холбоотойгоор албадан хөдөлмөр, хүүхдийн хөдөлмөр (ОУХБ-аас тодорхойлсон) ашиглахаас урьдчилан сэргийлэх. 	<p>Ажилчдын харилцааны менежмент</p> <p>Хүний нөөцийн бодлого</p> <p>Ажлын харилцаа</p> <p>Хүүхдийн хөдөлмөр</p> <p>Албадан хөдөлмөр эрхлэх</p> <p>Ялгаварлан гадуурхахгүй байх, тэгш боломж</p> <p>Хөдөлмөрчдийн байгууллага</p> <p>Цалин, тэтгэмж, хөдөлмөрийн нөхцөл</p> <p>Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал</p> <p>Ажилчдын байр</p> <p>Цомхотгол</p> <p>Гомдол</p> <p>Шийдвэрлэх</p> <p>Механизм</p> <p>Хөлсний ажилчид</p> <p>Нийлүүлэлтийн сүлжээ</p> <p>Аюулгүй байдлын ажилтнуудад тавигдах шаардлага</p>	<p>ГШ нь нэмэлт нийлүүлэгч болон ажилчид авч ажиллуулдаг</p> <p>Төслийн барилгын үе шатанд голчлон хамаарна.</p> <p>А&ЗҮ шатан дах засвар үйлчилгээнд мөн хамаарна.</p> <p>Төслийн хүрээнд авч ажиллуулах ажилчдын тоо одоогоор тодорхойгүй байна.</p> <p>Хөдөлмөрийн асуудлуудыг БОННБУ, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ болон БОНМХШТ-ний хүрээнд авч үзсэн.</p> <p>БОНМХШТ нь Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө болон Хөдөлмөрийн Гомдол Шийдвэрлэх Механизмын шаардлагуудыг тодорхойлно.</p> <p>Хөдөлмөр эрхлэлт, хөдөлмөрийн нөхцлийн тухай Монгол Улсын хууль тогтоомжид хүйс, нас, бие бялдрын чадвар, арьсны өнгө, үндэс угсаа зэргээр ялгаварлан</p>

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
			<p>гадуурхахыг хориглодог.</p> <p>Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүс хийж гүйцэтгэсэн ажилдаа ижил тэнцүү төлбөр авах эрхтэй.</p> <p>Хөдөлмөрийн менежментийн төлөвлөгөө нь Монгол Улсын болон олон улсын шаардлагад нийцсэн байх шаардлагатай.</p>
<p>ГШЗ:</p> <p>Нөөцийн үр ашигтай хэрэглээ, бохирдлоос сэргийлэх ба хянах</p>	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>Төслүүд нь байгаль орчин, нийгмийн тогтвортой байдлын чухал бүрэлдэхүүн хэсэг болох нөөцийн үр ашигтай хэрэглээ, бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх, хяналт тавих олон улсын сайн туршлагад (ОУСТ) нийцсэн байх ёстой.</p> <p>Энэхүү ГШ-ын зорилт нь эрчим хүч, ус, нөөцийн үр ашгийг дээшлүүлэх, хог хаягдлыг багасгах чиглэлээр төсөл хэрэгжүүлэх боломжийг тодорхойлох; шат дараалтайгаар үр нөлөөллийг бууруулах аргыг ашиглах; хүлэмжийн хийн ялгаруулалтыг бууруулах төсөл хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх болно.</p> <p><u>Зорилтууд</u></p> <ul style="list-style-type: none"> эрчим хүч, ус, нөөцийн үр ашгийг дээшлүүлэх, хог хаягдлыг багасгах чиглэлээр төсөл хэрэгжүүлэх боломжийг тодорхойлох нөөц ашиглалт болон төслөөс үүдэлтэй бохирдлын улмаас хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үүссэн сөрөг нөлөөллийн эсрэг шат дараалтай нөлөөллийг бууруулах арга ашиглах төсөлтэй холбоотой хүлэмжийн хийн ялгаруулалтыг бууруулахыг дэмжих 	<p>Нөөцийн үр ашиг</p> <p>Бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх, хянах</p> <p>Хүлэмжийн хий</p> <p>Ус</p> <p>Хог хаягдал</p> <p>Аюултай бодис, материалын аюулгүй хэрэглээ, менежмент</p> <p>Хортонтой тэмцэх бодисын хэрэглээ, менежмент</p>	<p>Барилгын ажлын улмаас замын хөдөлгөөн, барилгын ажил, барилгын хог хаягдал нэмэгдсэж улмаар бохирдлын хэмжээ нэмэгдэж магадгүй.</p> <p>Өндөр хүчдэлийн шугамын үйл ажиллагаа нь цахилгаан соронзон орны (ЦСО) эрсдэлд хүргэж болзошгүй юм.</p> <p>Ашиглалтын шатанд засвар үйлчилгээний улмаас бохирдол, хог хаягдлын эрсдэл нэмэгдэж болзошгүй.</p> <p>БОННБУ нь эдгээр эрсдэлүүдийг үнэлж, сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдийг тодорхойлдог.</p> <p>БОНМХШТ нь төслийн явцад хэрэгжүүлэх нөөцийн үр ашиг, бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг тодорхойлдог.</p>

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
			Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ажлаас өмнө Барилгын дэлгэрэнгүй БОНМХШТ-г боловсруулах шаардлагатай.
ГШ4: Эрүүл мэнд ба аюулгүй ажиллагаа	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>Энэхүү ГШ нь зээлдэгчид дараах тохиолдолд тавигдах шаардлагуудыг багтаасан: ажилчид, нөлөөлөлд өртсөн нутгийн иргэдэд учирч болзошгүй ослыг тодорхойлох, урьдчилан сэргийлэх алхам хийх; нөлөөлөлд өртсөн нутгийн иргэдэд эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, эрсдэл, хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнүүд болон онцгой байдлын зохицуулалтуудын талаар холбогдох мэдээлэл, заавар, сургалт өгөх; аливаа осол, гэмтэл, өвчин гарсан тохиолдолд шалгаж, баримтжуулж, дүн шинжилгээ хийх, дахин гарахаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх.</p> <p><u>Зорилтууд</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • аюулгүй, эрүүл хөдөлмөрийн нөхцлийг бүрдүүлж, төсөлтэй холбоотой асуудал, эрсдэлд нийцсэн эрүүл, аюулгүй ажиллагааны менежментийн системийг нэвтрүүлэх замаар ажилчдын аюулгүй байдал, эрүүл мэндийг хамгаалах, сурталчлах. • төслийн хугацаанд энгийн болон тогтмол бус нөхцөл байдлаас төслийн нөлөөлөлд өртсөн олон нийт, хэрэглэгчдийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдалд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг урьдчилан харах, үнэлэх, урьдчилан сэргийлэх, багасгах. 	<p>Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны менежментэд тавигдах ерөнхий шаардлага</p> <p>Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал</p> <p>Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал</p> <p>Дэд бүтэц, барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн зураг төсөл, аюулгүй байдал</p> <p>Аюултай материалын аюулгүй байдал</p> <p>Бүтээгдэхүүний аюулгүй байдал</p> <p>Үйлчилгээний аюулгүй байдал</p> <p>Замын хөдөлгөөн ба замын аюулгүй байдал</p> <p>Байгалийн аюул</p> <p>Өвчинд өртөх</p> <p>Онцгой байдлын үеийн бэлэн байдал ба хариу арга хэмжээ</p>	<p>Барилгын үе шатанд Төслийн улмаас олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдалд учрах сөрөг нөлөө нэмэгдэж магадгүй. Тухайлбал, ерөнхий барилгын ажлын нөлөө, цахилгаан соронзон орон, цахилгаанд цохиулах, өндрөөс унах г.м.</p> <p>Ашиглалтын шатанд шугамын дагуух жижиг тосгодын цахилгаан хангамж сайжрах зэргээр эерэг нөлөөтэй. Гэхдээ үүнтэй зэрэгцээд ЦСО үүсэх зэрэг эрсдэл бий.</p> <p>БОННБУ болон БОНМХШТ нь Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын менежментэд тавигдах шаардлагуудыг тодорхойлно. Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ажлаас өмнө Барилгын дэлгэрэнгүй БОНМХШТ-г боловсруулах шаардлагатай.</p>
ГШ5: – Газар чөлөөлөх, албадан нүүлгэн суурьшуулах ба эдийн засгийн хохирол амсах	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>Энэхүү ГШ нь бүрэн, хэсэгчилсэн, түр эсхүл байнгын биет эсхүл эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлтэд хамаарна. Энэхүү ГШ-ын хэрэглээг байгаль орчин, нийгмийн үнэлгээний явцад тодорхойлно. Хэдийгээр Зээлдэгчид газрыг худалдагчийн зөвшөөрөлгүйгээр авах хууль эрхзүйн боломж байсан ч яриа хэлэлцээрээр газрыг авахыг дэмжинэ.</p>	<p>Нүүлгэн шилжүүлэлтээс зайлсхийх эсхүл бууруулах</p> <p>Зөвлөгөө өгөх</p> <p>Нийгэм-эдийн засгийн үнэлгээ, тооллого</p>	<p>Энэхүү ГШ нь эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлт ялангуяа барилгын шатанд түр хугацаанд газарт нэвтрэх боломжгүй болсон эсхүл ашиглалтын шатанд газраа бүрмөсөн</p>

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
	<u>Зорилтууд</u> <ul style="list-style-type: none"> төслийн зураг төслийн өөр хувилбарыг судалснаар албадан нүүлгэн шилжүүлэлтээс зайлсхийх эсхүл зайлсхийх боломжгүй үед бууруулах. дараах арга хэмжээнүүдийг авснаар газар чөлөөлөлт эсхүл хөрөнгөө ашиглах, нэвтрэх хязгаарлалт тавиулж нөлөөлөлд өртсөн хүнд хязгаарлалтаас үүдэн бий болох нийгэм, эдийн засгийн сөрөг нөлөөллийг бууруулна: (i) хөрөнгөө алдсан алдагдлыг нөхөн төлөх өртгөөр нөхөн олгох (ii) нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг холбогдох мэдээллээр хангах, зөвлөлдөх, нөлөөлөлд өртсөн хүмүүсийн мэдээлэлд суурилсан оролцоотойгоор хэрэгжүүлж байгаа эсэхийг баталгаажуулах нуулгэн шилжүүлэлтэд өртсөн хүмүүсийн амьжиргаа, амьдралын чанарыг нүүлгэн шилжүүлэлтээс өмнөх түвшинд хүргэж сэргээх эсхүл боломжтой тохиолдолд сайжруулах. Нүүн суурьшсан газарт аюулгүй орон сууцаар хангах замаар биет нүүлгэн шилжүүлэлтэд өртсөн хүмүүсийн амьдрах нөхцөлийг сайжруулах. 	<p>Нүүлгэн шилжүүлсэн хүмүүст нөхөн олговор олгох</p> <p>Гомдол Шийдвэрлэх механизм</p> <p>Нүүлгэн шилжүүлэх ба / эсхүл амьжиргаагаа сэргээх хүрээ</p> <p>Хяналт</p> <p>Биет нүүлгэн шилжүүлэлт</p> <p>Эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлт</p> <p>Олон нийтийн тав тух алдагдах</p> <p>Засгийн газрын удирдлага дор нүүлгэн шилжүүлэх хүрээнд хувийн хэвшлийн хариуцлага</p>	<p>алдахтай холбоотойгоор ашиглагдана.</p> <p>ХЗ-т 2020 оны 6-р сард хийсэн судалгаагаар ямар ч өвөлжөө тодорхойлогдоогүй. Гэхдээ малчин өрхүүд байнга шилжин нүүдэллэж байдаг тул эцсийн маршрут гарсны дараа нэг удаа нарийвчилсан судалгаа хийх хэрэгтэй. ХЗ-ын ойролцоо ундны худгууд мөн бий. Одоогоор нэвтрэх эрхийг нь түр хязгаарлснаар амьжиргаанд нөлөөлнө гэж үзэхгүй байна.</p> <p>Гэхдээ шугамын маршрут нь уул уурхайн лицензтэй 8 газарт нөлөөлж, орон нутгийн хамгаалалттай 2 газраар дайрахаар байна.</p> <p>ГЧНШҮА нь БОННБУ Толилуулга Багц Материалын хүрээнд боловсруулагдсан. Эцсийн маршрутын ХЗ-ын талаар судалгаа хийгдэх ёстой бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд НШАХТ ба/эсхүл АСТ боловсруулж Зээлдэгч хэрэгжүүлнэ.</p> <p>Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь боломжтой тохиолдолд түр ашиглах барилгын талбайн газрыг харилцан тохиролцох, сайн</p>

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
			дураар ашиглах боломж дээр тулгуурлаж сонгоно. Хэрэв боломжгүй тохиолдолд НШАХТ/АСТ-ний хүрээнд Гэрээт гүйцэтгэгчийн түр ашиглах талбай дээр түр нүүлгэн шилжүүлэлт хийхээс үүдэлтэй нөлөөллийг Зээлдэгч үнэлнэ.
ГШ6: Биологийн олон янз байдлыг хадгалах, байгалийн амьд нөөцийг тогтвортой ашиглах	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>Энэхүү ГШ нь Биологийн олон янз байдлыг хадгалах, амьд нөөцийг тогтвортой ашиглах, биологийн төрөл зүйл, байгалийн амьд нөөцийн эдийн засаг, нийгэм, соёлын олон талын үнэ цэнийг хамгийн оновчтой, үр ашигтай байдлаар ашиглан тэнцвэржүүлэх асуудлыг хамаарна. Мөн экосистем болон биологийн олон янз байдлыг тэтгэж буй экологийн суурь үүрэг функцийг хадгалан тордох нь ихээхэн ач холбогдолтой болохыг мөн онцлон анхаарч үзсэн болно</p> <p><u>Зорилтууд</u></p> <ul style="list-style-type: none"> урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах замаар биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, хадгалах биологийн олон янз байдалд цэвэр алдагдал учруулахгүй байх, боломжтой бол цэвэр эерэг нөлөө авчрах зорилгоор нөлөөллийг шат дараатайгаар бууруулах, байгалийн амьд нөөцийг тогтвортой удирдан зохицуулах, ашиглах талаарх олон улсын сайн туршлагыг хөхиүлэн дэмжих зорилготой болно 	<p><u>Биологийн олон янз байдлыг хадгалах</u></p> <p>Биологийн олон янз байдлыг хадгалах шаардлагууд</p> <p>Хуулиар хамгаалагдсан, олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн биологийн олон янз байдлын үнэ цэнэтэй газрууд</p> <p>Харь амьтан шавж</p> <p><u>Амьд нөөцийн тогтвортой удирдлага</u></p> <p>Газар тариалан, мал аж ахуй</p> <p>Загасны аж ахуй ба аквакультуур</p> <p>Байгалийн болон тариалангийн ойн аж ахуй</p> <p>Биомасс түлш ашиглах, түлшний үйлдвэрлэл</p> <p>Нийлүүлэлтийн сүлжээ</p> <p>Генетикийн өөрчлөлттэй хүнс (ГӨМ)</p>	<p>ХЗ болон Төслийн бүсэд орон нутгийн зориулалттай 2 газар бий. Талбайтай ойр Шувууны Гол Цэг (ШАГЦ) нь ЦДАШ-аас баруун өмнө зүгт 10 км-т бий.</p> <p>Төслийн бүсэд хэд хэдэн хамгаалагдсан ургамал, амьтны аймаг тогтоогдсон. Ургамлын цэвэрлэгээ хийх, Төсөл хэрэгжих зэрэг нь эдгээр төрөл зүйлд нөлөөлж болзошгүй. Мөн ашиглалт эхэлснээр ЦДАШ-тай ижил өндөрт нисдэг шувуудад нөлөө учирч болзошгүй. Шувууд болон амьдрах орчинд учирч болзошгүй нөлөөлийг бууруулахын тулд авах арга хэмжээнүүдийг БОННБУ болон БОНМХШТ-д тусгасан.</p>
ГШ7: Нутгийн уугуул иргэд	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>“Нутгийн уугуул иргэд” хэмээх ойлголтыг тайлбарласан нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн тодорхойлолт байдаггүй.</p>	<p>Үнэлгээ</p> <p>Сөрөг нөлөөнөөс зайлсхийх</p>	<p>Төслийн бүсэд нутгийн уугуул иргэд байхгүй учир ашиглагдахгүй.</p>

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
	<p>Нутгийн уугуул иргэдийг улс орон бүрт өөр өөр утга санаагаар илэрхийлсэн байж болно. Аль нэг улс орон, бүс нутагт хэсэг бүлэг хүмүүсийг нутгийн уугуул иргэд гэж авч үзэхгүй байхад нөгөө улс оронд эдгээр хүмүүсийг нутгийн уугуул иргэд хэмээн тооцож болно. Энэхүү ГШ7-д "Нутгийн уугуул иргэд" гэж тухайн нийгэмд байгаа хүн амын зонхилох бүлгээс ялгаатай нийгэм-соёлыг авч яваа бүлэг хүмүүсийг хэлнэ. ГШ7 нь төсөл Нутгийн уугуул иргэдэд нөлөөлж болзошгүй тохиолдолд ашиглагдана. ГШ-ийн тодорхой зорилтуудад Нутгийн уугуул иргэд соёлын хувьд зохистой байдлаар төслүүдээс үр ашиг хүртэх боломж олгох, Нутгийн уугуул иргэдийн ёс заншил, уламжлалыг хүлээн зөвшөөрч, хүндэлж, анхаарч үзэхэд оршино.</p> <p><u>Зорилтууд</u></p> <ul style="list-style-type: none"> шилжилтийн үйл явц нь нутгийн уугуул иргэдийн нэр хүнд, хүндэтгэл, хүний эрх, хүсэл тэмүүлэл, соёл болон байгалийн нөөц дээр суурилсан амьжиргааны байдлыг дэмжих, нутгийн уугуул иргэдийн аж амьдрал, амьжиргаанд үзүүлэх төслийн сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх ба зайлхийх, хэрэв зайлхийлэх боломжгүй бол түүнийг багасгах, бууруулах эсхүл нөхөн олговор төлөх, төслийн үр дүнд бий болох ашиг тусаас хүртэх боломжийг нутгийн уугуул иргэдэд олгох, энэхүү боломжийг тэдний уламжлал, зан заншилд тохируулан бий болгох, төслийн бүхий л үйл ажиллагааны хугацаанд төслийн нөлөөлөлд өртсөн нутгийн уугуул иргэдтэй байнгын харилцаа тогтоон хадгалахад зээлдэгчид дэмжлэг үзүүлэх, нутгийн уугуул иргэдийн ашигладаг уламжлалт газар нутаг дээр төсөл хэрэгжих, уламжлалт, уламжлалт бус амьжиргаа нь төслийн нөлөөлөлд өртөх, нутгийн уугуул иргэдийн соёлын нөөцийг арилжааны зориулалтаар ашиглах тохиолдлуудад нутгийн уугуул иргэдтэй зээлдэгч нь харилцан сайн итгэлцлийн хэлэлцээ хийж тэдний оролцоог хангах шаардлагатай. Төслийн сөрөг нөлөөлөлд өртөх нутгийн уугуул иргэдийн эмзэг байдлыг бодолцон, §30-34-д заасан буюу нутгийн уугуул иргэдийн эрхийн 	<p>Нутгийн уугуул иргэдийн хөгжлийн төлөвлөгөө боловсруулах</p> <p>Мэдээллийг ил тод болгох, ач холбогдолтой зөвлөгөө өгөх, мэдээлэлд суурилсан оролцоо</p> <p>Гомдол шийдвэрлэх механизм ба угсаатны ялгаварлан гадуурхахаас урьдчилан сэргийлэх</p> <p>Нөхөн олговор, үр ашгийг хуваалцах</p> <p>Ашиглагдаж буй уламжлалт болон заншсан газар нутагт үзүүлэх нөлөө</p> <p>Нутгийн уугуул иргэдийн уламжлалт болон заншсан газраас нүүлгэн шилжүүлэх</p> <p>Соёлын өв</p>	

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
	<p>тухай НҮБ-ын тунхаглалд тусгасан төслийн үйл ажиллагааны нөлөөлөлд өртсөн нутгийн уугуул иргэдийг мэдээллээр урьдчилан хангаж оролцуулах шаардлагыг хангах</p> <ul style="list-style-type: none"> төслийн зүгээс жендерийн хувьд гарч болох сөрөг нөлөөллийг бууруулах болон жендерийн асуудлыг шийдвэрлэх замаар нутгийн уугуул иргэдийн эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүд, хүүхдийн тусгай хэрэгцээг хүлээн зөвшөөрөх, нутгийн уугуул иргэдийн уламжлалт хууль, ёс заншлыг хүлээн зөвшөөрч, хүндэтгэх хийгээд тэдгээрийг бүрэн анхааралдаа авах нутгийн уугуул иргэдийн хүсэлтийн дагуу тэдний соёл, мэдлэг, туршлагыг хүндэтгэн хамгаалах асуудлууд болно. 		
ГШ8: Соёлын өв	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>Энэхүү ГШ нь одоо болон ирээдүй үедээ соёлын өвийг хадгалан үлдээхийн ач холбогдолыг чухалчлан авч үзсэн болно. ГШ-ын зорилго нь соёлийн өвийг хамгаалах, мөн зээлдэгчдийн бизнесийн үйл ажиллагааны явцад соёлын өвд сөрөг нөлөө үзүүлэхээс зайлсхийх, багасгах арга хэмжээг чиглүүлэх явдал юм. ГШ8 биет болон биет бус соёлын өвийн аль алинд ашиглагдана. Энэхүү ГШ нь холбогдох олон улсын конвенциуд болон бусад баримт бичгийг мөрдлөг болгоно.</p> <p><u>Зорилтууд</u></p> <ul style="list-style-type: none"> соёлын өвийг хамгаалах, хадгалах ажлыг дэмжих, төслийн үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс соёлын өвийг хамгаалахдаа нөлөөллийг шат дараатай бууруулах арга замыг ашиглах, бизнесийн үйл ажиллагаанд соёлын өвийг ашигласнаас олох үр ашгийг тэнцүү хуваах явдлыг дэмжих 	<p>Үнэлгээний явц</p> <p>Соёлын өвд үзүүлэх нөлөөллийн тухай шалгалт</p> <p>Нөлөөллөөс зайлсхийх</p> <p>Зайлсхийх боломжгүй нөлөөллийг үнэлэх</p> <p>Соёлын өвд учрах нөлөөллийн менежмент</p> <p>Тохиолдлын олдворын журам</p> <p>Нөлөөлөлд өртсөн олон нийт болон бусад талуудтай зөвлөлдөх</p> <p>Соёлын өвийг төслийн үйл ажиллагаанд ашиглах</p>	<p>Төслийн үр дүнд мэдэгдэж буй соёлын өвүүдэд шууд нөлөөлөхгүй. Гэсэн хэдий ч төслийн бүсэд үл мэдэгдэх соёлын өвүүд байх боломжтой тул тохиолдлын олдворын журамд тавигдах шаардлагыг тодорхойлж, БОНМХШТ-д оруулсан болно.</p>
ГШ10: Мэдээллийг ил тод болгох, талуудын оролцоо	<p><u>Хураангуй</u></p> <p>Энэхүү ГШ-д талуудыг оролцуулах олон улсын сайн туршлагад үндэслэсэн арга хэмжээ, үйл явцыг багтаасан ба эдгээр нь төслийг хэрэгжүүлэх хугацаанд байнга үргэлжилнэ. Үүнд, (i) холбогдох мэдээллийг нийтэд ил болгох, (ii) талуудтай нухацтай зөвлөлдөх, (iii) хүмүүст шүүмжлэл, санал гомдол гаргах боломжийг олгосон үр дүнтэй журам, бодлогыг боловсруулж ашиглах арга хэмжээ багтана</p>	<p>Төслийг боловсруулах үе шатанд талуудыг оролцуулах</p> <p>Оролцогч талуудыг тодорхойлох</p> <p>Талуудыг татан оролцуулах төлөвлөгөө</p> <p>Мэдээллийг ил тод болгох</p>	<p>Төсөл бүрэн бүтнээрээ ЕСБХБ-ны цахим хуудсанд 120 хоногийн турш нээлттэй байна.</p> <p>Барилгын үе шатаас өмнө болон дараах оролцогч талын оролцооны шаардлагуудыг ОТОХТ тодорхойлсон.</p>

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба зорилтууд	Хамрах хүрээ	Холбоотой байдал ба нийцэл
	<u>Зорилтууд</u> <ul style="list-style-type: none"> оролцогч талудтай, ялангуяа төслийн нөлөөлөлд шууд өртсөн олон нийттэй бүтээлч харилцаа тогтоож, урт хугацаанд хадгалахад зээлдэгчид дэмжлэг үзүүлэх талуудын оролцооны арга аргачлалыг тодорхойлох, талуудыг төслийн үйл ажиллагаанд үр дүнтэй татан оролцуулах замаар зээлдэгчийн байгаль орчин, нийгмийн арга хэмжээний хэрэгжилтийг сайжруулах, байгаль орчин, нийгмийн талаарх мэдээллийг төслийн оролцогч талуудад хүргэх нөхцлөөр хангах, мөн төслийг хэрэгжүүлэх хугацаанд нөлөөлөлд өртсөн олон нийтийн хангалттай оролцоог дэмжих, нөлөөлөлд өртсөн олон нийт болон бусад талуудын санал гомдолд хариу өгч зохих ёсоор шийдвэрлэж байгаа эсэхийг хянах асуудлууд болно. 	Үр дүнтэй зөвшилцөл «А» ангиллын төслүүдийн ил тод байдал болон зөвшилцөл Төслийн хэрэгжилтэнд талуудыг татан оролцуулах, хөндлөнгийн талд тайлагнах асуудлууд Санал гомдлын механизм	

5.2.3. Европын Холбооны стандартууд

ЕСБХБ-ны БОНБ Төслийг ЕХ-ны холбогдох байгаль орчны стандартуудыг дагаж мөрдөхийг шаарддаг. ЕХ-ны холбогдох гол удирдамж тогтоолуудыг дор харуулав. Түүнчлэн ЕСБХБ нь Мэдээллийн хүртээмж, шийдвэр гаргахад олон нийтийн оролцоог хангах болон байгаль орчинтой холбоотой хэрэгт хууль ёсны шударга үйлчлэлийг хангах тухай Орхусын Конвенци, Хил дамнасан орчин дахь Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний Эспоо конвенциудыг чиглэл болгодог. Эдгээр конвенциудыг дор дурдсан болно.

Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тухай ЕХ-ны удирдамж 2011/92/EU, 2014 онд 2014/52/EU удирдамжаар нэмэлт өөрчлөлт орсон

Төсөлд хамгийн ихээр хамаарах ЕХ-ны Удирдамж нь *төрийн болон хувийн зарим төслийн байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг үнэлэх тухай* ЕХ-ны 2011/92/EU Тогтоол бөгөөд 2014/52/EU удирдамжаар нэмэлт өөрчлөлт орсон. Энэ нь төрийн болон хувийн хөрөнгө оруулалтын талаар бизнесийн шийдвэрийг илүү оновчтой, урьдчилан таамаглах боломжтой, урт хугацаанд тогтвортой байлгах үүднээс байгаль орчин хамгааллын түвшинг сайжруулсан. Хавсралт I дэх бүх төслүүдэд БОНУ шаарддаг. Харин Хавсралт II төслүүдийн хувьд дотоодын эрх бүхий байгууллагууд БОНУ шаардлагатай эсэхийг шийднэ. Энэ нь шийдвэр гаргах, соёлын өвийг хамгаалах, сурталчлахад олон нийтийн үр дүнтэй оролцоог бэхжүүлж, олон нийтийн мэдээллийн хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

БОНУ-ний удирдамжийн дагуу Төсөл нь Хавсралт I эсхүл Хавсралт II-ийн алинд хамаарах вэ гэдгийг үнэлэхийн тулд БОНУ Удирдамжийн шаардлагуудыг нарийвчлан авч үзсэн. Дараах зүйл нь Хавсралт I-д хамаарна:

“220 кВ-ын хүчдэлтэй цахилгаан дамжуулах агаарын шугам эсхүл 15 км-ээс урт шугам барих”.
(Хавсралт I, Бүлэг 4(1)).

Тиймээс Төсөл Хавсралт I-д хамаарах бөгөөд БОНУ хийх ёстой.

Зэрлэг шувуудыг хамгаалах тухай ЕХ Тогтоол 2009/147/EC

ЦДАШ-аас 10км-т шувууны чухал бүсэд тооцогддог Их Нартын байгалийн нөөц газар байгаа учир Зэрлэг шувуудыг хамгаалах тухай ЕХ-ны удирдамж нь (2009/147/EC) Төсөлд хамаарна. Гэрээ хэрэгжиж байгаа Европын гишүүн орнуудын зэрлэг байгаль дахь бүх төрөл зүйлийн шувуудыг хамгаалахад энэхүү

Удирдамж Бүлэг 1 ашиглагддаг. Энэхүү удирдамж нь эдгээр төрөл зүйлийн хамгаалалт, менежмент, хяналтыг хамаарах бөгөөд ашиглалттай холбоотой дүрэм журмыг зааж өгдөг. Энэ нь шувууд, тэдгээрийн өндөг, тор, амьдрах газарт хамаарна. 5-р бүлэгт шувуудын тор, өндгийг хамгаалж, үржлийн үеэр эдгээр шувуудад санаатайгаар саад болохыг хориглосон байдаг. Удирдамжийн зорилтуудын хувьд шувуудад саад болох нь чухал асуудалд тооцогддог.

Байгаль орчны мэдээлэлд олон нийт хандах тухай 2003 оны 1-р сарын 28-ны Европын Парламент болон Зөвлөлийн 2003/4/ЕС Удирдамж

Удирдамжийн зорилго нь байгаль орчны мэдээллийг системтэйгээр хүртээмжтэй байлгаж, олон нийтэд түгээхэд оршино. Удирдамжийн дагуу аливаа гишүүн улсуудын төрийн байгууллагынхан нь аливаа хуулийн этгээд эсхүл хувь хүний хүсэлтээр байгаль орчны талаарх мэдээллийг гаргаж өгөх шаардлагатай.

ЕХ-ны Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн талаарх удирдамж (89/391/ЕЕС)

Энэхүү удирдамж нь ажилчдын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийг сайжруулахыг дэмжсэн гол зарчмуудыг тусгасан. Энэ нь Европын орнуудын аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн наад захын шаардлагыг баталгаажуулдаг бөгөөд гишүүн улсуудад илүү хатуу арга хэмжээ авах, хэрэгжүүлэхийг зөвшөөрдөг.

Эрчим хүчний хорт нөлөөлөлд (цахилгаан соронзон орон) өртөх эрсдэлтэй ажилчдын эрүүл мэнд, аюулгүй байдалд тавигдах хамгийн бага шаардлагуудын талаар 2013 оны 6-р сарын 26-нд баталсан Европын Парламент болон Зөвлөлийн 2013/35/EU удирдамж (Удирдамж 89/391/ЕЕС-ийн 16(1) Бүлэг дэх 20 дахь бие даасан Удирдамж) ба 2004/40/ЕС Удирдамжийг (ЦСО Тогтолцооны Удирдамж) хүчингүй болгов

Энэхүү Удирдамж нь мэдэгдэж буй бүх шууд биофизик нөлөөллүүд болон цахилгаан соронзон орны нөлөөнөөс үүсэх бусад шууд бус нөлөөллийг хамарна. Одоогийн удирдамж нь зөвхөн богино хугацааны үр нөлөөг авч үзэх бөгөөд урт хугацааны үр дагаварт хамаарахгүй. Ажил олгогч нь Тогтолцооны Удирдамж дахь зарчмуудад нийцүүлэн ажлын байран дахь ЦСО-оос үүдэлтэй эрсдэлийг алга болгох эсхүл бууруулах ёстой. Хэрэв холбогдох үйл ажиллагааны түвшин болон өртөлтийн хязгаарын утгаас давсан бол ажил олгогч нь дахин хязгаараас хэтрэхгүй байхыг баталгаажуулахын тулд үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлнэ. Хязгаарын утгуудад тодорхой бууруулалтыг ашигладаг.

Энэхүү Удирдамж нь Тогтолцооны Удирдамжийн дагуу ажлын байран дахь ЦСО-ны эрсдэлийг үнэлэхийг шаарддаг (хэрэв шаардлагатай бол хэмжилт тооцоолол хийх). Хэрэв олон нийтэд зориулсан үнэлгээ хэдийн хийгдсэн мөн тусгай төхөөрөмж нь олон нийт ашиглахад зориулагдаагүй бол мэргэжлийн хувьд өртөх байдлыг үнэлэх шаардлагагүй.

Хэрэв ажилчдад мэдрэхүй / мэдрэлийн системтэй холбоотой түр зуурын шинж тэмдэг илэрвэл эрсдэлийн үнэлгээ, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг шинэчлэх талаар Ажил олгогч бодож үзэх ёстой.

Эрчим хүчний үр ашигт байдлын талаар 2012 оны 10-р сарын 25-нд батлагдсан Европын Парламент болон Зөвлөлийн 2012/27/EU Удирдамж

Эрчим хүчний үр ашигт байдлын талаар ЕХ-ны Удирдамж нь төсөлтэй шууд холбоогүй ч зарим заалт нь холбогдоно. Ялангуяа 15-р Бүлэг эрчим хүчний хувиргалт, дамжуулалт, түгээлтийн талаар заасан байдаг. Цахилгааны дэд бүтэц ялангуяа хувиргалт, дамжуулалт, түгээлт, ачааллын менежмент, зохицол, эрчим хүч үйлдвэрлэх төхөөрөмж рүү холбогдох холболтын эрчим хүчний үр ашгийн талаар үнэлгээ хийхийг Удирдамж шаарддаг. 15-р бүлэг нь эрчим хүчний үр ашгийг сайжруулах, зардалд хэмнэлттэй аргыг нэвтрүүлэх бодит арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтыг тодорхойлж, нэвтрүүлэх цаг хугацаагаа тодорхой заахыг шаарддаг.

Мэдээллийн хүртээмж, шийдвэр гаргахад олон нийтийн оролцоог хангах болон байгаль орчинтой холбоотой хэрэгт хууль ёсны шударга үйлчлэлийг хангах тухай Орхусын Конвенци, 1998

Орхусын конвенц нь байгаль орчны талаарх олон нийтийн (хувь хүн ба тэдний холбоод) эрхүүдийг зааж өгсөн. Үүнд:

- **Байгаль орчны мэдээлэлд хандах.** Төрийн байгууллагуудын эзэмшиж буй байгаль орчны талаарх мэдээллийг хүн бүр авах эрх. Өргөдөл гаргагч нь энэхүү мэдээллийг хүсэлт гарснаас хойш нэг сарын дотор авах эхртэй бөгөөд яагаад үүнийг шаардаж байгаа шалтгаанаа хэлэх шаардлагагүй. Түүнчлэн, төрийн байгууллагууд конвенцийн дагуу байгаль орчны талаарх өөрсдийн мэдэлд байгаа мэдээллийг идэвхтэй түгээх үүрэгтэй;
- **Байгаль орчны шийдвэр гаргалтад олон нийтийн оролцоо.** Байгаль орчны шийдвэр гаргахад оролцох эрх. Байгаль орчинд нөлөөлж буй төсөл, эсхүл хүрээлэн буй орчинтой холбоотой төлөвлөгөө, хөтөлбөрт санал өгөх, жишээ нь байгаль орчинд нөлөөлөх олон нийтийн болон

байгаль орчны төрийн бус байгууллагуудад санал бодлоо илэрхийлэх боломжийг төрийн байгууллагууд бий болгож, зохицуулалт хийнэ. Шийдвэр гаргахдаа эдгээр санал сэтгэгдлүүдийг харгалзан үзэх бөгөөд эцсийн шийдвэрт мэдээлэл болон шалтгаануудыг оруулж өгнө;

- **Шударга ёсонд нээлттэй байх.** Дээр дурдсан 2 эрх болон байгаль орчны хуулийг хүндлэлгүйгээр гаргасан олон нийтийн шийдвэрийг эсэргүүцэх журмыг хянах эрх.

Хил дамнасан орчин дахь Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний Эспоо конвенци, 1991

Эспоо конвенци нь төлөвлөлтийн эхний шатанд тодорхой үйл ажиллагааны байгаль орчны нөлөөллийг үнэлэх Талуудын үүрэг хариуцлагын талаар зааж өгсөн. Түүнчлэн хил дамнасан байгаль орчны томоохон сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй бүх томоохон төслүүдийг улс орнууд нэг нэгэндээ мэдэгдэх, зөвлөлдөх ерөнхий үүргийн талаар тусгасан.

НҮБ-ын Хүүхдийн Эрхийн Конвенци, 1990

32.1-д зааснаар эдийн засгийн мөлжлөг, аливаа аюултай ажил хөдөлмөр эрхлэлт, хүүхдийн боловсролд хөндлөнгөөс оролцох эсхүл хүүхдийн эрүүл мэнд, бие бялдар, оюун санаа, оюун санааны эсхүл нийгмийн хөгжлийн хувьд хувьд хор хөнөөл учруулах зүйлсээс хүүхдийн эрхийгн хамгаалах ёстой.

5.2.4. Олон улсын Хөдөлмөрийн байгууллагын (ОУХБ) конвенциуд

ЕСБХБ нь Төслийг Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын (ОУХБ) дараах конвенциудыг дагаж мөрдөхийг шаардана:

C087 Эвлэлдэн нэгдэх эрх чөлөө болон байгууллага байгуулах эрхийг хамгаалах тухай конвенц, 1948

Энэ бол олон улсын хөдөлмөрийн эрх зүйн үндэс болсон 8 конвенцийн нэг юм. 1-р хэсэг нь ажилчид болон ажил олгогчийн аль аль нь өмнө нь зөвшөөрөл авалгүйгээр өөрсдийн сонгосон байгууллагад элсэх эрхийг тусгасан арван зүйлээс бүрдэнэ. Дүрэм, үндсэн хууль боловсруулах, албан тушаалтнуудад санал өгөх, захиргааны чиг үүргийг төрийн эрх мэдэлтнүүдийн оролцоогүйгээр зохион байгуулах эрх байгууллагуудад өөрсдөд нь ч хамаатай. 2-р хэсэгт ОУХБ-ын гишүүн бүр "ажилчид, ажил олгогчид зохион байгуулах эрх чөлөөгөө эдлэхэд бүх шаардлагатай, зохих арга хэмжээг" хангаж ажиллахаа мэдэгдсэн. 3-р хэсэг нь конвенцтэй холбоотой техникийн асуудлыг авч үздэг. 4-р хэсэгт Конвенцийг цуцлах тухай заалтууд, үүнд 10 жилийн хугацаатай үүрэг хариуцлагыг тусгасан болно.

C098 Зохион байгуулах, хамтын хэлэлцээ хийх эрхийн тухай конвенц, 1949

1-р зүйлд ажилчдыг үйлдвэрчний эвлэлд элсэхэд ялгаварлан гадуурхахаас хамгаалах, ялангуяа ажил олгогчийн зүгээс эвлэлд элсүүлэхгүй байх, үйлдвэрчний эвлэлийн гишүүнчлэлтэй эсхүл эвлэлийн үйл ажиллагаанд оролцдог бол ажлаас халас эсхүл бусад байдлаар гадуурхахаас хамгаалах тухай заасан. 2-р зүйлд ажилчид, ажил олгогчдын байгууллагууд (өөрөөр хэлбэл үйлдвэрчний эвлэл, бизнесийн холбоо) аль аль нь өөрсдийн үүсгэн байгуулалт, үйл ажиллагаа, захиргааны ажилд хөндлөнгөөс оролцох ёсгүй байхыг шаарддаг. 2(2)-р Зүйлд ажил олгогч нь "санхүүгийн болон бусад аргаар" үйлдвэрчний эвлэлд давамгайл (тухайлбал, үйлдвэрчний эвлэлд ажил олгогчоос санхүүжилт олгох, эсхүл ажил олгогч нь албан тушаалтны хэн болоход нөлөөлөх гэх мэт) байр суурьтай болохыг хориглодог. 3-р зүйлд ОУХБ-ын гишүүн бүр засгийн газрын ажиглагч байгууллага гэх мэт зохих механизмаар дамжуулан 1, 2-р зүйлс үр дүнтэй байхыг шаарддаг. 4-р зүйлд "хамтын гэрээгээр" хөдөлмөр эрхлэлтийг зохицуулах зорилгоор ажилчдын байгууллагууд ба ажил олгогч бүлгүүдийн хооронд "сайн дурын хэлэлцээрт зориулагдсан механизмыг бүрэн хөгжүүлэх, ашиглахыг дэмжихийг" шаарддаг. 5-р зүйлд үндэсний хууль тогтоомж нь цагдаа, зэвсэгт хүчинд зориулсан ялгаатай хууль гаргаж болох бөгөөд конвенц нь ОУХБ-ын гишүүн конвенцийг соёрхон батлахад хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байсан хуулиудад хамаарахгүй гэж заасан байдаг. 6-р зүйлд "Төрийн захиргааны байгууллагад ажиллаж буй төрийн албан хаагчийн албан тушаал" –ын тусгай эрхийг заасан.

C029 Албадан хөдөлмөрийн тухай конвенц, 1930 ба нэмэлт протокол P029, 2014

Энэхүү конвенцийн зорилго нь албадан хөдөлмөрийг ажлын шинж чанар, гүйцэтгэж болох салбараас үл хамааран бүх хэлбэрээр таслан зогсооход оршино. Энэхүү конвенцид албадан хөдөлмөрийг "ямар нэг торгууль шийтгэл ногдуулахаар заналхийлж аливаа иргэнээс өөрийгөө сайн дураар санал болгоогүй байхад шаардах аливаа ажил, үйлчилгээ" хэмээн тодорхойлсон байдаг бөгөөд цэргийн алба хаах зэрэг цөөн хэдэн зүйлс үүнд багтдаггүй.

C100 Тэгш шан хөлс олгох тухай конвенц, 1951

Энэхүү конвенцид ижил үнэ цэнэтэй ажилд эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүст ижил цалин хөлс олгохыг шаарддаг. Конвенц нь үндсэн цалин хөлс болон бусад нэмэлт төлбөрт хамаарна.

C105 Албадан хөдөлмөрийг устгах тухай конвенц, 1957

Энэхүү конвенц нь 1930 оны Албадан хөдөлмөрийн конвенцийн дагуу зөвшөөрөгдсөн албадан хөдөлмөр эрхлэх зарим хэлбэрийг цуцалсан. Тухайлбал, ажил хаясны төлөө шийтгэх, улс төрийн тодорхой үзэл бодолтой болсны шийтгэл гэх мэт. Энэхүү конвенцийг соёрхон баталсан ОУХБ-ын гишүүн бүр албадан хөдөлмөрийг таслан зогсоох, дараах зорилгоор ашиглахгүй байх үүрэг хүлээнэ.

- Улс төрийн дарамт эсхүл боловсрол эсхүл улс төрийн үзэл бодолтой байх эсхүл илэрхийлснийхээ төлөө эсхүл тогтсон улс төр, нийгэм эсхүл эдийн засгийн тогтолцоотой үзэл бодол нь зөрчилдсөнийхөө төлөө шийтгүүлэх аргаар;
- Эдийн засгийн хөгжлийн зорилгоор хөдөлмөрийг дайчлах, ашиглах аргаар;
- Хөдөлмөрийг сахилгын хэрэгсэл болгох;
- Ажил хаялтад оролцсоны төлөө шийтгэх; ба
- арьс өнгө, нийгэм, үндэсний болон шашны ялгаварлан гадуурхах хэрэгсэл болох.

C111 Хөдөлмөр эрхлэлт, Мэргэжлийн хувьд Ялгаварлан Гадуурхах тухай Конвенци, 1958

Хөдөлмөрийн эрхийн талаар үндсэн конвенц. Энэхүү конвенцид ялгаварлан гадуурхах гэдэг нэр томъёо нь арьс өнгө, хүйс, шашин шүтлэг, улс төрийн үзэл бодол, үндэсний эсхүл нийгмийн гарал дээр үндэслэн бий болсон ялгаа, үл тоолт эсхүл илүүд үзснээс болж хөдөлмөр эрхлэлт эсхүл ажил мэргэжлийн хувьд тэгш бус боломж, харилцаа бий болоход нөлөөлж байгааг илэрхийлнэ.

C138 Хөдөлмөрийн насны доод хязгаарын тухай конвенц, 1973

Улс орнууд хөдөлмөр эрхлэх насны доод хязгаарыг 15-аас доошгүй жилээр чөлөөтэй тогтоож өгдөг. "залуу хүмүүсийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, ёс суртахуунд хохирол учруулж болзошгүй" ажилд хамгийн багадаа 18 насныг зааж өгдөг.

C182 Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийн тухай конвенц, 1999

Энэхүү конвенцийг соёрхон баталснаар улс орон хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийг хориглох, устгах арга хэмжээг нэн даруй авах үүрэг хүлээнэ. Хүүхэд гэдэг нэр томъёонд 18-аас доош насны бүх хүмүүс хамаарна. Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрт дараахь зүйлс орно.

- Бүх төрлийн боолчлол эсхүл боолчлолтой төстэй практикууд; ба
- Хүүхдийг арилжааны зорилгоор бэлгийн мөлжлөгт оруулах;
- Хүүхдийг хууль бус ажиллагаанд ашиглах, худалдан авах, бусдад хүүхдийг санал болгох; ба
- Ажлын хэлбэр, хийгдэж байгаа нөхцөл нь хүүхдийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал эсхүл ёс суртахуунд нөлөө үзүүлж болзошгүй ажил.

5.3. Монгол Улсын Шаардлагууд

5.3.1. Институцийн Тогтолцоо

Монгол улс нь Их Хурлын төлөөлөгчдийг 4 жил тутам ард иргэдийн шууд саналаар сонгодог парламентын засаглалтай улс юм. Монгол улсын Их Хурал 76 суудалтай. Ерөнхийлөгчийн сонгууль 4 жил тутам зохион байгуулагддаг. Монгол улсын 4 дэх Үндсэн хууль 1992 онд батлагдаж, засгийн газрын хууль тогтоох бүтцэд өөрчлөлт орж нэг танхимтай парламентыг бий болгосон. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн засаглал нь өөрөө удирдах болон төв засгийн зарчмуудыг хослуулан зохион байгуулдаг. *Аймаг, сум, багийн* түвшний өөрөө удирдах байгууллагуудыг Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал (ИТХ) эсхүл хурал гэж нэрлэнэ. Аймаг, ниймлэл болон сумын ИТХ-ийн төлөөлөгчид 4 жилийн хугацаатай сонгогдоно. Сум болон дүүргийн ИТХ-ийн чадамжийг дараах байдлаар тодорхойлно:

"Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газар, яам, агентлаг, дээд шатны ИТХ, төрийн эрх бүхий бусад байгууллага, албан тушаалтны бүрэн эрхийн хүрээнд хуулиар тогтоосон асуудлаас бусад аливаа эдийн засаг, нийгэм, зохион байгуулалтын аливаа асуудлыг хэлэлцэх, шийдвэр гаргах эрх." (MCRK 2019).

Аймаг, сумын ИТХ-ын үүрэг:

- Засаг даргын үйл ажиллагааг батлах, хянах, үнэлэх;
- Хууль тогтоомж болон ИТХ-аас баталсан тогтоол шийдвэрийг Засаг дарга хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг хянах, үнэлэх;

- Төсөв хэлэлцэх, батлах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах; орон нутгийн хөгжлийн санг байгуулах, хяналт тавих;
- Орон нутгийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн стратегиудыг бүс нутгийн стратегиудтай уялдуулах;
- Хуулийн хүрээнд хураамж, тариф тогтоох ;
- Газар ашиглалтын менежментийн төлөвлөгөө, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээг батлах; ба
- Орон нутгийн өмчийн өмчлөх эрхийг хэрэгжүүлэх.

2001 оны Эрчим хүчний тухай хуульд заасны дагуу улсын хэмжээнд эрчим хүчний салбарыг бодлого боловсруулах, удирдах, ажиллуулах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг гол байгууллагууд:

- **Улсын Их Хурал.** Эрчим хүчний талаар төрөөс баримтлах бодлогыг боловсруулсан Монгол Улсын парламент;
- **Эрчим Хүчний Яам.** Эрчим хүчний яам нь эрчим хүчний нөөцийг боловсруулах, эрчим хүчийг ашиглах, импортлох, экспортлох, цахилгааны үйлдвэр, дамжуулах шугам барих, эрчим хүч хэмнэх, сэргээгдэх нөөцийг ашиглах, хууль тогтоомж, олон улсын хамтын ажиллагаа зэрэг хөгжлийн бодлогуудыг хариуцаж ажиллана. Монгол улсад Ногоон Хөгжлийн Стратеги бий болоход чухал үүрэг гүйцэтгэдэг.
- **Эрчим Хүчний Зохицуулах Хороо.** Энэхүү байгууллага нь зөвшөөрөл олгох, тариф батлах, мөн хэрэглэгчид болон зөвшөөрөл эзэмшигчдийн эрхийг хамгаалах ажлыг хариуцна.
- **Диспетчерийн үндэсний төв.** Энэхүү төв нь эрчим хүч, дулааны салбарын бүх аж ахуй нэгжүүдийг өдөр тутмын үйл ажиллагааг зохицуулах үүрэгтэй. Тухайлбал, цахилгаан станцын үйл ажиллагаа, дамжуулалт, түгээлтийн шилжүүлэх ажиллагаа мөн дулаан түгээх сүлжээний үйл ажиллагааг хооронд нь уялдаа холбоотойгоор тухайн цаг үед нь зохицуулах ажлыг хийж гүйцэтгэдэг. ДҮТ нь цахилгаан бөөнөөр арилжаалах зах зээлд спот арилжаа хийхэд шаардлагатай мэдээллээр хангах үүрэгтэй.

Зөвшөөрлийн асуудлыг өргөн хүрээнд Эрчим хүчний яам, үнийн зохицуулалтыг Эрчим хүчний зохицуулах хороо хариуцдаг.

Түүнчлэн Төсөлтэй холбоотой институциудад дараах байгууллагууд багтана:

- **Төвийн Бүсийн Эрчим Хүчний Систем (ТБЭХС).** ТБЭХС нь дулаан болон цахилгаан үүсгэдэг таван цахилгаан станц, нэг дамжуулах сүлжээ, дөрвөн түгээх сүлжээнээс бүрддэг. Энэ нь Монгол Улсын цахилгаан эрчим хүчний сүлжээнд ажилладаг таван гол эрчим хүчний системийн нэг юм.
- **Цахилгаан Дамжуулах Үндэсний Сүлжээ Төрийн Өмчит Хувьцаат Компани (ЦДҮС).** ЦДҮС нь ТБЭХС пэх 110 кВ болон 220 кВ-ын цахилгаан дамжуулах шугамыг эзэмшиж, үйл ажиллагаа явуулдаг. Компанийн үндсэн үйл ажиллагаа нь дэд станц, цахилгаан дамжуулах шугам, дэд станцуудын ашиглалт, засвар үйлчилгээ, суурилуулалт, гүйцэтгэлийн туршилт, горимыг тохируулах үйлчилгээ юм.
- **Багануур Зүүн Өмнөд Бүсийн Цахилгаан Түгээх Сүлжээ (БЗӨБЦТС).** БЗӨБЦТС нь Монгол улсын зүүн өмнөд хэсгийн цахилгаан түгээх шугамуудыг эзэмшиж, үйл ажиллагаа явуулна.

5.3.2. Үндэсний Эрчим Хүчний Бодлогууд

Монгол улсын засгийн газар нь эрчим хүчний салбарт баримтлах байгаль орчны олон бодлогуудыг соёрхон баталж байсан бөгөөд хууль тогтоомж боловсруулах суурь болдог үндсэн баримт бичгүүдийг дор харуулав:

- Монгол Улсын эрчим хүчний талаар баримтлах бодлого 2015-2030 он
- Сэргээгдэх эрчим хүчний 2005-2020 оны үндэсний хөтөлбөр
- Монголын эрчим хүчний салбарын мастер төлөвлөгөө 2000-2020
- Монгол Улсын 2002-2010 оны Тогтвортой эрчим хүчний стратеги
- Сэргээгдэх эрчим хүчний үндэсний хөтөлбөр 2005
- 2014 оны Ногоон хөгжлийн бодлого
- 2018-2023 онд эрчим хүчний талаар баримтлах бодлогыг боловсруулах дунд хугацааны үндэсний хөтөлбөр

- Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн систем 2007-2040 он ⁶
- 2008 оны Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Монгол Улсын үндэсний хөгжлийн бодлого
- Төвлөрсөн эрчим хүчний системийн хөтөлбөр 2002

Эрчим хүчний салбарт төрөөс баримтлах бодлого нь Эрчим хүчний тухай хууль (2001), Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хууль (2007), Төвлөрсөн эрчим хүчний системийн хөтөлбөр (2002), Сэргээгдэх эрчим хүчний үндэсний хөтөлбөр (2005), Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Монгол Улсын үндэсний хөгжлийн бодлого(2008 он), болон Концессын тухай хууль зэрэг хууль эрхзүйн үндсэн баримт бичгүүдэд суурилдаг.

Эрчим хүчний талаар төрөөс баримтлах бодлого 2015-2030-г 2015 онд Монгол Улсын Их Хурал баталсан. Энэхүү бодлогод Засгийн газрын эрчим хүчний бодлогын хүрээнд дараахь стратегийн зорилтуудыг тусгасан болно:

- Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйл ажиллагааны аюулгүй байдлыг хангах ажлын хүрээнд:
  - эрчим хүчний хангамж, үйл ажиллагааны найдвартай байдлыг хангах;
  - эрчим хүчний салбарт бүс нутгийн харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг дэмжих; ба
  - эрчим хүчний салбарын ажиллах хүч бэлтгэх тогтолцоог сайжруулах, чадавхийг бэхжүүлэх.
- Эрчим хүчний салбарын үр ашгийг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд:
  - эрчим хүчний хэмнэлт, үр ашгийг нөхөн сэргээх бодлогыг хэрэгжүүлэх;
  - салбар дахь хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлэх замаар өрсөлдөөнт зах зээлийн зарчимд тулгуурлан эрчим хүчний салбарыг ажиллуулах; ба
  - эрчим хүчний салбарт шинэлэг, дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх.
- Байгаль орчныг хамгаалах ажлын хүрээнд:
  - хүрээлэн буй орчны сөрөг нөлөөллийг бууруулах, хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах;
  - сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх; ба
  - эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр, байгаль орчинд ээлтэй технологийг сурталчлах

5.3.3. Байгаль Орчин, Нийгмийн Талаарх Үндэсний Хуулиуд

Монгол Улс бодлого, хууль тогтоомж, стратегиудаас бүрдсэн байгаль орчны үнэлгээ, менежментийн цогц эрхзүйн тогтолцоог бий болгосон. Монгол улсын байгаль орчны менежментийн талаарх бодлого, хууль тогтоомжийн шатлал нь Үндсэн хууль, олон улсын гэрээ, хүрээлэн буй орчин, нөөцийг хамгаалах хуулиудаас бүрддэг. Монгол Улсын байгаль орчны бодлогын үндсэн зарчим бол эдийн засгийн хөгжил нь байгалийн нөөцийг олборлох, ашиглахтай уялдаж байх ёстой бөгөөд агаар, ус, хөрсний бохирдлыг хяналтанд байлгах явдал юм.

1990 онд Монгол Улсын Засгийн газар Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчинд тухай томоохон шинэчлэл хийж, Газар, тусгай хамгаалалттай газар нутаг, ус, ой, ан амьтан, унаган ургамлын нөөцийн талаар хууль баталсан бөгөөд 2012 онд дахин шинэчлэл хийсэн.

Байгаль орчин, нийгмийн холбогдох хууль тогтоомж, журмыг Хүснэгт 5-2-т тусгав.

Хүснэгт 5-2. Цахилгаан дамжуулах шугам, байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн талаарх Монгол улсын гол хуулиуд

#	Хуулийн нэр	Баталсан он	Нэмэлт өөрчлөлт хийсэн он
1	Монгол улсын үндсэн хууль	1992	
2	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль	1995	2012
3	Газрын тухай хууль	2002	2012
4	Хөрсний тухай хууль	1988	2015
5	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль	1994	2004
6	Амьтны тухай хууль	2000	2012
7	Байгалийн ургамлын тухай хууль	1995	2015
8	Ургамал хамгааллын тухай хууль	1996	2007

⁶ Ж.Жанарбаатар, Бодлого, Төлөвлөлтийн газрын ахлах мэргэжилтэн 2018. *Монгол улсын эрчим хүчний салбар, Улсын тайлан*. Холбоос: <https://eneken.ieej.or.jp/data/8016.pdf>. 2020 оны 3-р сард хандсан.

#	Хуулийн нэр	Баталсан он	Нэмэлт өөрчлөлт хийсэн он
9	Усны тухай хууль	1995	2012
10	Агаарын тухай хууль	1995	2012
11	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль	1998	2002, 2012
12	Хог хаягдлын тухай хууль	2003	2017
13	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль	2006	2017
14	Соёлын Өвийг хамгаалах тухай хууль	2001	2016
15	Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай хууль	2008	2015
16	Нийгмийн даатгалын тухай хууль	1994	
17	Нийгмийн Даатгалын Сангаас Олгох Үйлдвэрлэлийн Осол, Мэргэжлээс Шалтгаалсан Өвчний Тэтгэвэр, Тэтгэмж, Төлбөрийн Тухай хууль	1994	
18	Газрын төлбөрийн тухай хууль	1997	2019
19	Иргэний хууль	1994	2002
20	Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль	2003	2005, 2008
21	Эрчим Хүчний тухай хууль	2001	2017
22	Сэргээгдэх Эрчим хүчний тухай хууль	2007	
23	Эрчим хүчний хэмнэлтийн тухай хууль	2015	
24	Цахилгаан, Дулааны Эрчим Хүч, Нүүрсний Төлбөрийн Тухай хууль	1995	
25	Хамгаалалтын зурвасын талаар Засгийн Газрын 97-р Тогтоол	2020	
26	Эрүүл мэндийн тухай хууль	2011	
27	Хөдөлмөрийн тухай хууль	1999	2012
28	Эрүүл ахуйн тухай хууль	2016	
29	Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хууль	2010	
30	Тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль	2001	
31	Нийгмийн Даатгалын тухай хууль	1994	
32	Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайд, А-117 дугаар тушаал (Нийгмийн нөлөөллийг БОНБНУ-д багтаах)	2014	
33	Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайд, А-03 дугаар тушаал (Олон Нийтийн зөвлөлдөх журам)	2014	
34	Бэлчээрийн Менежмент, Хамгааллын тухай хууль	2019	

Эх сурвалж: БОНБНУ Боловсруулах баг

5.3.3.1. Байгаль Орчны Нөлөөллийн Үнэлгээний Шаардлагууд

Монгол улсын БОНУ-ний шаардлагуудыг БОНБНУ-иар (1998, 2002 болон 2012 онуудад нэмэлт өөрчлөлт оруулсан) зохицуулдаг бөгөөд БОНБНУ-ийн зорилго нь байгаль орчныг хамгаалах, экологийн тэнцвэргүй байдлаас урьдчилан сэргийлэх, байгалийн нөөц ашиглалтын зохицуулалт, төслүүдийн байгаль орчны нөлөөллийг үнэлэх мөн төслүүдийн хэрэгжилтийн талаарх шийдвэр гаргалтын журам зэрэг болно. Энэхүү хууль нь бүх шинэ төслүүд болон одоо хэрэгжиж байгаа үйлдвэр, үйлчилгээ эсхүл барилгын үйл ажиллагааг нөхөн сэргээх, тэлэх мөн байгалийн нөөц ашигладаг төслүүдэд хамаарна.

Байгаль Орчин, Ногоон Хөгжлийн Сайдын 2014 оны Тогтоол А-117 нь Олон улсын шилдэг туршлага болон Олон улсын Санхүүгийн Институцийн шаардлага/стандартуудыг ашиглах БОНУ-д нийгмийн нөлөөллийг багтаах шаардлагатай талаар тусгасан байдаг.

Төлөвлөж байгаа үйл ажиллагааны төрөл, хэмжээнээс шалтгаалж Байгаль орчин, Аялал Жуулчлалын (БОАЖ) яам эсхүл аймгийн захиргаа хариуцна. Төслийн дэлгэрэнгүй БОНУ-г боловсруулж, БОАЖ яамаар хянуулахаар өгнө.

5.3.3.2. Эрчим хүчний Гол Хууль

Эрчим Хүчний Тухай хууль (2001)

Монгол улсын эрчим хүчний үйлдвэрлэл, дамжуулалт, түгээлт, хэрэглээ, диспетчерийн зохицуулалт хийх тухай анхны хууль нь Эрчим Хүчний тухай хууль бөгөөд 2001 онд хүчин төгөлдөр болж, 2017 онд нэмэлт өөрчлөлт орж байсан.

Эрчим хүчний тухай хууль нь эрчим хүчний салбарыг төвлөрсөн төлөвлөгөөт бүтцээс зах зээлд суурилсан болгон өөрчлөх хууль эрхзүйн орчныг олгосон. Энэхүү хуулиар эрчим хүчний бие даасан зохицуулагч буюу Эрчим Хүчний Зохицуулах Байгууллага байгуулагдсан бөгөөд эрчим хүчний салбарыг удирдах, үйл ажиллагааг нь явуулах зэрэг эрх мэдэл, хариуцлагыг гол институциудад олгосон.

2001 онд байгуулагдсан цагаас хойш Эрчим Хүчний Зохицуулах Байгууллага (2012 оноос хойш Эрчим Хүчний Зохицуулах Хороо) нь эрчим хүчний зохицуулалтыг 20 орчим жил хийж байна. Эрчим хүчний тухай хууль нь өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлж, хувийн хэвшлийн оролцоо, хөрөнгө оруулалтыг нэмэхийг зорьсон. Хуулиар эрчим хүч ханган нийлүүлэхэд Засгийн газар, Төрийн үүрэг оролцоо болон аймаг, сумдын эрх мэдлийн хүрээг тодорхойлж өгсөн.

Эрчим хүчний тухай хуульд Эрчим хүчний зохицуулах хорооноос тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгах, хүчингүй болгох бүрэн эрхийг заасан байдаг (бүрэн жагсаалт биш): цахилгаан ба/эсхүл дулаан үйлдвэрлэл; өндөр хүчдэлийн шугам, 110 кВ-ын дэд станцууд, цахилгаан дамжуулах гол сүлжээ, сүлжээнд холбогдсон эсхүл техник болон технологийн хувьд сүлжээнд холбогдохоос өөр аргагүй бусад сүлжээнүүд гэж тодорхойлсон цахилгаан дамжуулах сүлжээнүүд; Цахилгаан дамжуулах сүлжээний дэд станцуудаас ирж буй цахилгаан эрчим хүчийг хэрэглэгчдийн цахилгаан хангамжид хуваарилах зориулалттай 110 кВ ба түүнээс бага хүчдэлийн шугам, дэд станц гэж тодорхойлсон цахилгаан түгээх сүлжээ. Энэхүү хууль нь эрчим хүчний байгууламжаас авах тариф, үнийн бүтцийг боловсруулах, хэрэгжүүлэх журмыг мөн тодорхойлдог.

Эрчим Хүчний Шугам сүлжээг хамгаалах тухай Монгол Улсын Засгийн Газрын 1996 оны Тогтоол # No.120, 2001 оны Засгийн газрын Тогтоол # No.263-аар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.

Энэхүү тогтоол нь Бүлэг 2: Төслийн Тайлбарын 2.7 Хэсэгт заасанчлан ХЗ-ын талаар заасан.

Эрчим Хүчний Хэмнэлтийн Тухай Хууль (2015)

Энэхүү хууль нь эрчим хүчний үр ашигтай хэрэглээ болон хадгалалттай холбоотой асуудлуудыг зохицуулна. Хуулийн гол зүйл заалтуудад дараах зүйлс багтана:

- Эрчим хүч хэмнэх асуудлаар төв болон орон нутгийн зохицуулагчийн бүрэн эрх;
- Эрчим хүч ашиглагчдын эрх, үүрэг;
- Эрчим хүч хэмнэх урамшуулал;
- Эрчим хүч хадгалах үйл ажиллагаанд зориулсан мэргэжлийн үйлчилгээ; ба
- Засгийн газраас олгосон хязгаарыг эрчим хүчний хэрэглээ нь давж байгаа газруудад эрчим Хүчний Менежер томилох.

Цахилгаан, дулааны эрчим хүч, нүүрсний төлбөрийн тухай хууль (1995)

Энэхүү хууль нь хэрэглэгчдийн цахилгаан, дулааны эрчим хүч, нүүрсний хангамжийн үйлчилгээнд гэрээгээр хүлээсэн үүргийн дагуу төлөх ёстой төлбөрийг зохицуулдаг.

Эрчим хүчний журмууд

Эрчим хүчний салбарыг зохицуулах хэд хэдэн журмууд боловсруулагдаж, батлагдсан. Тухайлбал:

- Эрчим хүчний дэд бүтэц, тоног төхөөрөмжийн ашиглалтын удирдамж. Дэд бүтцийн хөгжлийн сайдын тушаалаар батлав. 2003 оны 6-р сарын 6-ны Тушаал #125.
- Эрчим хүчний дэд бүтэц, тоног төхөөрөмжийг суурилуулах, ажиллуулах журам. Эрчим хүчний сайдын тушаалаар батлав. 2005 оны 11-р сарын 10-ны Тушаал #87.
- Цахилгааны дэд бүтцийн ашиглалтын аюулгүй ажиллагааны удирдамж. Эрчим хүчний сайд батлав. 2014 оны 8-р сарын 22-ны Тушаал #101.

5.3.3.3. Газар, газар ашиглалт ба албадан чөлөөлөлт

Монгол Улсын Үндсэн Хууль, 1992

1992 оны Монгол Улсын Үндсэн Хуулинд Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн нийтийн өмч мөн гэж заасан байдаг. Үндсэн хуулийн дагуу Монгол улсын иргэнд төр газар өмчлүүлж болох боловч гадаадын аж ахуйн нэгжүүдэд газраа шилжүүлэх ёсгүй. Газрыг гадаадын аж ахуйн нэгжинд түрээсэлж болно.

Газрын тухай хууль (2003 оны 1-р сарын 1-нд хүчин төгөлдөр болсон; 2019 оны 5-р сарын 2-нд нэмэлт өөрчлөлт орсон)

Энэхүү хууль нь газрын өмчлөл, эзэмшил, ашиглалттай холбоотой асуудлыг зохицуулна. Хуульд заасан чухал ач холбогдолтой агуулгыг дор харуулав:

- Газар гэж газрын гадаргуу болон дээрх агаарын орон зайг хэлнэ.
- Газар “өмчлөх” гэдэг нь газрыг захиран зарцуулах эрх мэдлийг хэлнэ.
- “Газар эзэмших” гэдэг нь газрыг гэрээнд заасан зориулалт, нөхцөл, болзлын дагуу хуулиар зөвшөөрсөн хүрээнд өөрийн мэдэлд байлгахыг хэлнэ.
- Газар “ашиглалт” гэдэг нь хуулиар зөвшөөрсөн хүрээнд газар өмчлөгч, эзэмшигчтэй байгуулсан гэрээнд заасны дагуу газрын аль нэг ашигтай чанарыг нь гаргаж хэрэглэхийг хэлнэ.
- Газар “ашиглах эрхийн гэрчилгээ” гэдэг нь гадаад улсын хуулийн этгээдэд газар ашиглах эрхийг баталгаажуулсан баримт бичгийг хэлнэ.

Газрыг хянаж, хамгаалж, нөхөн сэргээж, зөвшөөрөгдсөн зориулалтын дагуу ашиглах ёстой. Хүний эрүүл мэнд, байгаль орчин, экологийн тэнцвэрт байдал эсхүл үндэсний аюулгүй байдалд нөлөөлөх аливаа үйл ажиллагааг хориглоно. Гадаадын улс орнууд, олон улсын байгууллагууд, хуулийн этгээд, иргэд нь гэрээ болон хуульд нийцүүлсний үндсэн дээр тодорхой зорилго, тодорхой хугацаагаар газар ашиглагч болох боломжтой.

Газрын тухай хуулийн 3-р Зүйлд газартай холбоотой эрхийг эзэмших, өмчлөх, ашиглах гэсэн 3 үндсэн ангилалд хуваасан байдаг:

- 3.1.2-р Зүйлд Монгол улсын иргэд хугацааны хязгааргүйгээр газар хувьдаа өмчлөх тухай заасан байдаг. Газар өмчлөх эрх нь Монгол улсын иргэнд зөвхөн тусгай зөвшөөрлөөр олгогдох бөгөөд хуулийн этгээд үүнд хамаарахгүй. Газар өмчлөх эрхийг Газрын албанаас зөвшөөрөл авсны дагуу зөвхөн Монгол улсын иргэд шилжүүлж, худалдах боломжтой. Түүнчлэн Монгол улсын Үндсэн хуулийн 6.2-р Зүйлд заасанчлан Монгол улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар төрийн өмч гэж заасан байдаг. Монгол болон гадаадын хуулийн этгээдүүд газар өмчлөх боломжгүй.
- 3.1.3-р Зүйлд газрыг гэрээнд заасан зориулалт, нөхцөл, болзлын дагуу хуулиар зөвшөөрсөн хүрээнд өөрийн мэдэлд байлгахыг хэлнэ гэж заасан байдаг (эрх бүхий хүн эзэмших эрх хүсэх боломжтой). Үүнийг түрээстэй адилтгаж болно. Энэ тохиолдолд төр газрын өмчлөгч хэвээр байна. Эзэмших эрх хугацааны хувьд хязгаартай (15-60 жил) байх бөгөөд 40 хүртэл жилээр сунгах боломжтой. Зөвхөн Монгол улсын иргэд болон хуулийн этгээдүүд газар эзэмших эрхтэй бөгөөд хэмжээний хязгаар ашиглалтаас хамаарна. Эзэмшлийн гэрээг үндэсний бүртгэлд бүртгүүлэх ёстой. Газрын тухай хуулийн дагуу газар эзэмших эрхтэй хүн өөрийн эзэмшлийн газрын бүхэлд нь эсхүл хэсэгчлэн гуравдагч талд ашиглуулах, орон нутгийн зөвшөөрөлтэй гуравдагч талд шилжүүлэх, мөн гадны хөрөнгө оруулалтгүй Монгол улсын хуулийн этгээд болон Монгол улсын иргэдэд газар эзэмших эрхээ барьцаалах боломжтой.
- 3.1.4-р Зүйлд “газар ашиглах” гэж хуулиар зөвшөөрсөн хүрээнд газар өмчлөгч, эзэмшигчтэй байгуулсан гэрээнд заасны дагуу газрын аль нэг ашигтай чанарыг нь гаргаж хэрэглэхийг хэлнэ гэж тодорхойлсон байдаг. Газар ашиглах эрхийг Монгол улсын иргэн эсхүл гадаадын иргэд болон гадаадын хуулийн этгээдүүдэд (жишээ нь компанийн 25-аас дээш хувийг гадаадын иргэд эсхүл хуулийн этгээдүүд эзэмшдэг) 5 хүртэл жилээр олгох бөгөөд нэг удаад 5 жилээр сэргээх боломжтой. Газрын Тухай хуулинд зааснаар газар ашиглах эрхийг аливаа гуравдагч талд шилжүүлэх эсхүл барьцаалах боломжгүй.

Газрын тухай хууль нь газар ашиглалтыг төлөвлөх, албадан чөлөөлөх асуудлыг тусгасан байдаг.

Барилга, хот байгуулалтын яам нь газар ашиглалтын талаар хууль тогтоомж, бодлогыг хэрэгжүүлэх, засгийн газрын баталсны дагуу газар ашиглалтын ангиллыг тогтоох бүрэн эрхтэй. ИТХ, аймаг, сум, дүүрэг, нийслэлийн Засаг дарга нар дараах эрх мэдэлтэй:

- Газрын тухай хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөх, газрын менежментийн төлөвлөгөөг батлах;

- Аймаг, нийслэл, сумдын тусгай хэрэгцээнд зориулж иргэдээс газар авахдаа саналаа холбогдох шатны Засаг даргад гаргах; ба
- Иргэдээс авах газрын хэмжээ, хил хязгаарыг тогтоож, ашиглалтыг батлах; ба
- Авсан газрын нөхөн олговор олгох тухай шийдвэр гаргах

Аймаг, сум, дүүрэг, нийслэлийн Засаг дарга нар газрын асуудлаар дараах эрх мэдэлтэй:

- Газар ашиглалтын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх;
- Газар ашиглалтын менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах;
- Газрыг тусгай хэрэгцээнд авах тухай саналыг газар эзэмшигч, зохих шатны Засаг даргатай урьдчилан тохиролцсоны дагуу Иргэдийн төлөөлөгчдийн хуралд оруулах;
- Газрын доройтол учруулж байгаа тохиолдолд хүмүүсийг газраас чөлөөлөх; ба
- Хууль эрх зүйн үндэслэл байгаа бол доод шатны Засаг даргын газар ашиглах шийдвэрийг хүчингүй болгох.

Сум болон Дүүргийн засаг дарга нар нь ИТХ-ын баталсан тухайн жилийн Газрын Төлөвлөгөөнд нийцүүлэн иргэдэд газар ашиглах, эзэмших эрх олгож болно. ИТХ болон баг, хорооны засаг дарга нар нийтийн эзэмшлийн газрын хамгаалах, зохицуулах эрх мэдэлтэй. Баг, хорооны Засаг дарга нь дээд шатны байгууллагын шийдвэрийн биелэлт, түүний дотор газар ашиглалт, газар хамгаалах тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх бүрэн эрхтэй. Газрын төлбөрийн тухай хуулинд газар эзэмших, ашиглуулах тохиолдолд хураамж ногдуулдаг. (1997 оны 7-р сарын 1)

Газрын Төлбөрийн тухай хууль (1997 оны 7-р сарын 1-нд хүчин төгөлдөр болж, 2019 оны 5-р сарын 2-нд нэмэлт өөрчлөлт орсон)

Энэ хуульд иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад төрийн эзэмшлийн газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах төлбөр ногдуулах, түүнчлэн төлбөрийг төсөвт төлөхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулна.

Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль, 2003

Энэ хуулийн зорилт нь *Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх, түүнтэй холбогдон үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино*. Хуулийн дагуу дараах зорилгын хүрээнд иргэдэд газар хуваарилна:

- Өрхийн хэрэгцээнд;
- Хөдөө аж ахуйн зорилгоор; эсхүл
- Бусад зорилгоор.

Монгол Улсын Иргэний Хууль, 2002

Монгол Улсын Иргэний Хууль (2002) нь аж ахуйн нэгжийн газар эзэмших асуудалд хамаарах бөгөөд газар шилжүүлэх, гэрээ хэлцэлтэй холбоотой харилцааг зохицуулна. Иргэний Хуулийн 10-р Бүлэгт эдийн болон эдийн бус баялгийн тухай тусгасан бөгөөд үүнд газар болон бусад үл хөдлөх хөрөнгө багтана. 11-р бүлэгт хууль ёсоор газар эзэмших тухай нарийвчлан заасан байдаг бол 12-р Бүлэгт хувь хүн болон бусад хуулийн этгээдүүдийн өмчийн талаар тусгажээ. Иргэний хуулийн 101-р зүйлд хөрөнгө өмчлөх, ашиглах, зарцуулах ерөнхий нөхцөлийн талаар заасан байдаг (109-112-р зүйлд дэлгэрэнгүй заасан) боловч газар өмчлөх, эзэмших талаар батлагдсан Газрын тухай хууль, Газар Өмчлүүлэх тухай хуульд хамаарна.

Дундын өмчийн тухай (108-р зүйл), гэр бүлийн гишүүдийн хамтран өмчлөх дундын хөрөнгийн тухай (126, 128-р зүйл), үл хөдлөх хөрөнгө өмчлөгчийн эрхийг хязгаарлах (151-р зүйл) тухай тусгай заалтууд нь аливаа төслийн тодорхой тохиолдлуудад хамаарч болно. Газар шилжүүлэх тухай тохиролцсон хэлэлцээрийн гол хэсэг нь 15-р бүлгийн гэрээнд тавигдах шаардлага юм.

Бэлчээрийн менежмент, хамгааллын тухай хууль, 2019

Одоогоор хуулийг эцэслэн батлахаар хүлээгдэж байна. Энэхүү хуулиар бэлчээрийн хөрс болон хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах харилцааг зохицуулах хүлээлттэй байна. Хуулийн төсөлд бэлчээр ашиглалтад зориулан бэлчээрийн ангиллын шалгуур (нийтээр ашиглах бэлчээр, нөөц бэлчээрийн талбай, дундын бэлчээр, гэрээгээр ашиглах бэлчээрийн талбай), гэрээний нөхцөл, эрх үүрэг, малчдын мэдээлэл авах эрх, засгийн газрын байгууллагуудын эрх мэдэл, маргаан шийдвэрлэлт болон бусад асуудлуудыг тусгасан.

Хуульд малын тоог бэлчээрийн даацтай тэнцвэржүүлэх, бэлчээрийн талбайг тодорхой ангилах зэрэг бэлчээрийн менежментийн талаар хэд хэдэн өөрчлөлт орох хүрээлттэй байна (Монгол Улсын Их Хурал, 2019)

Уламжлалт газар ашиглалт

Цаг хугацааны явцад нийгмийн бүлгүүдийн дунд хууль мэт хүлээн зөвшөөрөгдсөн уламжлалт “хууль” юм. Малчид болон нутгийн иргэдэд бэлчээрийн газар олгоход уламжлалаа дагах заншил өнөөг хүртэл байна. Уламжлалын дагуу дараах хүчин зүйлсээс хамаарч бэлчээр ашиглах эрх олгогдож байна:

- Олон үеэрээ газрыг ашигласан;
- Малын суурин барьсан;
- Бэлчээрийн ойролцоох худгийг эзэмшдэг; ба
- Бэлчээрийн ойролцоох тариалангийн газар эзэмшдэг.
- Бэлчээр ашиглалтын асуудлыг нутгийн иргэд хөршүүдтэйгээ зөвлөлдөх замаар шийддэг.

Малчдын усны хангамжид нөлөөлж байгаа эсхүл малчдыг нүүлгэн шилжүүлэх тохиолдолд газар ашиглах уламжлалыг авч үзэх хэрэгтэй.

5.3.3.4. Хөдөлмөр эрхлэлт болон хөдөлмөрийн нөхцөлийн талаар гол хуулиуд

Хөдөлмөрийн тухай хууль, 1999 оны 5-р сарын 14 (2012 оны 12-р сарын 13-нд нэмэлт өөрчлөлт орсон)

Хөдөлмөрийн тухай хуульд ажил олгогч, ажилчдын эрх, үүрэг, хамтын гэрээ, хамтын хэлэлцээр, хамтын болон хувь хүний хөдөлмөрийн маргаан, хөдөлмөрийн нөхцөл, ажлын нөхцөл, нөхцөл, хууль тогтоомж зөрчсөн тохиолдолд хүлээх хариуцлага мөн хүйсийн тэгш байдлыг хангах зэрэг заалтууд багтсан болно.

Энэ хуулиар ажиллагсдын эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомжид нийцсэн хөдөлмөрийн нөхцөлөөр хангах; гүйцэтгэсэн ажлынхаа төлбөрийг хүлээн авах; амралт авах; төлөөллийн байгууллага, хамтын гэрээгээр дамжуулан өөрийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хамгаалах зорилгоор бусад ажилчидтай чөлөөтэй уулзаж цугларах; тодорхой нөхцөл байдалд ажил хаях; тэтгэвэр авах, нийгмийн даатгал, нас барсны тэтгэмж, хөдөлмөрийн болон хамтын гэрээнд заасан бусад хөнгөлөлт авах зэрэг эрхийг хангана.

Үүнээс гадна, уг хуульд ажлын байран дээр иргэний харьяалал, арьс өнгө, хүйс, нийгмийн гарал үүсэл, нийгмийн байдал, эд баялаг, шашин шүтлэг, үзэл суртлаар нь ялгаварлан гадуурхахыг хориглодог боловч эмэгтэйчүүдийг тусдаа журамд заасны дагуу тодорхой төрлийн ажил эрхлэхээс урьдчилан сэргийлдэг. Хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхахаас хамгаалах бөгөөд жирэмсний амралт авах эрхтэй. Гурав хүртэлх насны хүүхэдтэй эцэг эхчүүд хүүхэд асрах чөлөө авч болох бөгөөд ажил олгогчид ажилдаа буцаж ирэхэд нь ажилд дахин хамруулах ёстой. Хамтын гэрээ нь мэргэжлийн хувьд эсхүл эдийн засгийн салбарт хийгддэг бөгөөд холбогдох зохицуулагчаар бүртгүүлнэ. Хөдөлмөрийн арбитрын шүүх хөдөлмөрийн хамтын маргааныг шийдвэрлэх ба шүүх эсхүл комисс нь хувь хүний хөдөлмөрийн маргааныг шийдвэрлэнэ.

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 (2015 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон)

Энэ хуулиар ажилчдын эрхэд хамаарах заалтуудыг оруулсан; ажил олгогчийн эрх, үүрэг; машин, тоног төхөөрөмжийн ашиглалт; химийн хорт бодис, тэсрэх бодис, цацраг идэвхит ба биологийн бодис ашиглах; галын аюулгүй байдал; ажилчдын эрүүл мэндийн үзлэг; хамгаалах хэрэгсэл; хөгжлийн бэрхшээлтэй ажилчид; осол, өвчний бүртгэлийг бүртгэх, зохицуулах, шалгах; хууль дүрмийг дагаж мөрдөхгүй бол хүлээлгэх шийтгэл; ба засгийн газрын янз бүрийн байгууллагуудын хоорондох эрх мэдлийн хуваарилалт.

Ажил олгогч аюулгүй, эрүүл ажлын нөхцлийг бүрдүүлэхийг шаарддаг. Энэхүү хуульд машин, тоног төхөөрөмж, өргөх, хүргэх, тээвэрлэхэд ашиглах техник хэрэгсэл, галын аюулгүй байдлын шаардлагыг хангах чиглэлээр ажил олгогчдод нарийвчилсан зааварчилгаа өгсөн болно. Ажил олгогчид бүх ажилчдад зориулан үнэ төлбөргүй урьдчилсан болон тогтмол эрүүл мэндийн үзлэг (тэдний ажлын гүйцэтгэлтэй холбоотой) хийх шаардлагатай. Ажилчид нь аюулгүй, эрүүл ажлын байранд ажиллах, үйлдвэрлэлийн ослын даатгалын даатгалтай байх, гэнэтийн аюул тулгарсан тохиолдолд ажлаа түр зогсоох эрхтэй.

Нийгмийн Даатгалын Тухай Хууль (1994)

Энэ хуулийн зорилго нь нийгмийн даатгалын төрөл, хэлбэр, хамрах хүрээг тогтоож, нийгмийн даатгалд даатгуулж шимтгэл төлөх, нийгмийн даатгалын санг бүрдүүлэх, зарцуулах болон нийгмийн даатгалын байгууллага, нийгмийн даатгалын байцаагчийн үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, тэдгээрийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Хуулинд зааснаар ажилчид нийгмийн даатгалын шимтгэлийг заавал төлнө. Нийгмийн даатгалын шимтгэлд тэтгэврийн даатгал, тэтгэмжийн даатгал, эрүүл мэндийн даатгал, ажилгүйдлийн даатгал багтдаг.

Дээр дурдсан шимтгэлээс гадна ажил олгогчид үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалд хамрагддаг.

Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хууль (1997)

Хуульд заасны дагуу эхний 5 өдрөөс бусад өдрийн өвчний чөлөө нь Засгийн газрын хэрэгжүүлж буй нийгмийн даатгалын хөтөлбөрөөс олгогддог. Орон нутгийн эмнэлэг дэх тусгайлан томиолсон эрүүл мэндийн зөвлөл чөлөөг тодорхойлно. Нөхөн олговрын хэмжээг нийгмийн даатгалын тухай хууль тогтоомжоор тогтоодог бөгөөд тухайн ажилтан хэдэн жил ажилласнаас хамаарна. Амралтын эхний таван өдрийг ажил олгогч төлнө. Өвчний чөлөө авсан үед ажилчны ажлын байрыг хадгална.

Хэрэв осол нь ажлын байран дээр гарсан эсхүл ажил үүргээ гүйцэтгэж байхдаа, ажил эхлэхээс өмнө эсхүл дараа, ажилдаа явах болон буцах замд гарсан тохиолдолд үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний улмаас хөнгөлөлт үзүүлж тэтгэмж олгоно. Даатгалтай хүмүүст хууль дараах тэтгэмжийг олгоно: Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тэтгэмж, Асран хамгаалагчийн тэтгэмж, Хөдөлмөрийн чадвараа түр алдсаны тэтгэмж, Нөхөн сэргээх эмчилгээний зардал.

5.3.4. Байгаль Орчны Стандартууд

Төсөлд хамаарах Монголын Үндэсний Стандартуудыг Хүснэгт 5-3-д жагсаав.

Хүснэгт 5-3. Төсөлд хамаарах Монголын Үндэсний Стандартуудын жагсаалт

#	Монголын Үндэсний Стандарт (MNS)
1	MNS 17.5.13. 1980. Байгаль Хамгаалал: Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Нэр томъёо, тодорхойлолт
2	MNS 5914:2008. Байгаль орчин. Газрын нөхөн сэргээлт. Нэр томъёо, тодорхойлолт
3	MNS 5916:2008. Газрын малтлага хийх явцад үржил шимт хөрсийг зайлуулах, түр хугацаагаар хадгалахад тавигдах шаардлага
4	MNS 5918:2008. Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрыг дахин ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлагууд.
5	MNS 4585:2016. Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлагууд.
6	MNS 4991:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй. Ажлын бүсийн агаарт байгаа хорт бодисын концентрацыг тодорхойлох аргад тавигдах шаардлага.
7	MNS 5885:2008. Агаар бохирдуулагч элементүүдийн зөвшөөрөгдөх агууламж. Техникийн ерөнхий шаардлагууд.
8	MNS 6063:2010. Агаарын чанар. Олон нийтийн газрын агаар дахь бохирдуулагч элементүүдийн зөвшөөрөгдөх агууламж.
9	MNS 5803:2007. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй. Ажлын байрны агаар болон ажлын байран дахь хар тугалганы агууламжид тавигдах ерөнхий шаардлагууд.
10	MNS 4586:1998. Усны чанар. Техникийн ерөнхий шаардлагууд.
11	MNS 3342:1982. Газар доорх усны бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх ерөнхий шаардлага
12	MNS ISO 5667-11:2000. Усны чанар. Дээж авах. 4-р Хэсэг: Газар доорх уснаас дээж авах заавар.
13	MNS 6148:2010. Усны чанар. Газрын доорх усыг бохирдуулж буй бодисын дээд хязгаар
14	MNS 4943:2015. Усны чанар. Цэвэршүүлсэн бохир ус. Ерөнхий шаардлагууд.
15	MNS 6230:2010. Бохир ус хаях цэгийг тодорхойлох. Ерөнхий шаардлагууд.
16	MNS 5924:2015. Ариун цэврийн өрөө, бохир усны нүх. Техникийн шаардлагууд
17	MNS 3475:2003. Ургамлын хорио цээр. Нэр томъёо, тодорхойлолт.
19	MNS 5850:2008. Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүд
20	MNS 3298:1991. Хөрс. Дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд
21	MNS 2305:1994. Хөрс. Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам
22	MNS 5546:2005. Бэлчээрийн газрын хөрсний элэгдэл эвдрэл, ургамлын талхлагдлыг тогтоох ерөнхий шаардлага

#	Монголын Үндэсний Стандарт (MNS)
23	MNS 3297:1991. Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм хэмжээ
24	MNS 4643:1998. Аюулгүй ажиллагааны тэмдэг ба дохионы өнгө.
25	MNS 4994:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Доргионы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
26	MNS 4994:2000. Доргиог хэмжих ерөнхий шаардлагууд.
27	MNS 5029:2011. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Химийн хорт болон аюултай бодисын шошго, анхааруулах тэмдэг.
28	MNS 5079:2001. Ачих, буулгах ажлын аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
29	MNS 5105:2001. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал. Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн хэмжээ, ерөнхий шаардлага
30	MNS 5146:2002. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал. Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Цахилгааны аюулгүй байдал Хамгаалах газардуулга, тэлэлт.
31	MNS 5390:2004. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал. Цахилгааны галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлагууд..
32	MNS 4930:2000. Үйлдвэрлэлийн тоног төхөөрөмжийн аюулгүй ажиллагаа. Ерөнхий шаардлагууд..
33	MNS 4969:2000. Сургалтын зохион байгуулалт. Үндсэн дүрэм
34	MNS 4643:1998. Хөдөлмөр хамгаалал. Аюулгүй ажиллагааны тэмдэг ба дохионы өнгө
35	MNS 4994:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Доргионы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
36	MNS 0012.4.005:1985. Шуугианаас хамгаалах хэрэгсэл ба аргууд.
37	MNS 5003:2000. Дуу чимээг хэмжих ерөнхий шаардлагууд.
38	MNS 5150:2002. Цахилгааны аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага.
39	MNS 5145:2002. Цахилгааны аюулгүй байдал. Хүчдэл болон гүйдлийн дээд хэмжээ.
40	MNS 5149:2002. Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Цахилгаан давтамжийн цахилгаан талбарууд. Үйлдвэрлэлийн давтамжтай цахилгаан орон, ажлын байрны хүчлэгийн зөвшөөрөх түвшин, хяналт тавих шаардлага.
41	MNS 5002:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Дуу чимээ. Аюулгүй байдалд тавигдах ерөнхий шаардлагууд.
42	MNS 4931:2000. Хөдөлмөрийн хамгаалах хэрэгсэл.Төрөл ба ерөнхий шаардлагууд
43	MNS 5388:2004. Сонсгол хамгаалах хэрэгсэл (чихний бөглөө, чихэвч). Техникийн ерөнхий шаардлагууд.
44	MNS 5389:2004. Нүд хамгаалах хэрэгсэл-нүдний шил
45	MNS 5621:2006. Толгой хамгаалах хэрэгсэл-Дуулга
46	MNS 5622:2011. Аюулгүй бээлий. Ерөнхий шаардлагууд
47	MNS 5623:2006. Хөл хамгаалах хэрэгсэл. Ажлын тусгай гутал
48	MNS 5344:2011. Ахуйн хог хаягдал тээвэрлэхэд тавих ерөнхий шаардлага
49	MNS 5282:2003. Газрын тосны бүтээгдэхүүний галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага.
50	MNS 5566:2005. Галын аюулаас хамгаалах. Барилга байгууламж дахь гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгсэл. Техникийн шаардлагууд
51	MNS 4244:1994. Галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлагууд.
52	MNS 3629:1983 Нефть, нефтийн бүтээгдэхүүн. Ангилал, савлах, хадгалах болон тээвэрлэх
53	MNS 4596:2014. Авто замын тэмдэг, тэмдэглэл, гэрлэн дохио,хашилт,чиглүүлэх хэрэгслүүдийг хэрэглэх
54	MNS 5645:2006. Барилгын ширхэгийн ба нурмаг ачаа тээвэрлэлт. Ангилал, Тээвэрлэлтийн нөхцөл, Ерөнхий шаардлага.
55	MNS 6515:2015. Тал хээр, говь цөлийн бүсийн авто болон төмөр зам дагуу зэрлэг амьтдад зориулсан гарц. Ерөнхий шаардлага.

Эх сурвалж: БОННБУ боловсруулсан баг

5.3.5. Үндэсний зөвшөөрлүүд

Эрчим хүч үйлдвэрлэх, дамжуулахад шаардлагатай Монгол улсын зөвшөөрлүүдэд дараах зүйлс багтана:

- Эрчим хүчний дэд бүтцийг барих
- Цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх
- Цахилгаан дамжуулах
- Диспетчер
- Цахилгаан түгээх
- Цахилгаан хангамжийн зохицуулалт
- Зохицуулагдаагүй цахилгаан хангамж
- Эрчим хүчний импорт ба экспорт

5.3.6. Олон улсын Конвенциуд

Монгол улсын ашигладаг Байгаль орчинтой холбоотой хэд хэдэн олон улсын конвенциудыг Хүснэгт 5-4-д харуулав.

Хүснэгт 5-4. Монгол Улс гарын үсэг зурсан олон улсын байгаль орчин, нийгмийн конвенцууд

#	Конвенц	Нэгдсэн он
Байгаль орчны конвенциуд		
1	Биологийн олон янз байдлын тухай Конвенц	1993
2	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын суурь конвенц (УАӨНҮБСК)	1994
3	Киотогийн протокол	1999
4	НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх	1996
5	Олон улсын ач холбогдол бүхий ус намгархаг, ялангуяа усны шувуу олноор амьдардаг орчны тухай Рамсарийн конвенц	1998
6	Озоны үе давхаргыг хамгаалах тухай Венийн конвенц	1996
7	Озоны үе давхаргад сөрөг нөлөө үзүүлэх бодисын тухай Монреалийн протокол	1996
8	Зэрлэг амьтдын ба ургамлын аймгийн ховордсон зүйлийг олон улсын хэмжээнд худалдаалах тухай конвенц (CITES)	1996
9	Аюултай хог хаягдлыг хил дамжуулан тээвэрлэх, зайлуулахад хяналт тавих тухай Базелийн конвенц)	1997
10	Аюултай зарим химийн бодис болон пестицидийг олон улсын хэмжээнд худалдаалахад хэрэглэх урьдчилан мэдээлж зөвшилцөх журмын тухай Роттердамын конвенц	2000
11	Удаан задардаг органик бохирдуулагчийн тухай Стокгольмын конвенц	2004
12	Зэрлэг амьтдын нүүдлийн зүйлүүдийг хамгаалах тухай конвенц	1999
13	Африк, Евроазийн нүүдлийн махчин шувуудыг хамгаалах тухай санамж бичиг	2008
14	Уур Амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг Парисын гэрээ	2016
Соёлын Өвийн конвенциуд		
15	Зэвсэгт мөргөлдөөний үед соёлын үнэт зүйлсийг хамгаалах тухай конвенц	1964
16	Дэлхийн Соёлын Болон Байгалийн Өвийг Хамгаалах Тухай Конвенц	1990
17	Соёлын үнэт зүйлсийг хууль бусаар хилээр гаргах, оруулах, түүнчлэн өмчлөх эрхийг шилжүүлэхийг хориглох, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний тухай конвенц	1991
18	Соёлын биет бус өвийг хамгаалах тухай ЮНЕСКО-ийн конвенц	2005
19	Соёлын илэрхийллийн олон төрлийг хамгаалах болон хөхиүлэн дэмжих тухай Юнескогийн конвенц	2005

Эх сурвалж: БОННБУ Боловсруулалтын баг

Хэдийгээр Монгол улс гарын үсэг зураагүй ч гэсэн ЕСБХБ нь Мэдээллийн хүртээмж, шийдвэр гаргахад олон нийтийн оролцоог хангах болон байгаль орчинтой холбоотой хэрэгт хууль ёсны шударга үйлчлэлийг хангах тухай Орхусын Конвенци, Хил дамнасан орчин дахь Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний Эспоо конвенци мөн Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын (ОУХБ) конвенциудыг чиглэл болгодог.

Монгол улс 1968 онд ОУХБ-ын гишүүн болж байсан бөгөөд ОУХБ-ын 20 конвенцыг соёрхон баталж, 18 нь хүчин төгөлдөр хэрэгжиж байгаагаас үндсэн суурь 8 конвенц багтсан бөгөөд 1 конвенц цуцлагдсан. Соёрхон баталсан конвенциудыг Хүснэгт 5-5-д харуулав.

Хүснэгт 5-5. Монгол улсын соёрхон баталсан ОУХБ-ын Конвенциуд

Конвенцын нэр	Монгол улс соёрхон баталсан огноо
Эвлэлдэн нэгдэх эрх чөлөө, хамтын хэлэлцээ хийх, ба үйлдвэрийн харилцаа	
C087 – Эвлэлдэн нэгдэх эрх чөлөө болон байгууллага байгуулах эрхийг хамгаалах тухай Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын 87 дугаар конвенц, 1948 (No.87)	1969 оны 6-р сарын 3
C098 – Зохион байгуулах, хамтын хэлэлцээ хийх эрхийн тухай Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын 98 дугаар конвенц, 1949 (No.98)	1969 оны 6-р сарын 3
C135 – Ажилчдын Төлөөлөгчдийн тухай конвенц, 1971 (No.135)	1996 оны 10-р сарын 8
Албадан хөдөлмөр	
C029 – Албадан Хөдөлмөрийн Конвенц, 1930 (No.29)	2005 оны 3-р сарын 15
C105 – Албадан Хөдөлмөрийн тухай Конвенц	2005 оны 3-р сарын 15
Elimination of child labor and protection of children and young persons	
C123 – Газар доор буюу уурхайд ажиллагсдын насны доод хязгаарын тухай, 1965 (No.123) Заасан насны доод хэмжээ: 18 нас,	1981 оны 12-р сарын 3
C138 – Хөдөлмөрийн насны доод хязгаарын тухай конвенц, 1973 (No.138)	2002 оны 12-р сарын 6
C182 – Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийн тухай конвенц, 1999 (No.182)	2001 оны 2-р сарын 26
Equal opportunity and treatment Эрх тэгш боломж ба харилцаа	
C100 – Тэгш шан хөлс олгох тухай конвенц, 1951 (No.100)	1969 оны 6-р сарын 3
C111 – Ажил мэргэжил, хөдөлмөр эрхлэлтээр алагчлахгүй байх тухай конвенц, 1958 (No.111)	1969 оны 6-р сарын 3
Хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, урамшуулал	
C088 – Хөдөлмөрийн эрхлэлтийн үйлчилгээний тухай конвенц, 1948 (No.88)	2015 оны 4-р сарын 17
C122 – Хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогын тухай конвенц, 1964 (No.122)	1976 оны 11-р сарын 24
C159 – Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн мэргэжлийн нөхөн сэргээлт, хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай, 1983 (No.159)	1998 оны 2-р сарын 3
C181 – Хөдөлмөр эрхлэлтийн хувийн байгууллагын тухай конвенц, 1997 (No.181)	2015 оны 4-р сарын 17
Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэнд	
C155 – Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн тухай конвенц, 1981 (No.155)	1998 оны 2-р сарын 3
C176 - Уурхай дахь аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай конвенц, 1995 (No.176)	2015 оны 11-р сарын 26
Эхчүүдийг хамгаалах	
C103 – Эхчүүдийг хамгаалах тухай конвенц, 1952 (No.103)	1969 оны 6-р сарын 3
Гурван талт зөвлөлдөөн	
C144 – Олон улсын хөдөлмөрийн хэм хэмжээний хэрэгжилтийг дэмжих гурван талт зөвлөлдөөний тухай конвенц, 1976 (No.144)	1998 оны 8-р сарын 10

Эх сурвалж: ОУХБ

6. Байгаль орчин, Нийгмийн Нөлөөлөл, Эрсдлийн Хураангуй

6.1. Барилгын Үе Шат

Барилгын шатан дахь байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн хураангуйг БОННБУ-д тусгасны дагуу хүснэгт 6-1-д харуулав.

Хүснэгт 6-1. Барилгын шатан дахь байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн хураангуй

Барилгын ажил / Нөлөөллийн эх үүсвэр	Мэдрэмтгүй байж болзошгүй рецепторууд	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
Хөрс		
<p>Газар шорооны ажлын явцад хөрсийг зайлуулах</p> <p>Ургамлын цэвэрлэгээ (НБ-д бага боловч энэ нь заавал хүлээсэн үүрэг)</p> <p>Барилгын тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн</p> <p>Түр нэвтрэх замууд</p> <p>Шаардлагатай бол талбайн агуулах / бүрэлдэхүүн хэсгүүд, ажлын байр барих зорилгоор түр хугацаагаар газар ашиглах</p> <p>Овоолго хийх</p> <p>Машин механизм ашиглах</p> <p>Барилгын хог хаягдал, бохир ус</p> <p>Хэрэв ашиглаж байгаа бол хайрга, дайрганы карьер</p> <p>Өмнө нь бохирдсон газар.</p>	<p>Өнгөн хөрс</p> <p>Малчин өрх, мал сүрэг</p> <p>Ургамал ба амьтан</p> <p>Гадаргын усны биетүүд</p>	<p>Хөрсний алдагдал, чанарын доройтол</p> <p>Маш бага сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Барилгын шатанд газар эвдрэх боловч байнгын зориулалтаар ашиглах газрын (тулгуурууд болон дэд станцууд) хэмжээ хязгаарлагдмал байх болно.</p> <p>Кэмп болон барилгын зориулалтаарх газрыг түр хугацаанд ашиглах бөгөөд нөхөн сэргээнэ (хайрга, дайрганы карьерыг хүрээлсэн)Барилгын ажил дуусахад өнгөн хөрсийг бүхэлд нь дахин ашиглана.</p> <p>Хөрс нягтруулах</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Дээр дурдсан</p> <p>Хөрсний бохирдол</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Тодорхойлж гаргаж ирсэн нөлөөллүүдийн ихэнх хэсэг нь орон нутгийн чанартай бөгөөд шилдэг туршлагуудыг хэрэгжүүлснээр ялангуяа барилгын шатанд эдгээр нөлөөллийг зохицуулах боломжтой. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлсний дараа бага зэрэг сөргөөс ялимгүй үлдэгдэл нөлөөлөл байна гэж тооцож байна.</p> <p>Хөрсний нөхөн сэргээлт</p> <p>Ялимгүйг багаас эерэг нөлөөтэй</p> <p>Нөхөн сэргээлтийн ажлууд нь саармагаас (суурь байдлыг нөхөн сэргээх) эерэг (суурь байдал сайжрах) хүртэл нөлөөлөлтэй байх ёстой .</p>
Усны нөөц		
<p>Газар доорх усны нөлөөллийн эх үүсвэрүүдэд дараах зүйлс багтана:</p> <ul style="list-style-type: none"> Газар дээрх худгийн дэд бүтцэд санаандгүй эвдрэл үүсэх Барилгын үйл ажиллагаа болон ажилчдын усны хэрэглээ Хортой бодисыг санаандгүй алдах <p>Гадаргын усанд нөлөөлж болзошгүй нөлөөллийн эх үүсвэрүүд:</p> <ul style="list-style-type: none"> Хортой бодисыг санаандгүй алдах Хуурай сайрын ойролцоох барилгын ажил 	<p>Хуурай сайр, газрын гүний ус зэрэг гидрологийн горим</p> <p>Газрын гадарга болон гүний ус ашигладаг нутгийн иргэд</p> <p>Ундандаа газрын гадарга болон гүний ус ашигладаг нүүдэлчин малчин өрхүүд болон мал сүрэг</p> <p>Барилгын ажилчид болон кэмгийн оршин суугчид</p>	<p>Газрын доорх усны нөөцийн хомсдол, усны хэрэгцээ</p> <p>Бага зэргээс Дунд зэргийн нөлөөтэй</p> <p>Усны зөвшөөрлийг бий болгож, үр ашигтай ашиглах боломжтой гэж үзвэл усны хэрэгцээг зохих түвшинд байлгах боломжтой боловч барилгын ажилд шаардлагатай хэрэгцээ хэвээр байх болно. Хамгаалах ажлыг хэрэгжүүлснээр малчдад ямар ч нөлөө учрах ёсгүй.</p> <p>Гүний усны хүртээмжтэй байдал</p> <p>Бага зэрэг сөргөөс эерэг нөлөөтэй</p> <p>Худгуудыг тодорхойлж, хамгаална. ГЧНШҮА-нд нийцүүлэн худаг ширгэж алга болсон бол дахин байршуулж/дахин гаргана.</p> <p>Барилгын худгуудыг хүлээлгэн өгснөөр малчдын газар доорх ус ашиглах боломж нэмэгдсэн.</p> <p>Гадаргын усны гидрологи</p> <p>Ялимгүй сөрөг нөлөөтэй.</p>

Барилгын ажил / Нөлөөллийн эх үүсвэр	Мэдрэмтгий байж болзошгүй рецепторууд	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
		<p>Барилгын ажил гадаргын усны сувгуудын гадна тул гидрологид нөлөөлөхгүй гэж тооцож байна.</p> <p>Усны нөөцийн бохирдол</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Барилгын зохих аргуудыг хэрэглэснээр шингэн бодис асгарахаас зайлсхийж болох бөгөөд хэрэв асгарсан тохиолдолд шингэн бодис асгарах үеийн менежментийн төлөвлөгөөний дагуу хурдан хугацаанд цэвэрлэх ёстой.</p> <p>Үерийн эрсдэл</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Барилгын ажил гадаргын усны сувгуудын гадна учир үерийн улмаас барилгын дэд бүтэц эсхүл эрүүл мэнд, аюулгүй байдалд учрах аюулыг бууруулсан.</p>
Агаарын Чанар, уур амьсгал		
<p>Тоос үүсгэдэг эх үүсвэрүүд</p> <p>Суурь малтах болон газар шорооны ажлууд</p> <p>Тээврийн түр замуудыг бэлдэх, ашиглах</p> <p>Бетон зуурмагийн үйлдвэр</p> <p>Барилгын ажил болон ажилчдын автомашины хөдөлгөөн</p> <p>Өнгөн хөрс хадгалах овоолго</p> <p>Эвдэрсэн газруудыг нөхөн сэргээх</p> <p>Хийн ялгаруулалтын эх үүсвэр</p> <p>Барилгын тоног төхөөрөмж/машин механизмаас ялгарах хий, хүлэмжийн хий</p> <p>Барилгын тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс ялгарах хий, хүлэмжийн хий</p>	<p>ЦДАШ-ын корридор эсхүл нэмэлт барилгын ажлын талбайтай ойр түр эсхүл улирлын чанартай буудалладаг малчин өрхүүд</p> <p>Мал сүрэг гэх мэт ургамал, амьтан</p> <p>ЦДАШ-ны корридор/дэд станцын талбайд ойр Чойр, Сайншандад амьдарч ажилладаг орон нутгийн иргэд, бизнес эрхлэгчид</p>	<p>Агаарын чанар / Тоос шороо</p> <p>Маш багаас дундаж сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ авсан ч тоостой, салхитай орчинд тоос шороог бүрэн хянах боломжгүй учраас барилгын ажлын туршид үргэлжлэхээр байна.</p> <p>Агаарын чанар / Хийн ялгаруулалт ба ХХ</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ мөн рецепторуудад богино хугацаанд нөлөөлөх зэргийг харгалзаж үзвэл агаарт ялгарах хий барилгын шатанд бага байна гэж дүгнэсэн.</p>
Дуу шуугиан, доргио чичиргээ		
<p>Талбайг бэлдэх үеэр барилгын тоног төхөөрөмж</p> <p>Газар малтах жишээ нь цамхгийн суурь</p> <p>Сайншандын дэд станцыг барих</p>	<p>ЦДАШ-ын корридор эсхүл нэмэлт барилгын ажлын талбайтай ойр түр эсхүл улирлын чанартай буудалладаг малчин өрхүүд</p> <p>Мал сүрэг гэх мэт ургамал, амьтан</p> <p>ЦДАШ-ны корридор/дэд станцын талбайд ойр Чойр, Сайншандад амьдарч ажилладаг орон нутгийн иргэд, бизнес эрхлэгчид</p>	<p>Дуу шуугиан, доргио чичиргээ</p> <p>Ялимгүй (Чойр-Сайншандын зам дагуух, Сайншанд дахь орон нутгийн иргэд)</p> <p>Дуу чимээний нөлөө үзүүлэхүйц үйл ажиллагаатай ойролцоо чимээнд мэдрэмтгий рецепторууд бүртгэгдээгүй</p> <p>Маш багаас Дунд зэргийн сөрөг нөлөөтэй (Чойр дэд станцын ойролцоох малчин өрх болон орон нутгийн иргэд/бизнес эрхлэгчид)</p> <p>Барилга угсралтын үеэр дуу чимээ гарч, барилгын ажлаас 50 метрийн зайд байгаа малчин өрхүүдэд болон Чойрын дэд станцын ойролцоо байрлах орон нутгийн бизнес эрхлэгчид / олон нийтэд нөлөөлж болзошгүй. Эдгээр нөлөөллүүд түр зуурынх бөгөөд сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ авах тул нөлөөлөл нь Маш бага байхаар байна. Гэхдээ урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах бөгөөд байгалийн салхины чимээний улмаас хуримтлагдан үүсч болзошгүй нөлөөллүүдийг Дунд зэргийн гэж үнэлэн, чимээнд мэдрэмтгий рецепторуудад зориулан нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ авна.</p>

Барилгын ажил / Нөлөөллийн эх үүсвэр			Мэдрэмтгий байж болзошгүй рецепторууд	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
Замын хөдөлгөөн ба тээвэрлэлт				
Барилгын ажилтай холбоотой тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөн			Чойр-Сайншандын гол зам болон дэд станцын талбайн руу нэвтрэх Авто зам ашиглагддаг нэвтрэх зам болон ХЗ-ын ойролцоох Малчин өрхүүд (мөн тэдний мал сүрэг) Зам ашиглагчид	Тээвэр ба хүртээмжтэй байдал Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ хэрэгжүүлэх учир замын хөдөлгөөн, тээвэрлэлтэд томоохон нөлөө үүснэ гэж үзэхгүй байгаа
Биологийн олон янз байдал, Ургамал, Амьтан				

Барилгын ажил / Нөлөөллийн эх үүсвэр	Мэдрэмтгий байж болзошгүй рецепторууд	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
<p>Ургамал</p> <p>ХЗ болон нэвтрэх замуудын дагуу хүмүүс болон материалын хөдөлгөөн нэмэгдэнэ</p> <p>Кэмп болон холбогдох байгууламжуудыг барьж, ашиглах</p> <p>ХЗ дагуух ургамлыг цэвэрлэх</p> <p>Цамхгийн суурь болон дэд станцын газар шорооны ажил</p> <p>Барилгын ажилд хүнд машин механизм, тоног төхөөрөмж ашиглах</p> <p>Хайрга, дайрганы карьер ашиглах</p> <p>Хорт бодис санамсаргүй асгарах</p> <p>Харь төрөл зүйл нэвтрэх</p> <p>Тулгуурын газар шорооны ажил болон тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс үүсэх тоосжилтын шууд бус нөлөөлөл</p> <p>Амьтан</p> <p>ХЗ болон нэвтрэх замуудын дагуу хүмүүс болон материалын хөдөлгөөн нэмэгдэнэ</p> <p>Барилгын ажилчид болон түр кэмп баригдсанаар хүмүүсийн оролцоо нэмэгдэнэ</p> <p>Барилгын талбайн оролцоо;</p> <p>Барилгын ажилд зориулан хүнд машин механизм, тоног төхөөрөмж ашиглах</p> <p>Кэмп байгуулах, ЦДАШ барих, газар шорооны ажил, хайрга, дайрганы карьер ашиглах зорилгоор түр болон бүрмөсөн талбайн ургамлыг цэвэрлэх</p>	<p>Ургамал</p> <p>Монгол шар далан (<i>Tugarinovia mongolica</i>) нь Улаан номонд орсон “Эмзэг”, “Маш ховор” төрөл зүйлд багтах ургамал.</p> <p>Цөлийн аргамжинцэцэг (<i>Cistanche deserticola</i>). Улаан номонд орсон “Устах аюултай”, “Нэн ховор” төрөл зүйлд багтсан ургамал.</p> <p>Ургамлын бусад бүх төрөл зүйл нь хадгалалт, газар ашиглалтаас болж рецепторын мэдрэмж багатай гэж тооцогддог.</p> <p>Хөхтөн амьтан</p> <p>Хар сүүлт зээр (<i>Gazella subgutturosa</i>). БХОХ болон Монгол Улаан Номын аль алинд “Эмзэг” ангилалд хамаардаг.</p> <p>Цагаан зээр (<i>Procapra gutturosa</i>). Монголын Улаан номонд “Устах аюултай” ангилалд багтсан амьтан.</p> <p>Аргаль (<i>Ovis ammon</i>). Монголын Улаан номонд “Устах аюултай” ангилалд багтсан амьтан</p> <p>Янгир ямаа (<i>Capra Sibirica</i>). Монголын холбогдох байгууллагаас “Ховор” ангилалд хамааруулдаг хөхтөн</p> <p>Шувуу</p> <p>Хошуу галуу (<i>Anser cygnoid</i>). БХОХ-д “Эмзэг” ангилалд хамаардаг</p> <p>Хонин тоодог (<i>Otis tarda</i>) БХОХ-д “Эмзэг” ангилалд хамаардаг</p> <p>Тарважи бүргэд (<i>Aquila nipalensis</i>). БХОХ-д “Устах аюултай” төрөл зүйлд хамаардаг.</p> <p>Идлэг шонхор (<i>Falco cherrug</i>). БХОХ-д “Устах аюултай” ангилалд хамаардаг бол Монголын Улаан Номонд “Эмзэг” ангилалд хамаардаг төрөл зүйл</p> <p>Нөмрөг тас (<i>Aegypius monachus</i>). БХОХ-д “Устах дөхсөн” төрөл зүйлд хамаардаг. ЦДАШ мөргөж, тогонд цохиулах эрсдэлтэй, олон тохиолддог.</p> <p>Ойн шийхнүүхэй (<i>Anthus trivialis</i>). Монгол орны “Ховор” төрөл зүйл шувуунд хамаардаг</p> <p>Монгол ногтруу (<i>Syrhaptes paradoxus</i>). Төслийн бүсэд хамгийн түгээмэл шувуу бөгөөд ЦДАШ мөргөх эрсдэлтэй төрөл зүйл.</p> <p>Дорнын хиазат (<i>Charadrius veredus</i>). Нийгэм-эдийн засгийн үнэ цэнэтэй төрөл зүйл. ЦДАШ мөргөх эрсдэлтэй.</p> <p>Бусад үүр засч амьдардаг бүх төрөл зүйлс</p>	<p>Ургамал</p> <p>Шууд алдагдал ба нөлөө</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ хэрэгжүүлэх тулд түр кэмп байгуулснаар ургамлын төрөл зүйлд үүсэх сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх боломжтой. Гэхдээ ХЗ-г цэвэрлэх ажил хийгдэх тул цамхагийн эцсийн суурь тодорхойлсон 2 эмзэг төрөл зүйл ургамалд нөлөөлж болзошгүй.</p> <p>Ургамал дээр тогтсон тоос нэмэгдсэний улмаас үүсэх шууд бус алдагдал</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ хэрэгжүүлж байгаа учраас тоосжилтын нөлөөллийг бага гэж үзсэн.</p> <p>Төслийн бие бүрэлдэхүүн ургамлыг хурааж авах нь нэмэгдсэнээр үүсэх шууд нөлөөлөл</p> <p>Ялимгүй сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй зэрэгцээд Төслийн бие бүрэлдэхүүн орон нутгийн ургамлыг хурааж авахгүй гэж тооцсон.</p> <p>Шингэн бодис санаандгүй асгарснаар хөрс бохирдох</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ хэрэгжүүлэх тул бохирдлын эрсдэл бага хэвээр байна. Хэрэв шингэн асгарсан тохиолдолд тодорхойлсон мэдрэмтгий төрөл зүйлүүдэд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй.</p> <p>Хөхтөн амьтан</p> <p>Шууд нөлөө – Тээврийн хэрэгсэл мөргөх</p> <p>Ялимгүйгээс Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй.</p> <p>Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг санал болгохоос гадна төрөл зүйлийн тоо толгой цөөн мөн одоо ашиглагдаж байгаа зам, хаалтын (төмөр зам) нөлөөгөөр нийт нөлөөллийг Маш бага түвшинд хүргэж бууруулах боломжтой.</p> <p>Шууд бус нөлөөллүүд - Амьдрах орчноос зайлсхийх, ан агнуурын дарамт нэмэгдэнэ.</p> <p>Ялимгүй сөрөг нөлөөтэй.</p> <p>Шувуудад үзүүлэх нөлөөллийг бууруулах</p> <p>Ялимгүйгээс Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Барилгын ажилчид заасан газруудад л зөвхөн ажиллах шаардлагатай. Барилгын шатанд шувуу ихээр цуглардаг бусад цэгүүд, газруудад зочлохыг хориглоно. Тиймээс барилгын шатанд шувууд болон шувуудын амьдрах орчинд үзүүлэх нөлөөллийг Маш Бага болгон бууруулна гэж үзсэн.</p>
Материал ба хог хаягдлын менежмент		
Газар ухах зэрэг газар шорооны ажил, талбай цэвэрлэх, газар тэгшлэх	Барилгын ажилчид	<p>Материал ашиглалт</p> <p>Бага зэрэг сөрөг</p> <p>Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнээс үл</p>

Барилгын ажил / Нөлөөллийн эх үүсвэр	Мэдрэмтгий байж болзошгүй рецепторууд	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
<p>Барилгын тоног төхөөрөмж засч, янзлах зэрэг барилгын ажлууд</p> <p>Ажилчдын амьдрах кэмп</p> <p>Хайрга, дайрганы карьер</p>	<p>Төсөл болон гуравдагч талын материал, хог хаягдлын байгууламж</p> <p>Хайрга, дайрганы карьерт ойр орон нутгийнхан</p> <p>ЦДАШ дагуух малчин өрхүүд</p> <p>Ургамал, амьтан (мал сүрэг</p> <p>Газрын гадаргын болон гүний ус</p> <p>Хөрс</p>	<p>хамааран Төсөл нь байгалийн нөөцийг ашиглах шаардлагатай хэвээр байна.</p> <p>Хог хаягдлыг удирдах, устгах - Аюулгүй хог хаягдал</p> <p>Бага зэргээс Дунд зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Барилгын ажлын туршид хог хаягдал гарах боловч сайн төлөвлөлт, нөхөн сэргээлтээр хязгаарлах боломжтой. Гэсэн хэдий ч хог хаягдлын менежментийн дэд бүтэц дутмаг гэдэг нь зохистой аргаар зайлуулах арга хэмжээ авах боломжгүй гэсэн үг юм.</p> <p>Хог хаягдлыг удирдах, устгах – Аюултай хог хаягдал</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Хортой хог хаягдлын түвшин бага тул сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ авснаар нөлөөлөл Бага зэрэг сөрөг байна.</p>
Газар ашиглалт, өмчлөл, нүүлгэн шилжүүлэлт		
<p>Сайншанд дахь шинэ дэд станцад зориулан байнга ашиглах газар авах бөгөөд дэд станцын эргэн тойронд 25 м ХЗ байгуулах.</p> <p>Чойр дахь дэд станцын эргэн тойронд 25 м ХЗ байгуулах</p> <p>ЦДАШ-ын сууринд зориулж байнга ашиглах газар авах</p> <p>ЦДАШ-ын ХЗ дагуух газрын байнгын ангилал (орон нутгийн бүсэд 25 м, Чойр, Сайншанд хотуудад 6м)</p> <p>Түр болон байнгын нэвтрэх замуудыг оролцуулан барилгын ажлын талбай</p> <p>Барилгын ажил, түүний дотор барилгын ажилчдын хөдөлгөөн, барилга байгууламжтай холбоотой тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж</p>	<p>7 суман дахь ялангуяа Говьсүмбэр аймгийн Сүмбэр суман дахь IV баг, Говьсүмбэр аймгийн Шивээговь сумын II Баг, Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын V Баг, Дорноговь аймгийн Айраг сумын I, III баг, Дорноговь аймгийн Сайхандулаан сумын III Баг, Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын III Баг, Дорноговь аймгийн Сайншанд сумын IV баг дахь ЦДАШ-ын маршрут болон дэд станцуудын ойролцоох нутгийнхан</p> <p>6 км-ийн Хамгаалалтын бүсэд байнгын байгууламжтай малчин өрхүүд</p> <p>Бусад сум болон зэргэлдээ аймгуудаас ирж бэлчээр ашиглагчид</p> <p>Орон нутгийн бизнесүүд болон бизнесийн байгууллагууд</p>	<p>Газар ашиглалт, өмчлөл, нүүлгэн шилжүүлэлт</p> <p>Ялимгүй (малчид) сөрөг нөлөөтэй.</p> <p>Байнга ашиглах зорилгоор газар авах явдал харьцангуй бага бөгөөд түр зуурын газар ашиглалт богино хугацааных байх болно.</p> <p>Орон нутгийн хүрээнд нэвтрэх хязгаар тогтоох нь зөвхөн барилгын шатанд үргэлжлэх боловч энэ нь малчдад эдийн засгийн хувьд нөлөөлөхгүй. ХЗ-аас дотор 25м-т нүүлгэн шилжүүлэлт шаардлагатай байгууламж тодорхойлогдоогүй. Ерөнхийдөө үлдэгдэл нөлөөллийг Ялимгүй бага гэж үнэлсэн.</p> <p>Ялимгүйгээс Бага зэрэг Сөрөг нөлөөтэй (уул уурхайн концесс)</p> <p>Эдгээр нь хайгуулын тусгай зөвшөөрөл тул ЦДАШ-ын маршрутын дагуух жижиг талбайг алдах нь ирээдүйн олборлолтын боломжид ноцтой нөлөөлөхгүй гэж үзэж байгаа бөгөөд хайгуул хийгдэж байгаа нь эдгээр газруудад ашигт малтмал олборлох боломжит хувилбарууд байгааг харуулж байна гэж үзэв. Олборлоход тохиромжгүй орд байхгүй бол нөлөөлөл нь ялимгүй бага байх болно.</p> <p>Ялимгүй багаас Маш Бага сөрөг нөлөөтэй (орон нутгийн хамгаалалттай газрууд)</p> <p>Ерөнхийдөө тодорхойлсон газруудын байршил, цамхгийн тоо зэргээс хамаараад үлдэгдэл нөлөөллийг Ялимгүй багааас Маш бага гэж үнэлсэн.</p>
Эдийн засаг, Хөдөлмөр эрхлэлт ба Амьжиргаа		
<p>Төслийн талбайд тавигдах шаардлагууд</p> <p>Барилгын үе шатан дахь хөдөлмөр эрхлэлт</p> <p>Үйлчилгээ болон бүтээгдэхүүний эрэлт</p>	<p>Үндэсний, бүсийн, орон нутгийн засгийн газар, засаг захиргаа</p> <p>7 суман дахь ЦДАШ маршрут болон дэд станцын ойролцоох нутгийнхан</p> <p>ЦДАШ 6 км-ийн Хамгаалалтын бүс дэх малчин өрхүүд</p> <p>Бусад сум болон зэргэлдээ аймгуудаас ирж зундаа бэлчээр ашиглагчид</p> <p>Төвийн бүс ба/эсхүл бусад бүсээс ирж ажиллагсад</p> <p>Орон нутгийн бизнесүүд болон бизнесийн байгууллагууд</p>	<p>Хөдөлмөр эрхлэлт ба эдийн засаг</p> <p>Дунд Зэргийн Эерэг Нөлөөтэй (орон нутгийн эдийн засаг болон хөдөлмөр эрхлэлтэнд шууд нөлөөтэй)</p> <p>Рецепторуудын (орон нутгийнхан байдал өндрөөс дунд үзрэг бөгөөд орон нутгийн ажиллах хүч болон залуучуудыг авч ажиллуулах зэрэг арга хэмжээнүүдийн дүнд нөлөөллийг улам нэмэгдүүлэх боломжтой.</p> <p>Бага Зэргээс Дунд Зэрэг Эерэг Нөлөөтэй (орон нутгийн эдийн засаг болон хөдөлмөр эрхлэлтэд шууд бус нөлөөтэй)</p> <p>Рецепторуудын (орон нутгийн бизнес эрхлэгчид) мэдрэмтгий байдал дунд зэрэг. Хэрэв барилгын шатанд орон нутгийн компаниудыг авч ажиллуулахаас гадна гэрээлэгчид орон нутгийн бизнесүүдийг ашиглахыг дэмжиж өгвөл шууд бус нөлөөллийг нэмэгдүүлж болно.</p> <p>Бага Зэрэг Эерэг (илүү өргөн хүрээнд эдийн засаг болон хөдөлмөр эрхлэлтэд үзүүлэх шууд болон шууд бус нөлөө)</p>

Барилгын ажил / Нөлөөллийн эх үүсвэр	Мэдрэмтгий байж болзошгүй рецепторууд	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
		<p>Үндэсний рецепторуудын хувьд мэдрэмтгий байдал доогуур бөгөөд Төслийн бүсийн гаднаас бага хэмжээний бараа материал авахаар байна. Тиймээс бүсийн хэмжээнд болон үндэсний хэмжээнд ирэх нийт үр ашгийг барилгын шатанд бага гэж үзсэн.</p> <p>Амьжиргаа</p> <p>Дунд зэргийн Эерэг Нөлөөтэй (орон нутгийн иргэд)</p> <p>Барилгын шатанд амьжиргаанд ирэх нөлөөлөл эерэг байна. Нутгийн иргэд ажилд авах, орон нутгийн барааг худалдаж авах зэрэг арга хэмжээнүүдийн дүнд нийт эерэг нөлөө нэмэгдэх боломжтой.</p> <p>Ялимгүй (уул уурхай)</p> <p>Төслийн үр дүнд зөвшөөрөл эзэмшигчдэд учрах эдийн засгийн сөрөг нөлөөг тооцоолоогүй.</p> <p>Ялимгүй (малчин өрхүүд)</p> <p>Төслийн барилгын ажлын үр дүнд малчдад (эсхүл бусад бүлэгт) амьжиргаанд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг урьдчилан таамаглаагүй байна.</p>
Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, аюулгүй байдал		
<p>Барилгын ажил эрхлэлт</p> <p>Барилгын талбай ба ажил</p> <p>Барилга байгууламжтай холбоотой тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөн</p> <p>Барилгын ажилчдын орох урсгал</p> <p>Цахилгаан, ус, орон нутгийн үйлчилгээг ашиглах. эрүүл мэндийн үйлчилгээ</p>	<p>7 суман дахь ЦДАШ маршрут болон дэд станцын ойролцоох нутгийнхан</p> <p>ЦДАШ 6 км-ийн Хамгаалалтын бүс дэх малчин өрхүүд</p> <p>Бусад сум болон зэргэлдээ аймгуудаас ирж зундаа бэлчээр ашиглагчид</p> <p>Мал сүрэг</p> <p>Орон нутгийн зам ашиглагчид</p> <p>Орон нутгийн үйлчилгээ</p> <p>Орон нутгийн бизнесүүд</p>	<p>Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, аюулгүй байдал</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй(эрүүл мэнд, аюулгүй байдал)</p> <p>Иргэдийн ойлголтыг нэмэгдүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, агаарт ялгарах хий, чимээ, замын хөдөлгөөн зэрэг зүйлсийн нөлөөллийг бууруулах зохих арга хэмжээ авснаар сөрөг нөлөөллийн хэмжээг бууруулна.</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй(аюулгүй байдал)</p> <p>Ёс зүйн дүрэм, сургалт, иргэдийн ойлголтыг дээшлүүлэх арга хэмжээ авсан ч гэсэн томоохон дэд бүтцийн төслүүдийн хувьд орон нутгийн иргэдтэй зөрчил үүсэх, Бэлгийн Замын Халдварт Өвчин (БЗХӨ) тархах зэрэг эрсдэл байсаар байдаг. Аюулгүй байдлын хувьд орон нутгийн иргэдэд ирэх үлдэгдэл нөлөөлөл Бага зэрэг байна.</p> <p>Бага Зэрэг Сөрөг нөлөөтэй (эрүүл мэнд ба орон нутгийн үйлчилгээний эрэлт).</p> <p>Барилгын шатанд эрэлтийг зохицуулахын тулд орон нутгийн үйлчилгээ үзүүлэгчидтэй хамтран ажиллах болно. Хэдийгээр орон нутгийн үйлчилгээ үзүүлэгчид эрэлтийг зохицуулахад тусалсан хэдий ч барилгын шатанд эрэлт нэмэгдсэн хэвээр байна.</p>
Хөдөлмөрийн болон ажиллах нөхцөл		
<p>Барилгын ажил эрхлэлт</p> <p>Барилгын талбай ба ажил</p> <p>Барилга байгууламжтай холбоотой тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөн</p>	<p>Барилгын ажилчид</p> <p>Гуравдагч талын ханган нийлүүлэгчид</p>	<p>Хөдөлмөрийн нөхцөл</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Гүйцэтгэгч нь Хөдөлмөрийн тухай хуульд нийцсэн ажлын цаг, хөдөлмөрийн нөхцөл, хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, хөдөлмөрийн бус харилцаа, гомдлыг зохицуулах чиглэлээр ажиллана. Гэрээлэгч нь ЕСБХБ-ын ГШ2-ийн дагуу хөдөлмөрийн нөхцөл, ажиллах журам, кэмпиин нөхцөл, нийлүүлэлтийн сүлжээг хангаж ажиллахыг шаарддаг бөгөөд энэ шаардлагад Зээлдэгч / ТХН хяналт тавина.</p> <p>Ажилчдын кэмп</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Дээр дурдсан</p> <p>Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>ХАБЭА-ийн эрсдэл нэмэгдснээр ажилчдын мэдрэмтгий байдал өндөр байгаа тул бууруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж, эрсдэлийг Бага зэрэг болгож бууруулах хэрэгтэй. Гэсэн хэдий ч осол гарсан тохиолдолд нөлөө нь их хэвээр байх болно.</p>

Барилгын ажил / Нөлөөллийн эх үүсвэр			Мэдрэмтгүй байж болзошгүй рецепторууд	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
Соёлын өв				
Төслийн талбайд тавигдах шаардлагууд Түр зуурын болон байнгын нэвтрэх замыг багтаасан барилгын ажлын талбай Барилга байгууламжтай холбоотой тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, боловсон хүчний хөдөлгөөн			Биет соёлын өв (мэдэгдэж байгаа, үл мэдэгдэх) Биет бус соёлын өв	Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй Барилгын ажлын үеэр урьдчилан таамаглаагүй соёлын нөөц олдвол цаашид төсөлд байнгын нөлөө үзүүлнэ. Гэхдээ үүнийг судалгааны ажил хийх, Тохиолдлын олдворын журмыг хэрэгжүүлэх зэргээр сөрөг нөлөөллийг бууруулна.

6.3. Ашиглалтын Үе Шат

БОННБУ-д тодорхойлсон ашиглалтын шатан дахь Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн хураангуйг Хүснэгт 6-2-д харуулав.

Хүснэгт 6-2. Ашиглалтын үе шатан дахь хүрээлэн буй орчин, нийгмийн нөлөөллийн хураангуй

Үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэр	Мэдрэмтгий рецепторууд	байж	болзошгүй	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
Газар нутгийн биологийн олон янз байдал, ургамал, амьтан				
Шугаман дэд бүтэцтэй байх Тухайн газарт өндөр хүчдэлийн ЦДАШ байх	<p>Хөхтөн амьтад</p> <p>Хар сүүлт зээр (<i>Gazella subgutturosa</i>). БХОХ болон Монгол Улаан Номын аль алинд "Эмзэг" ангилалд хамаардаг.</p> <p>Цагаан зээр (<i>Procapra gutturosa</i>). Монголын Улаан номонд "Устах аюултай" ангилалд багтсан амьтан</p> <p>Шувуу</p> <p>Хошуу галуу (<i>Anser cygnoid</i>). БХОХ-д "Эмзэг" ангилалд хамаардаг</p> <p>Хонин тоодог (<i>Otis tarda</i>) БХОХ-д "Эмзэг" ангилалд хамаардаг</p> <p>Тарважи бүргэд (<i>Aquila nipalensis</i>). БХОХ-д "Устах аюултай" төрөл зүйлд хамаардаг.</p> <p>Идлэг шонхор (<i>Falco cherrug</i>). БХОХ-д "Устах аюултай" ангилалд хамаардаг бол Монголын Улаан Номонд "Эмзэг" ангилалд хамаардаг төрөл зүйл</p> <p>Нөмрөг тас (<i>Aegypius monachus</i>). БХОХ-д "Устах дөхсөн" төрөл зүйлд хамаардаг. ЦДАШ мөргөж, тогонд цохиулах эрсдэлтэй, олон тохиолддог.</p> <p>Ойн шийхнүүхэй (<i>Anthus trivialis</i>). Монгол орны "Ховор" төрөл зүйл шувуунд хамаардаг Монгол ногтруу (<i>Syrhaptes paradoxus</i>). Төслийн бүсэд хамгийн түгээмэл шувуу.</p> <p>Дорнын хиазат (<i>Charadius veredus</i>). Нийгэм-эдийн засгийн үнэ цэнэтэй төрөл зүйл.</p> <p>ЦДАШ мөргөх эрсдэлтэй</p>			<p>Шувууд цахилгааны шон мөргөх</p> <p>Бага зэргээс Дунд зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Хэдийгээр арга хэмжээ авснаар мөргөлдөх эрсдэлийг бууруулах хэдий ч эдгээр арга хэмжээний үр дүн 80 хувьтай байдаг нь судалгаагаар тогтоогдсон. Тиймээс Төслийн улмаас цахилгааны шон мөргөх эрсдэл шувуудад байсаар байна.</p>
Дуу шуугиан, доргио чичиргээ				
Агаарын дамжуулах шугамын ажиллагаа Дамжуулагч болон бусад байгууламжаар салхи үлээдэг Дэд станцын тоног төхөөрөмж Урсгал засвар болон байнгын бус засвар үйлчилгээ	<p>ЦДАШ-ын корридорын ойролцоо байнга эсхүл улирлын чанартай буудалладаг малчин өрхүүд</p> <p>Ургамал, амьтан, мал сүрэг</p> <p>Чойр дэд станцын ойролцоо бизнес эрхлэгчид (Сайншанд дэд станцын ойролцоо ямар ч бизнес эрхлэгч, орон нутгийнхан байхгүй)</p>			<p>Чимээ</p> <p>Ялимгүй сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Олон улсын сайн туршлага (ОУСТ), үйл ажиллагааны дэд бүтэцтэй холбоотой дуу чимээнд мэдрэмтгий рецепторуудын байршлыг харгалзаж үзэхэд дуу чимээнд мэдрэмтгий рецепторуудад ямар нэгэн сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй гэж тооцож байна.</p>
Хог хаягдлын менежмент				
А&ЗҮ үйлчилгээ ихэвчлэн дэд станцуудад	<p>А&ЗҮ ажилчид</p> <p>Төсөл ба гуравдагч этгээдийн хог хаягдлын байгууламж</p> <p>ДЦС-ын дагуух малчин өрхүүд</p> <p>Ургамал, ан амьтан (үүнд мал сүрэг орно)</p> <p>Гадаргын усны эх үүсвэр ба гүний ус</p> <p>Хөрс</p>			<p>А&ЗҮ хог хаягдал</p> <p>Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй</p> <p>Хадгалах, боловсруулах, устгах үйл явц зохих ёсоор байвал нийт үр нөлөө нь бага байх ёстой.</p>
Газар ашиглалт				
Төсөлд байнгын зориулалтаар ашиглах газар, үүнд ХЗ орно ХЗ-ыг цэвэрлэх гэх мэт А&ЗҮ үйл ажиллагаанууд	<p>Чойр, Сайншанд хотууд дахь дэд станцууд болон 7 сум, багууд дахь ЦДАШ-ын маршрутын ойролцоо амьдарч байгаа нутгийн иргэд</p>			<p>Газар ашиглалт</p> <p>Ялимгүй бага сөрөг нөлөөтэй.</p>

Үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэр	Мэдрэмтгий рецепторууд	байж	болзошгүй	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
	ЦДАШ-ын 6 км-ийн хамгаалалтын бүсэд байнгын байгууламжтай малчин өрхүүд Бусад сум болон хөрш аймгуудаас ирж зундаа бэлчээр ашиглагчид Уул уурхайн лиценз эзэмшигчид			Хайгуулын зөвшөөрөл олгосон нийт газар нутгийн багахан хэсэгт нөлөөлнө. Үйл ажиллагаа явуулж байгаа уурхайнуудад нөлөөлөхгүй. Заасан газруудад мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлэх болно. Дунд зэрэг эерэг нөлөөтэй Илүү найдвартай дамжуулах сүлжээг бий болгох нь Төслийн бүсэд газрын ашиглалтыг шууд бус байдлаар дэмжих болно.
Эдийн засаг, хөдөлмөр эрхлэлт ба амьжиргаа				
Илүү найдвартай цахилгаан дамжуулах сүлжээгээр хангах А&ЗҮ хөдөлмөр эрхлэлт А&ЗҮ үйлчилгээ болон бүтэгдэхүүний эрэлт	Үндэсний, бүс нутгийн болон орон нутгийн засаг захиргаа, захиргаа Долоон сум дахь ЦДАШ мршрут болон дэд станцуудын ойролцоо амьдардаг нутгийнхан ДЦС-ын 6 км-ын хамгаалалтын бүс дэх малчин өрхүүд Бусад сум болон хөрш зэргэлдээ аймгуудаас зундаа ирж бэлчээр ашиглагчид Орон нутгийн бизнес, бизнесийн байгууллагууд А&ЗҮ гэрээт байгууллагууд			Хөдөлмөр эрхлэлт ба эдийн засаг Дунд зэрэг эерэг нөлөөтэй Эдийн засаг дахь эрчим хүчний оролцоо ялангуяа энэ бүс нутаг дахь нөлөөллийг харвал орон нутгийн болон бүсийн эдийн засаг нь дунд зэргийн мэдрэмжтэй гэж тооцогдох бөгөөд ирэх нөлөөлөл нь Дунд зэрэг эерэг байна гэж таамаглаж байна. Эрчим хүчний дамжуулах шугам сайжирч, найдвартай болсноор аймгууд дахь орон нутгийн зарцуулалтаар дамжуулж эдийн засгийн хөгжилд эерэг нөлөө үзүүлэхээр байна. Амьжиргаа Дунд зэрэг эерэг нөлөөтэй Орон нутгийн иргэдийн мэдрэмтгий байдал дунд зэрэг бөгөөд нийт хэмжээ нь дунд зэрэг байх ёстой. Сайжруулсан, илүү найдвартай эрчим хүч дамжуулах шугам нь ажлын байр нэмэгдэх, орон нутгийн амьжиргаанд хувь нэмэр оруулах бизнес эрхлэгчдийг хөгжүүлэхэд түлхэц болно.
Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал				
ЦДАШ дэд бүтэцтэй байх Өндөр хүчдэлийн шугам ашиглалт Дэд станцуудын ашиглалт А&ЗҮ тээврийн хэрэгсэл болон тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөн	7 суман дахь ЦДАШ маршрут болон дэд станцуудын ойролцоох нутгийнхан ЦДАШ-ын 6км-ийн хамгаалалтын бүс дэх малчин өрхүүд Бусад сум болон хөрш зэргэлдээ аймгуудаас зундаа ирж бэлчээр ашиглагчид Мал сүрэг Орон нутгийн зам ашиглагчид Орон нутгийн үйлчилгээнүүд Орон нутгийн бизнесүүд			Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал Бага зэрэг сөрөг нөлөөтэй (орон нутгийн иргэдийн аюулгүй байдал) Малчдыг оролцуулаад орон нутгийн иргэдэд ирэх үлдэгдэл нөлөөлөл бага байх болно. Тохиромжтой зураг төсөл болон байнгын засвар үйлчилгээ нь ЦСО-г бууруулах бөгөөд шаардлагатай үед орон нутагт гарч байгаа асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд тусгай метал хайлшаар хаах, цамхгуудын хэмжээ, зай, тохиргоог өөрчлөх, нэмэлт арга хэмжээ авах боломжтой. Ялимгүй сөрөг нөлөөтэй Орон сууцны барилга байгууламж 20 м-ийн зайд байрладаггүй бөгөөд малчин энэ бүсэд 4 цагаас илүү хугацаагаар байх магадлал багатай байдаг.
Хөдөлмөрийн болон ажиллах нөхцөл / Хөдөлмөрийн эрүүл ахуй, аюулгүй байдал				
Дэд станцуудын ашиглалт ЦДАШ ашиглалт Засварын ажлууд	Дэд станцын ажилчид ЦДАШ-ын А&ЗҮ-ний ажилчид Гуравдагч талын нийлүүлэгчид			Хөдөлмөрийн болон ажиллах нөхцөл Бага зэрэг эерэг нөлөөтэй Удирдлагын системүүд Монгол улсын стандарт болон ЕСБХБ-ны ГШ2-д нийцүүлэхийн тулд хэрэгжиж байгаа учраас энэ нь А&ЗҮ ажилчид болон гэрээлэгчдийг удирдах үр өгөөжтэй аргыг бий болгоно. Ерөнхийдөө, хөдөлмөрийн тал дээр эерэг нөлөөтэй байх магадлалтай. ХАБЭА Ялимгүй Удирдлагын системүүд Монгол улсын стандарт болон ЕСБХБ-ны ГШ2-д нийцүүлэхийн тулд

Үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэр	Мэдрэмтгий рецепторууд	байж	болзошгүй	Болзошгүй үлдэгдэл нөлөөлөл
				<p>хэрэгжиж байгаа учраас энэ нь А&ЗҮ ажилчид болон гэрээлэгчдийг удирдах үр өгөөжтэй аргыг бий болгоно. Ерөнхийдөө, гарч болох сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх боломжтой.</p> <p>ЦСО</p> <p>Ялимгүй</p> <p>Тохиромжтой зураг төсөл, хяналтын үр дүнд ажилчдад сөрөг нөлөө учрахгүй.</p>

7. Байгаль Орчин, Нийгмийн Менежментийн Арга Хэмжээнүүд

БОНМХШТ-ийн зорилго нь сэдэвт хамаарах үүрэг даалгавар, арга хэмжээ, зөвшөөрөл, лиценз, шаардлагууд гэх мэт хууль эрхзүйн асуудлуудыг тодорхойлж нэгтгэх юм. Энэхүү БОНМХШТ нь барилгын өмнөх, барилгын, барилгын дараах/хүлээлгэн өгөхийн өмнөх, ашиглалтын гэх мэт Төслийн үе шат бүрийг Хүснэгт 7-1-ээс Хүснэгт 7-4-т доорх асуудлуудыг хамруулан тусгав.

- Нөлөөллийг бууруулах, хяналтыг арга хэмжээнүүд
- Үүрэг даалгаврын эх үүсвэр, тухайлбал БОНБНҮ эсхүл БОННБҮ
- Хэрэв байгаа бол хууль тогтоомж, тухайлбал Монголын Үндэсний Стандарт (МҮС) эсхүл Монгол улсын хуулиуд
- Хариуцагч тал;
- Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв шаардлагатай бол ;
- Баталгаажуулалтын арга/Нийцлийн Хяналт; ба
- Тайлагналын хэлбэр

Хүснэгт 7-1. Барилгын өмнөх үе шатанд байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах, хянах арга хэмжээ

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах Нийцлийн хяналт арга/	Тайлагнах хэлбэр
БОНУТ ба БОНМХШТ						
БОНУТ бэлдэхэд дараах зүйлс шаардлагатай: <ul style="list-style-type: none"> Төслийн бодлогууд ба журмууд; Төслийн БОНМХШТ. Хууль, зөвшөөрлийн бүртгэл; Төслийн ОТОХТ; Төслийн НШАХТ /АСТ,шаардлагатай бол. <p>Төслийн БОНМХШТ нь дараах баримт бичиг бүрэн дууссаны дараах БОНМХШТ-ий шинэчлэл дээр суурилна:</p> <ul style="list-style-type: none"> БОНБНУ Тайлан; Сүүлчийн тулгуурууд, түр байгууламж, хамгаалалтын зурвас дахь аливаа худаг, байгууламжийн багтаасан шугамын маршрутынсудалгаа 	БОНБНУ, БОННБУ, БОНУАТ, БОНМХШТ	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль, 2001	Зээлдэгч	БОНУТ, БОНМХШТ	БОНУТ, бодлогууд, БОНМХШТ-ний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
<p>БОНУТ дэх Төслийн бодлогууд болон Ёс Зүйн Дүрмийг боловсруулахдаа хамгийн багадаа дараах зүйлсийг хамруулна:</p> <ul style="list-style-type: none"> Байгаль орчин, нийгмийн бодлого Хүний нөөцийн бодлого (хөдөлмөрийн болон хөдөлмөрийн нөхцөл, олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хамруулна) Гэрээт гүйцэтгэгч/Нийлүүлэгчийн бодлого Ёс зүйн дүрэмд аливаа барилгын ажилчин малчдын худгийг ашиглахыг хориглоно Барилгын ажил эхлэхээс өмнө Гэрээт гүйцэтгэгч тус бүр Хөдөлмөрийн Удирдлагын Төлөвлөгөөнд ажилчдын түр сууц, жендерт суурилсан хүчирхийлэл, дарамтын (ЖСХД) талаар тусгах 	БОННБУ, БОНУАТ, БОНМХШТ		Зээлдэгч	БОНУТ, БОНМХШТ	БОНУТ, бодлогууд, БОНМХШТ-ний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
<p>Барилгын үе шатаас өмнөх судалгааг хийх:</p> <ul style="list-style-type: none"> Сүүлчийн тулгуурууд, түр байгууламж, хамгаалалтын зурвас дахь аливаа худаг, байгууламжийн багтаасан шугамын эцсийн маршрутын судалгаа Шаардлагатай тохиолдолд, Археологи, палеонтологийн судалгаа хийх мэргэжлийн байгууллага хөлслөх. Аливаа талбай тодорхойлогдсон тохиолдолд мэргэжлийн байгууллагын санал болгосон арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Үүнд талбайг дайрч өнгөрөхөөс зайлсхийхийн тулд маршрутыг оновчтой болгох эсхүл боломжгүй тохиолдолд 	БОННБУ, БОНУАТ, БОНМХШТ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	БОНМХШТ	Шугамын судалгааны тайлан Археологи, палеонтологийн судалгааны тайлан	Шугамын судалгааны тайлан Археологи, палеонтологийн судалгааны тайлан

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах Нийцлийн хяналт	арга/	Тайлагнах хэлбэр
холбогдох талуудын оролцоотйогоох биетийг зайлуулах/дахин байрлуулах.							
<p>БОНУТ-г ашиглах, БОНУТ-г боловсруулах. Үүнд дараах зүйлсийг хамруулна:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ажилчдын кэмийн менежментийн төлөвлөгөө Усны менежментийн төлөвлөгөө Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө (ил уурхай / ухмалаас гарсан материал) Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Замын Хөдөлгөөний Удирдлагын Төлөвлөгөө Олон Нийтийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Менежментийн Төлөвлөгөө Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө (барилгын кэмп, түр сууц ба ЖСХД) Нийлүүлэлтийн Сүлжээний Менежмент Хөдөлмөрийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Төлөвлөгөө Соёлын Өвийн Менежментийн Төлөвлөгөө, Олж Илрүүлэх Журам Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө Агаарын Чанар, Дуу Чимээ, Чичиргээний Менежментийн Төлөвлөгөө Гомдол Шийдвэрлэх Механизм Сургалтын Төлөвлөгөө Аюулгүй Байдлын Менежментийн Төлөвлөгөө Түр ашиглах газарт тавигдах шаардлагууд 	БОННБҮ, БОНУАТ, БОНМХШТ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	БОНУТ, БОНМХШТ	БОНУТ ашиглалт ба Барилгын БОНМХШТ хүртээмжтэй байдал.		Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хууль, Зөвшөөрлийн бүртгэл							
Хууль, Зөвшөөрлийн бүртгэлийг боловсруулан, Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгчид өгнө.	БОННБҮ, БОНУАТ		Зээлдэгч	БОНУТ	Хууль, зөвшөөрлийн бүртгэл		Хууль, зөвшөөрлийн бүртгэл
Ашиглалт эхлэхээс өмнө шаардлагатай бүх зөвшөөрлийг авна.	БОННБҮ, БОНУАТ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	БОНУТ	Авсан зөвшөөрлүүд		Зөвшөөрлийн баримт бичиг
Оролцогч талуудын оролцоо							

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагнах хэлбэр
Ооролцогч талтай харилцах харилцааг зохицуулах “Төслийн ОТОХТ” арга.	ОТОХТ, БОНУАТ		Зээлдэгч	Төслийн ОТОХТ	Төслийн ОТОХТ, Гомдол Шийдвэрлэх Механизм, Өргөдөл, Гомдол Бүртгэлийн хүртээмжтэй байдал	Төслийн ОТОХТ Гомдол Шийдвэрлэх Механизм
Төслийн үндсэн үйл ажиллагаа эхлэхээс өмнө суурингийн иргэд, оршин суугчдад нөлөөлж магадгүй зүйлсийн талаар эрт мэдэгдэл хүргүүлнэ (ХЗ болон барилгын ажлын талбайг чөлөөлөх)	ОТОХТ, БОНУАТ		Зээлдэгч	Төслийн ОТОХТ	Зохион байгуулагдсан, бүртгэгдсэн уулзалтууд Мэдэгдлүүд	Оролцооны бүртгэл Хурлын тэмдэглэл
ТХН-ээс зөвшөөрөл авахын тулд Барилгын ОТОХТ боловсруулах	ОТОХТ, БОНУАТ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын ОТОХТ	Олон нийттэй харилцах эсхүл түүнтэй адилтгах хүнийг томилох Барилгын ОТОХТ, Гомдол Шийдвэрлэх Механизм, Гомдлын Бүртгэлийн хүртээмжтэй байдал	Оролцооны бүртгэл Хурлын тэмдэглэл
Орон нутгийн засаг захиргаа, малчидтай холбоотой байх	БОННБҮ, ОТОХТ, БОНУАТ		Барилгын Гэрээлэгч	Барилгын ОТОХТ	Зохион байгуулсан, бүртгэгдсэн уулзалтууд Мэдэгдлүүд	Оролцооны бүртгэл Хурлын тэмдэглэл
Малчдад ирэх нөлөөллийг бууруулахын тулд ажлын цагийг зохицуулах. Тухайлбал, малчид цөөн байдаг зуны саруудад ажиллах гэх мэт.	БОННБҮ, ОТОХТ, БОНУАТ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын ОТОХТ	Зохион байгуулагдсан, бүртгэгдсэн уулзалтууд Мэдэгдлүүд	Оролцооны бүртгэл Хурлын тэмдэглэл
Эрсдэл ихтэй, өндөр эрсдэлтэй бүлгүүдэд олон нийтийн боловсрол, мэдлэг олгох зөвлөгөөнүүдийг зохион байгуулах (жишээ нь малчдын хувьд цөөн тооны мал сүргийн хараа хяналтгүй үлдээхгүй байхыг зөвлөх)	ОТОХТ, БОНУАТ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын ОТОХТ	Зохион байгуулагдсан, бүртгэгдсэн уулзалтууд Бүртгэсэн гомдлын тоо	Барилгын ОТОХТ Гомдол Шийдвэрлэх Механизм
Газар эзэмших, нүүлгэн шилжүүлэх						
Цамхгуудын тодорхой байрлалыг тодорхойлоход шугамын маршрутын судалгаа шаардлагатай. Корридор болон тулгууруудын эцсийн байршлыг хянаж, үнэлгээг шинэчилнэ. Эцсийн байршлуудыг сонгохын тулд Төсөл, Гэрээлэгч нар нь орон нутгийн удирдлагууд, уул уурхайн тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид болон малчидтай зөвлөлдөнө. Газар эзэмших гэрчилгээтэй малчдад анхаарал хандуулна.	БОННБҮ, БОНМХШТ, ГЧНШҮА, БОНУАТ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Шугаман маршрутын судалгаа	Тулгуурын Байршлын Оновчлолын Тайлан	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах Нийцлийн хяналт арга/	Тайлагнах хэлбэр
БОННБҮ судалгааг хийж, бүртгэх учир ХЗ-аас 25 м-ийн дотор эсхүл 2 тал руу 500 метрт нүүлгэн шилжүүлэх боломжтой, ЦДАШ маршрут дагуух бүх хөрөнгийн (өвөлжөө, худаг, бусад байгууламж) талаарх бүрэн судалгаа.	БОННБҮ, БОНМХШТ, ГЧНШҮА, БОНҮАТ		Зээлдэгч	НШАХТ / АСТ	Барилгын Ажлын өмнөх ЦДАШ судалгааны тайлан	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Орон нутгийн засаг захиргаа, малчидтай хамтарч ажиллах шаардлагатай. Тухайлбал, хязгаарлалт эхлэх хугацааг баталгаажуулах шаардлагатай (эцсийн коридорыг малчид ашиглахаас зайлсхийх).	БОННБҮ, БОНҮАТ, БОНҮАТ		Зээлдэгч	Төслийн ОТОХТ	Зохион байгуулсан, бүртгэсэн уулзалтууд Мэдэгдлүүд	Оролцооны бүртгэл Хурлын тэмдэглэл
Хэрэв нүүлгэн шилжүүлэх нөлөөлөл байгаа бол шаардлагатай бол НШАХТ / АСТ бэлтгэх.	БОННБҮ, БОНҮАТ, БОНМХШТ		Зээлдэгч	НШАХТ / АСТ	Барилгын үе шатаас өмнөх ЦДАШ-ын судалгааны тайлан Төслийн НШАХТ / АСТ хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Кэмп, нэвтрэх зам зэрэг түр талбай ашиглах бол Гэрээлэгч орон нутгийн удирдлагууд, уул уурхайн тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид болон малчидтай зөвлөнө. Газрыг нь түр ашиглахаар газар эзэмшигчидтэй сайн дурын үндсэн дээр хийсэн бүртгэлийг хадгална. Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ажлын үеэр эдгээр худгуудад нөлөө учрахгүй гэдгийг баталгаажуулахын тулд өөрсдийн зүгээс судалгаа хийнэ.	ГЧНШҮА, БОНҮАТ, ГЧҮЯ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	НШАХТ / АСТ	Боломжтой нөхцөлд газар эзэмшигч/ашиглагчтай хийсэн сайн дурын гэрээний бүртгэл Худаг, Байгууламжийн Судалгааны Тайлангийн Хяналт	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Хүснэгт 7-2. Барилгын үе шатанд байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах, удирдах арга хэмжээ

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Агаарын чанар, тоос шороо						
Ажлын кэмпүүп, барилгын байгууламжууд, агуулах талбай, нэвтрэх замууд малчдын өвөлжөө эсхүл бусад байгууламжаа хамгийн багадаа 500 метр зайд байрлана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Талбайн судалгаа	Хяналтын бүртгэл
Малчин өрхүүдэд барилгын ажлын хуваарийг хамгийн багадаа 3 сарын өмнө урьдчилан мэдээлэх (4-10-р сарын хооронд барилгын улирал гэж тооцно). Олон нийтийн гомдол шийдвэрлэх механизм хэрэгжүүлнэ	БОННБУ	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль MNS 4585:2007	Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч	Барилгын ОТОХТ	Барилгын ОТОХТ-ний хүртээмжтэй байдал Хурлын тэмдэглэлүүд Гомдол шийдвэрлэх механизм Гомдлын тоо	Зөвлөгөөний бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч Монголын улсын Агаарын тоосжилтын стандартыг дагаж мөрдөх (MNS 4585: 2007).	БОННБУ	MNS 4585:2007	Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Сар бүрийн шинжилгээ	Хяналтын бүртгэл
Хэрэв ашиглаж байгаа бол холих үйлдвэр нь мэдрэмтгий рецепторуудаас дор хаяж 500 м-ийн зайд байрлуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Өдөр бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Зам, газар шорооны ажлын хажуугаар тоосыг тогтмол дарах (2-4 литр / м2 хэмжээн дээр үндэслэн услах).	БОННБУ	MNS 4585:2007	Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Өдөр бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын шатанд ашиглагдаж байгаа бүх тээврийн хэрэгслийн хурдыг 20 км / ц-аас хэтрэхгүй хурдтай байлгах.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Тасралтгүй хяналт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Боломжтой бол хатуу хучилтгүй авто замаар явахаас зайлсхийх. Барилгын ажилд ашиглагдаж байгаа тээврийн хэрэгсэл олон тооны зам үүсгэхгүйн тулд батлагдсан маршрутуудыг чанд мөрдөнө. Зөвшөөрөгдсөн маршрутын замын хөдөлгөөний талаар мэдээлж буй тэмдгүүдийг босгох.	БОННБУ	MNS 4596:2007	Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Тасралтгүй хяналт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Ачааны машинаар тээвэрлэж байгаа газар шорооны материалыг брезентээр хучна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Өдөр бүр нүдээр шалгах/хянах	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Тоос шороонд ажиллаж байгаа ажилтнуудал ХХХ өгнө.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	ХАБЭА Менежментийн Төлөвлөгөө	Өдөр бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Төслийн бүх ажилтнууд, түүний дотор жолооч нарт байгаль орчны талаар мэдлэг олгох, талбайн горим, тухайлбал, тээврийн хэрэгслийн хурд, тоосжилтыг зогсоох зорилгоор төлөвлөгдсөн зам ашиглах г.м	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Байгаль орчны талаарх ойлголт, талбайн горимын хүртээмжтэй байдал Сургалтын бүртгэлийг шалгах	Сургалтын бүртгэл
Барилгын ажлын хөтөлбөрт хязгаарлалт болохгүй бол салхитай үед хөрс хуулалт хийхийг хориглоно; эсхүл усаар чийглэнэ. Үржил шимт хөрсний овоолгыг Монгол улсын стандарт, ОУСТ-ын дагуу боловсруулна.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Нөхөн сэргээлтийн Удирдлагын төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Барилгын ажил эхлэхээс өмнө хөрс хуулалт хийх үед хийсэн хяналт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Талбайн ус, шаврыг талбайгаас гадагш урсгахаас зайлсхийхийн тулд улс зайлуулах түр хоолой хийх.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны Менежментийн Төлөвлөгөө	Ус зайлуулах түр шугамыг шалгах 7 хоногт тутам нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Боломжтой бол дугуй угаах системийг хэрэгжүүлж, ажлын талбайга орхиоос өмнө хуримтлагдсан тоос, шаврыг зайлуулна.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Дугуй угаах систем хэрэгжиж байгаа эсэхийг шалгах 7 хоногт тутам нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Эвдэрсэн газруудыг аль боломжит байдлаар нөхөн сэргээх.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилга байгууламжийн талбайн байдал / тухайн талбайн ашиглалт дууссаны дараа эвдэрсэн газрын талбайн байдал / нөхцлийг нүдээр үзлэг хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шаардлагатай үед тухайлбал тоос бужигнах нь тодорхой барилгын үйл ажиллагааны үеэр эсхүл өмнө ба /эсхүл үнэн бодит гомдол санал хүлээн авсны дараа тоос шорооны хяналтыг хэрэгжүүлэх.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Хяналтын хэрэгцээг тодорхойлох зорилгоор долоо хоног бүр нүдээр үзлэг хяналт хийх Гомдлын тоо	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хорт утаа ялгаруулалтын стандартад нийцсэн автомашин, тоног төхөөрөмж үйл ажиллагаа явуулахыг зөвшөөрнө.	БОННБҮ	Агаарын тухай хууль MNS 4585:2007 MNS 5885:2008	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын ажил эхлэхээс өмнө барилгын шатанд ашиглах тээврийн хэрэгслүүдийг шалгах Сарын үзлэг шалгалт	Машин, тоног төхөөрөмж шалгасан бүртгэл Барилгын шатанд ашиглах тээврийн хэрэгслийг шалгасан бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Барилга байгууламж, машин механизм, тоног төхөөрөмжийг барилгын ажил эхлэх үед шалгаж, тээврийн хэрэгслийн хорт утаа ялгаруулалтын холбогдох стандартыг хангаж байх шаардлагатай.	БОННБУ	Агаарын тухай хууль MNS 4585:2007 MNS 5885:2008	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын ажил эхлэхээс өмнө барилгын шатанд ашиглах тээврийн хэрэгслүүдийг шалгах	Машин, тоног төхөөрөмж шалгасан бүртгэл Барилгын шатанд ашиглах тээврийн хэрэгслийг шалгасан бүртгэл
Зам барилгын машин механизмыг сул ажиллахыг хориглоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Өдөр тутмын үзлэг шалгалт Байнгын хяналт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Зогсоолд тавьсан барилгын машин, тоног төхөөрөмжийг мэдрэмтгий рецептортой ойрхон байрлуулахгүй (Жишээ нь малчдын суурин)	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Өдөр тутмын үзлэг шалгалт Байнгын хяналт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шатамхай материалыг шатаахыг хориглоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Нүдээр үзлэг шалгалт хийх Байнгын хяналт	Шатамхай материал шатаасан эсэх аливаа нотлох баримтыг шалгасан бүртгэл
Дуу шуугиан, доргио чичиргээ						
Барилгын ажлын талаар орон нутгийн иргэдэд урьдчилан мэдэгдэх хэрэгтэй (жишээ нь барилгын ажлын хуваарь). Олон нийтийн гомдол шийдвэрлэх механизмыг хэрэгжүүлж, ил тод болгох ёстой.	БОННБУ	Байгаль Хамгаалах Тухай хууль MNS 4585:2007	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын ОТОХТ	Барилгын ОТОХТ Хүртээмжтэй байдал Гомдлын тоо	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Дуу чимээ, шуугианыг багасгах шаардлагын талаар бүх ажилтнууд, үйл ажиллагааны ажилтнуудад мэдээлсэн байх.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө Сургалтын Төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Сургалтын Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Сургалтын Бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шаардлагатай тохиолдолд дуу намсгагч / хаалт гэх мэт дууны түвшинг бууруулах арга хэмжээ авна.	БОННБУ	MNS 4585:2007	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Өдөр тутам нүдээр үзлэг шалгалт хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Шаардлагагүй тохиолдолд дуут дохио ашиглахаас зайлсхийх	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Өдөр тутам нүдээр үзлэг шалгалт хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Мэдрэмтгий байршлын ойролцоо их хэмжээний дуу чимээ, чичиргээ үүсгэсэн үйл ажиллагаа явуулах гэж байгаа бол шалгуур тогтоож, тохиролцох. Жишээ нь малчид болон мал сүрэг.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Өдөр тутам нүдээр үзлэг шалгалт хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шөнийн цагаар ажил хийхээс аль болох зайлсхийх хэрэгтэй, ялангуяа малчин өрх, Чойр дахь орон нутгийн бизнесийн өмч / олон нийтэд ойрхон үед. Боломжгүй тохиолдолд өртөж болзошгүй хүмүүст урьдчилан анхааруулга өгөх хэрэгтэй	БОННБУ	Байгаль Хамгаалах Тухай хууль MNS 4585:2007	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Өдөр тутам нүдээр үзлэг шалгалт хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шаардлагатай тохиолдолд дуу чимээнд мэдрэмтгий рецептор дахь дуу чимээг хянах.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Өдөр тутам нүдээр үзлэг шалгалт хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын үе шатанд ашиглагдаж байгаа бүх автомашины хурдны дээд хязгаар 20 км/ц байна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Байнгын Хяналт	Daily inspection records
Ажлын кэмпүүд, барилгын байгууламжууд, агуулах талбай, нэвтрэх замууд малчдын өвөлжөө эсхүл бусад байгууламжаа хамгийн багадаа 500 метр зайд байрлана.	БОННБУ		Зээлдэгч Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Ажилчдын байрны Менежментийн Төлөвлөгөө Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Ажилчдын байрны Менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Нүдээр Ажиглалт хийх	Ажилчдын байрны удирдлагын төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Нүдээр Ажиглалт хийсэн бүртгэл
Бүх барилгын машин механизм, тоног төхөөрөмж нь дуу чимээ, чичиргээний ялгаруулалтын талаарх улсын болон олон улсын стандарт, заавар, зөвлөмжид нийцэж байх ёстой.	БОННБУ	Байгаль Хамгаалах Тухай хууль	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Техникийн тайлан Дуу чимээ хяналтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
		Хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын тухай хууль MNS 4585:2007		менежментийн төлөвлөгөө	Машин механизм, тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтүүдийг хянах Сарын тутмын хяналт Гомдлын тоо	Гомдлын бүртгэл
Бүх барилгын машин механизм, тоног төхөөрөмж орчин үеийн байх бөгөөд байнгын засвар үйлчилгээнд хамруулж, дуу чимээг бууруулах төхөөрөмж эсхүл дуу намсгагч зэрэгт анхаарч ажиллана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин механизм, тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтүүдийг хянах Сарын тутмын хяналт Гомдлын тоо	Техникийн тайлан Дуу чимээ хяналтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл
Орчны дуу чимээ, чичиргээг багасгах, түүнчлэн ажилчдыг хортой дуу чимээ, чичиргээнд өртөх байдлыг зохих түвшинд байлгахын тулд барилгын бүх машин, тоног төхөөрөмжийг урьдчилан сэргийлэх үзлэг, төлөвлөсөн засвар үйлчилгээнд хамруулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин механизм, тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтүүдийг хянах Сарын тутмын хяналт Гомдлын тоо	Техникийн тайлан Дуу чимээ хяналтын бүртгэл
Мэдрэмтгий байршлуудад барилгын машин механизм, тоног төхөөрөмжийн дуу чимээг багасгахын тулд зохих ёсоор байрлуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин механизм, тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтүүдийг хянах Сарын тутмын хяналт Гомдлын тоо	Техникийн тайлан Дуу чимээ хяналтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл
Барилгын машин механизм, тоног төхөөрөмжийг бүгдийг нь биш ээлж дараагаар нь асааж, ажиллуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин механизм, тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтүүдийг хянах Сарын тутмын хяналт Гомдлын тоо	Техникийн тайлан Дуу чимээ хяналтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Барилгын машин механизм, тоног төхөөрөмжийн хурдыг шаардлагагүй тохиолдолд нэмэхгүй бөгөөд ашиглаагүй үед унтраана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний менежментийн төлөвлөгөө	Дуу шуугиан, доргио чичиргээний хүртээмжтэй байдал Машин механизм, тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтүүдийг хянах Сарын тутмын хяналт Гомдлын тоо	Техникийн тайлан Дуу чимээ хяналтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл
Хөрс						
Гэрээлэгч нь хөрсний төрөл, хуулах хөрс, том оврын ачааны автомашины явах маршрут, ашиглах аргууд, хөрсний овоолго тус бүрийн байршил, төрөл, удирдлагыг заасан Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөг бэлтгэнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээлэгч нь авто зам барихаар төлөвлөж, олон шороон зам гаргахаас зайлсхийхийн тулд сумын удирдлагуудаас шаардлагатай зөвшөөрөл авна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Ажилчдын кэмпийн байршил, зам, барилгын ажил явагдаж байгаа талбай зэргийг харуулсан газрын зураг	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гүйцэтгэгч боломжтой газруудад дугуй угаах системийг байрлуулахаас өмнө хуримтлагдсан тоос, шаврыг зайлуулах ажлыг хэрэгжүүлнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал Дугуй угаах систем ажиллаж байгаа эсэхийг шалгах 7 хоног тутам нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Борооны улирлаас зайлсхийхийн тулд барилгын ажлыг цаг тухайд нь хийх болно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ	Борооны улирлын хугацааг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээлэгч нь MNS 5916: 2008 (газар шорооны ажлын үеэр үржил шимт хөрсийг хуулах, хадгалах) Монгол улсын стандартын дагуу өнгөн хөрсийг хуулсны дараа хадгалах бөгөөд салхи, борооны элэгдэл, хог хаягдал бусад материал хөрсийг бохирдуулахаас хамгаална.	БОННБУ	MNS 5916:2008	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын ажлын хөтөлбөрт хязгаарлалт болохгүй бол салхитай үед хөрс хуулалт хийхийг хориглоно; эсхүл усаар чийглэнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал Барилгын ажил эхлэхээс өмнө хөрс хуулах үеэр үзлэг шалгалт хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Гэрээт гүйцэтгэгч хуулагдсан шимт хөрсийг аль болох богино хугацаанд хөрсний овоолгоос тусад нь хадгална	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Өнгөн хөрсний овоолго үүсгэхдээ дараах шалгууруудыг Гэрээлэгч хангах ёстой: – Дээд өндөр 2 м, – урт 30-50м; – Налуу нь 20 хэмээс хэтэрч болохгүй, ба – Дээд хэсгийг нягтшуулна	БОННБУ	MNS 5916:2008	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээлэгч өнгөн хөрсний овоолгыг нөхөн сэргээлтийн ажилд ашиглана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Зөвшөөрөлгүй / төлөвлөөгүй газарт тээврийн хэрэгсэл явахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний нарийвчилсан төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын Менежментийн Хөдөлгөөний Төлөвлөгөөг Хэрэглэх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь бүх жолооч нарт сургалт хийж, нийлүүлэгч компаниуд зөв, батлагдсан ачаа тээврийн замын талаар мэдэж, олон тооны шорон зам гаргахаас зайлсхийж байгаа эсэхийг баталгаажуулна.	БОННБУ	MNS 4596:2007	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын Менежментийн Хөдөлгөөний Төлөвлөгөөг Хэрэглэх Байгаль орчны талаарх ойлголт, талбайн журмын талаарх хүртээмжтэй байдал Сургалтын бүртгэлийг шалгах	Сургалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь Онцгой байдлын үед авах арга хэмжээ, бэлэн байдлын төлөвлөгөөний шаардлагыг дагаж мөрдөх ба Төслийн явцад ашигласан бүх химийн бодис, түлш, тос, түүний дотор септик танк, дизель үүсгүүрт зориулан Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Онцгой байдлын үеийн бэлэн байдал ба хариу арга	Түлш, шатах тослох материалтай аюулгүй харьцах журмын хүртээмжтэй байдал Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө , Онцгой байдлын үеийн бэлэн байдал ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Сургалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
				хэмжээний төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө		
Гэрээт гүйцэтгэгч нь бүх ажилтнууд болон гуравдагч талын ханган нийлүүлэгчдэд онцгой байдлын үеийн журмын талаар сургалт явуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Онцгой байдлын үеийн бэлэн байдал ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Онцгой байдлын үеийн бэлэн байдал ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл Сургалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын шатанд шингэн бодис асгарсан үед ашиглах багцыг бүх боломжит байршлуудад байрлуулж, ажилчдад багцыг ашиглах, хаях талаар сургалт орно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал, Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг шалгах Хог хаягдал хадгалах газрыг 7 хоног бүр шалгах-гал унтгагч болон шингэн бодис асгарахад ашиглах хэрэгслийн хүртээмжтэй байдлыг шалгах	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь бүх тээврийн хэрэгсэл, машин механизм, тоног төхөөрөмжийг тогтвортой ажиллуулах, цэнэглэх нөхцлийг бүрдүүлж, байгаль орчинд шингэн бодис асгарах эрсдэлийг багасгах журмыг боловсруулж батлуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Түлш болон тосолгооны материалыг аюулгүй ашиглах журмын хүртээмжтэй байдал Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин/механизм/тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээ болон засварын хэсгийг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь хөрсний бохирдлын эрсдлийг бууруулахын тулд хатуу ба шингэн хог хаягдлыг багтаасан Хог Хаягдлын Менежментийн нарийвчилсан төлөвлөгөө боловсруулна. Барилгын ажлын явцад үүссэн бохирдол үүсгэх боломжтой хог хаягдлыг зохих ёсны хадгалах байгууламжид хадгалж, тухайн хог хаягдлыг зохицуулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэх	БОННБУ	Зам барих норм БНБД 32-02-00". Clause 109. MNS 3297:1991	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал, Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө болон хог хаягдлыг зохицуулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэх журмын хүртээмжтэй байдал Хог хаягдлын цэгийг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Хог хаягдал шилжүүлэх тэмдэглэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
журмыг хэрэгжүүлэх бөгөөд энэ нь барилгын эрсдэлд хандсан, нөлөөллийг бууруулах зааварт нийцсэн байна.		Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль				
Машин, тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээг хөрс болон байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байх нөхцөлөөр хангасан тусгай зориулалтын газар хийж гүйцэтгэнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал 7 хоног тутмын шалгалт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гадаргын болон гүний ус						
Гэрээт гүйцэтгэгч нь усны хэрэгцээ, хангамжийн үнэлгээг тодорхойлсон Усны менежментийн нарийвчилсан төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлнэ; ус хэмнэх сайн туршлага; мөн ус олборлож ашиглахад шаардлагатай зөвшөөрөл авах. Зөвшөөрөлд тавигдах шаардлагын дагуу барилгын ажилд зориулсан аливаа гүний ус олборлолт нь малчдын худгийн усны гарцад нөлөөлөөгүй гэдгийг баталгаажуулахын тулд байнгын хяналт хийх шаардлагатай.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн Төлөвлөгөө	Усны Менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгчид урьдчилан зөвшөөрөл авалгүйгээр гадаргын эсхүл гүний эсыг ашиглаж болохгүй бөгөөд үүнд түр урсацууд ч хамаарна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн Төлөвлөгөө	Усны ашиглалттай холбоотойгоор түр эсхүл байнгын урсац, ус зайлуулах сувгуудыг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь малчдын худгийг ашиглахгүй; нөлөөлөлд өртөх боломжтой бүх худгийг (жишээ нь, нэвтрэх замын ойролцоо) барилгын ажлаас хамгаална.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн Төлөвлөгөө	Малчдын худгуудыг тодорхойлох Барилгын талбайтай ойролцоох малчдын худгуудыг шалгах Барилгын талбай бүр дэх барилгын ажил дууссаны дараа орон нутгийн малчдын худгийг шалгах	Малчдын худгийн байршлын зураглал Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь ус ашиглалт/аливаа зөвшөөрөлтэй худгуудаас ус авч ашиглах явцыг хянана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн Төлөвлөгөө	Усны менежментийн Төлөвлөгөөний Хүртээмжтэй байдал Аливаа гүний ус ашиглалт/олборлолтыг сар бүр хянах	Ус ашиглалт/олборлолтын хэмжээ

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын шатанд болон кэмп дотор ус хэмнэх арга хэмжээний талаар ажилчдад тогтмол сургалт явуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн төлөвлөгөө	Усны менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Ус ашиглалт/олборлолтын хэмжээ
Барилгын ажилчдыг батлагдсан эх үүсвэрээс ундны усаар, тухайлбал хотын усан хангамжийн эх үүсвэрээр хангах болно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Төлөвлөгөө (ХАБЭА)	Ажилчдын Ундны Усны Хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Эцсийн байдлаар гарсан Төслийн талбай ба/эсхүл Төслийн ажлын ойролцоох газрууд дахь орон нутгийн малчдын худгийн зургийг Гэрээт гүйцэтгэгч гаргана. Худаг ширгэж алга болсон тохиолдолд ГЧНШҮА-ны дагуу өөр байршилд худаг гарах/нөхөн сэргээж өгнө. Барилгын ажлын ойролцоо аливаа худгуудыг харагдах байдлын хувьд сайтар тусгаарлаж, эвдрэл гэмтлээс хамгаалах ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн төлөвлөгөө НШАХТ/АСТ	Малчдын худгуудыг тодорхойлох Барилгын талбайтай ойролцоох малчдын худгуудыг шалгах Барилгын талбай бүр дэх барилгын ажил дууссаны дараа орон нутгийн малчдын худгийг шалгах	НШАХТ/АСТ Малчдын худгийн байршлын зураглал Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч түр урсацын урсгал эсхүл сувгийн бүтцэд ямар нэг байдлаар өөрчлөлт үүсгэх ёсгүй. Гэрээлэгч нь аливаа түр урсацын байршил дээр тулгуурын суурийг суурилуулж болохгүй.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн төлөвлөгөө	Усны менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Барилга угсралтын ажил дууссаны дараа усны сувгийн гарцыг нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын кэмп эсхүл суурийн газруудыг байрлуулахын тулд гадаргын усны байгалийн урсацын чиглэлийг өөрчилж болохгүй.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн төлөвлөгөө	Усны менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Түлш ба химийн бодис: Гэрээт гүйцэтгэгч нь үл нэвтрэх гадаргуу бүхий хадгалах сав, тодорхой шошго, хамгийн том агуулах савны эзлэхүүний 110 хувьтай тэнцэх хэмжээг агуулах хамгаалалтын газар гэх мэт санамсаргүй байдлаар шингэн асгарахад арга хэмжээ авахад бэлэн тусгай зориулалтын агуулах савнуудад хадгална. Хадгалах зориулалтын газар нь хамгийн багадаа хатсан сайр зэргийн оролцуулаад аливаа гадаргын уснаас хамгийн багадаа 100 м-ийн зайтай байх ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Түлш, болон тосон бүтээгдэхүүний хадгалах газрыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Түлшний машинууд шингэн санамсаргүй асгахад ашиглах хэрэгсэлтэй байна.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Түлш болон тослох материал аюулгүй ашиглах журмын хүртээмжтэй байдал Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө болон Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин/тоног төхөөрөмж засвар болон засварын газруудыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Сургалтын бүртгэл
Аливаа гадаргын уснаас хол байршилд тээврийн хэрэгслийг түлшээр цэнэглэнэ.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Түлш болон тослох материал аюулгүй ашиглах журмын хүртээмжтэй байдал Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө болон Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин/тоног төхөөрөмж засвар болон засварын газруудыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний дагуу түлш болон химийн бодистой харьцдаг бүх ажилчдад шингэн бодис асгарсан үед ашиглах хэрэгслийг хэрхэн ашиглах талаар сургалт орох	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Түлш болон тослох материал аюулгүй ашиглах журмын хүртээмжтэй байдал Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө болон Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Машин/тоног төхөөрөмж засвар болон засварын газруудыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Training records

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
				Сургалтын Төлөвлөгөө		
Бохирдол усыг цуглуулж, баталгаат Гэрээт гүйцэтгэгч зайлуулах боломжтой тусгай зориулалтын газар тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийг угаах. Ажлын талбай эсхүл гадаргын ус руу шууд болон шууд бусаар бохир ус асгахыг хориглоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө Бохир ус цуглуулах зөвшөөрөл Тээврийн хэрэгсэл болон тоног төхөөрөмж угаах газрыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Кэмийн доорх гүний усанд хүрэх гүнг батлах боломжгүй тул барилгын кэмпүүдэд бохирдол усыг цэвэрлэх	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Бохир ус цуглуулах зөвшөөрөл Тээврийн хэрэгсэл болон тоног төхөөрөмж угаах газрыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь гадаргын ус онцлог бүхий газарт хог хаягдал хаяхыг хориглоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө Усны менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежмент болон усны менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Усны байгууламжуудыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч хатсан гол эсхүл нуураас 50м-т барилгатай холбоотой түр эсхүл байнгын ажил хийхийг зөвшөөрөхгүй.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн төлөвлөгөө	Усны менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Усны байгууламжуудыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ус зайлуулах хоолой болон барилгын ажлаас болж орон нутгийн өмчид үерийн эрсдэл үүсч болзошгүй бүх нөхцөлийг сайтар төлөвлөж бодсоны үндсэн дээр үерийн эрсдэл үүсэхгүй байх нөхцөлийг хангана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн төлөвлөгөө	Усны менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Гадаргын ус/үерт өртөж болзошгүй барилгын талбайдыг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь цаг уурын станцууд болон сумын удирдлагуудтай холбоо тогтоосноор их хэмжээний бороо орох үед өдөр бүр үерийн эрсдлийг үнэлдэг.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн төлөвлөгөө	Усны менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
					Бороо ихтэй үед өдөр бүр шалгалт хийх	
Замын хөдөлгөөн ба Тээвэрлэлт						
Гэрээт гүйцэтгэгч нь Замын Хөдөлгөөний Удирдлагын Төлөвлөгөөг нарийвчлан боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Боломжтой үед ХЗ-ийг тээврийн зам болгон ашиглаж, шинэ нэвтрэх зам үүсэх хэрэгцээ шаардлагыг бууруулж байх ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Барилгын талбайд ашиглагдаж байгаа замыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шинээр түр эсхүл байнгын нэвтрэх зам шаардлагатай болсон үед одоо байгаа замуудыг аль болох боломжит байдлаар ашиглах ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайд ашиглагдаж байгаа замыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын замын хөдөлгөөн нь тээврийн замаас нийтийн эзэмшлийн зам руу шилжих шаардлагатай бол зохих ёсоор орох/гарах боломжийг хангах болно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Зам руу орох/гарах хэсгүүд болон хүртээмжтэй байдлыг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Ослын маягт болон бүртгэл
Хүнд даацын автомашин ажлын талбай руу хүргэлт хийж байгаа үед малчдад урьдчилсан анхааруулга өгөх бөгөөд шаардлагатай газар нь замын хөдөлгөөний зохицуулагч хамт явна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хүргэлт хийгдэж байгаа үед нийтийн эзэмшлийн замын орох/гарах хэсгүүд дээр замын зохицуулагч байгаа эсэхийг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Ослын маягт болон бүртгэл
Биологийн олон янз байдал, Ургамал ба Амьтан						
Эцсийн байдлаарх Төслийн талбайд аливаа мэдрэмтгий рецептор гэж тооцогдох ургамлын төрөл зүйл байгаа эсэхийг тодорхойлохын тулд сөрөг нөлөөллийн судалгаа хийх	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Экологичийг томилох Сөрөг нөлөөллийн судалгааны тайланг баталгаажуулах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Биологийн мэдрэмтгий төрөл зүйл болон Төслийн үүрэг хариуцлагын талаар Төслийн бие бүрэлдэхүүний ойлголтыг нэмэгдүүлэхийн тулд сургалт боловсруулж, зохион байгуулах.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Сургалтын төлөвлөгөө Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Сургалтын бүртгэл	Сургалтын бүртгэлийн талаар тайланг шалгах

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Боломжтой үед одоо ашиглагдаж байгаа зам, ХЗ-ыг ашиглана. Боломжгүй үед (шинэ нэвтрэх зам шаардлагатай үед) 2 мэдрэмтгий төрөл зүйлийг оролцуулаад ургамлын төрөл зүйлст хамгийн бага нөлөө үзүүлэх байдлаар шинэ замыг сонгоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайд ашиглагдаж байгаа замыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь зөвшөөрөлзгүй/төлөвлөөгүй газраас тээврийн хэрэгсэл явахаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд замын хөдөлгөөний дэлгэрэнгүй төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайд ашиглагдаж байгаа замыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Ажлын талбайг тодорхой тусгаарлах бөгөөд тусгайлан заасан газраас гадна талбайд ажил явуулахыг хориглоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь Төслийн стандартын дагуу дэвшилтэт нөхөн сэргээлтийн ажил хийж гүйцэтгэнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	Нөхөн Сэргээлтийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг 7 хоног бүр шалгах Нөхөн Сэргээлтийн Төлөвлөгөөг Баталгаажуулах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Их хэмжээний тоос шороо үүсэхээс зайлсхийхийн тулд шороон зам дээр Төсөлт хамаарах бүх тээврийн хэрэгслүүдийн хурдыг хязгаарлах	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь аль болох салхи багатай үед газар шорооны ажил болон материал тээвэрлэлтийн ажлыг хийхээр төлөвлөнө.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Салхины хурд ихтэй үед өдөр бүрт шалгах. Тухайлбал >10m/s үед	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь газар шорооны ажил хийгдэж байгаа талбай болох замыг шаардлагатай хэмжээгээр усална.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Агаарын Чанарын Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Мэдрэмтгий төрөл зүйл ургамлыг цуглуулах, худалдах эсхүл гэмтээхийг төслийн бүх бие бүрэлдэхүүнд хориглоно. Хэрэв хүлээсэн энэ үүрэг хариуцлагаа үл тоовол шийтгэлийн арга хэмжээ авна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Мэдрэмтгий ургамлын төрөл зүйлийн талаар аюулгүй байдлын яриа хэлэлцүүлэг өрнүүлэх.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Сургалтын бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
				Сургалтын төлөвлөгөө		
Гэрээт гүйцэтгэгч Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөрсний Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч биологийн мэдрэмтгий төрөл зүйл, Төслөөр хүлээсэн үүрэг хариуцлага, зэрлэг ан амьтны тухай хууль зөрчсөн тохиолдолд хүлээх шийтгэлийн талаар Төслийн бие бүрэлдэхүүнд ойлголт өгөх сургалт зохион байгуулж, биологийн төрөл зүйлийн талаар ойлголт өгнө.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Сургалтын бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын замын хөдөлгөөнд зөвхөн зориулалтын зам ашиглагдах бөгөөд ан амьтан мөргөж, зам тээврийн осол гарах эрсдлийг багасгах зорилгоор тээврийн хэрэгслийн хурдны хязгаарлалтыг мөрдөнө.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Осол мөргөлдөөнийг багасгах зорилгоор Барилгын ажилд ашиглагдаж байгаа тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг өдрийн цагаар хязгаарлана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хөхтөн амьтдад ирэх нөлөөллийг бууруулахын тулд Барилгын хүргэлтийг цуваагаар зохион байгуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь жолоочийн боловсрол, хууль сахиу байдлыг хангана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Сургалтын бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь зэрлэг ан амьтдын хөдөлгөөн бага байх үед өдрийн цагаар барилгын ажлыг төлөвлөж, гүйцэтгэнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Боломжтой үед автомашины хөдөлгөөнийг өдрийн цагаар хязгаарлана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Яаралтай нөхцөл үүссэн эсхүл ядарснаас бусад тохиолдолд тээврийн хэрэгслүүд нэвтрэх замын хажууд зогсох эсхүл нэвтрэх замаас гарахыг хориглоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Зэрлэг амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн худалдаж авахыг хориглосон заалт Ёс Зүйн дүрэмд багтсан бөгөөд хэрэгжилтийг тогтмол үзлэг шалгалт явуулж хангах бөгөөд хууль дүрэм зөрчсөн хүнийг торгоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч Зээлдэгч	БОНУТ	Тогтмол үзлэг шалгалт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч төслийн ажилтнуудтай холбоотой зэрлэг ан амьтдын хууль бус бүтээгдэхүүнийг зарж борлуулах ажилд хяналт тавих зорилгоор нутгийн иргэд, засгийн газрын зохицуулагч нартай хамтран ажиллана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Төслийн ОТОХТ Гомдол Шийдвэрлэх Механизм	Олон нийтийн Гомдлын Маягт, Бүртгэлийн хянах	Олон нийтийн Гомдлын Маягт, Бүртгэл
Биологийн олон янз байдлын талаар Төслийн ажилтнуудад ойлголт өгөх сургалтанд шувуу ажиглах гол цэгүүдийг оруулна (KM50 дахь чулуут хөндий, түр нуур ба бусад түр гадаргын уснууд)	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Сургалтын төлөвлөгөөг баталгаажуулах Сургалтын бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь мэдрэмтгий рецептор гэж тооцогдох шувуудын чухал үеүдийг (нүүдэл, үүрээ засах, үржлийн үе) аль болох дайруулахгүйгээр ажлаа зохицуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Баталгаажуулах үзлэг шалгалтууд	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын ажилчид зөвхөн тусгайлан заасан газруудад ажиллах шаардлагатай. Шувууд ихээр цуглардаг гол цэгүүд болон бусад газруудад барилгын ажлын үеэр очихыг хориглоно.(жишээ нь, Дорнын хиазатын үржлийн газар)	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын талбай дахь шувуудын үүрнээс зайлсхийхийн тулд тусгай мэргэжилтэн талбайг шалгана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Шувууны мэргэжилтэн томилох Шувуу Ажиглалтын Гол цэгүүдийг баталгаажуулах тайлан	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шувууны гол цэгүүд болон шувуу ихээр цуглардаг бусад газруудын ойролцоо шаардлагагүй хүнд тоног төхөөрөмж ашиглахгүй байх.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын талбайг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө						
Гэрээт гүйцэтгэгч нь Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг дэлгэрэнгүй боловсруулж, хэрэгжүүлэх ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Нөөцийн үр ашигтай хэрэглээ, удирдлагыг хангахын тулд хог хаягдлын шатлалыг төсөлд ашиглана. Гол зорилго нь эх үүсвэр дээр хог хаягдал үүсэхээс (жишээ нь, худалдан авалтын хэмжээг зөв тооцоолж, худалдан авснаар материалаа үр ашигтай ашиглаж, ямар ч илүүдэл материалын хаягдал үүсэхгүй) сэргийлэх мөн боломжтой үед дахин ашиглах боломжийг бүрдүүлэх юм.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Төлөвлөгөөнд орсон хог хаягдлын шатлал	Хяналт шалгалтын бүртгэл Дахин боловсруулалт, дахин ашиглалтын нотлох баримт/бүртгэл
Төслийн ажилчдад хог хаягдлыг бууруулах, хог хаягдлын төрөл, тэдгээрийн ангилал, төслийн хог хаягдлын менежментийн дүрэм, мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор хог хаягдлын менежментийн чиглэлээр сургалт зохион байгуулах.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Хог хаягдлын талаарх сургалтын хөтөлбөр / байгаль орчны мэдлэг олгох хөтөлбөр, сургалтын бүртгэл байгаа эсэхийг шалгах	Хог хаягдлын менежмент / байгаль орчны мэдлэг олгох сургалтын бүртгэл
Зөвшөөрөлгүйгээр хог хаягдал хаях нь хориотой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Хог хаягдлын зөвшөөрөл авах баримт бичиг	Хог хаягдлын зөвшөөрөл
Тусгайлан заасан хог хаягдал хадгалах газар нь гадаргын ус болон ус руу шууд орох газруудаас зайтай байх ёстой. Тусгайлан хог хаягдал хадгалахаар заасан газрууд нь хог хаягдал агуулах савнууд эсхүл дахин боловсруулахаас өмнө түр хадгалах хогийн савнууд, боловсруулах эсхүл хаях талбайгаас бүрдэнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө хүртээмжтэй байдал Хог хаягдал хадгалах газрын үзлэг шалгалт	Хог хаягдал хадгалах газрын үзлэг шалгалтын бүртгэл
Хог хаягдал хадгалах газруудыг тогтмол шалгана; Шалгалтын үр дүнг баримтжуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө хүртээмжтэй байдал Хог хаягдал агуулах савуудын үзлэг шалгалт	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
<p>Аюулгүй хог хаягдлыг түр хадгалах газар нь:</p> <ul style="list-style-type: none"> гал, дэлбэрэлт гарах эрсдэл хамгийн бага газар байрлана; танихад хялбар, тодорхой тэмдэг тэмдэглэгээтэй байна; тогтмол шалгалж хийж, үр дүнг баримтжуулна. 	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	<p>Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал</p> <p>Аюулгүй хог хаягдлыг түр хадгалах байруудыг 7 хоног бүр шалгах</p>	Хяналт шалгалтын бүртгэл
<p>Хог хаягдал хадгалах савнууд нь:</p> <ul style="list-style-type: none"> тодорхой шошготой-зохих хог хаягдлын шошго ашиглан агуулгыг тайлбарласан байх эргэлзээ үүсгэхээс сэргийлэхийн тулд хуучин шошгуудыг арилгах; хадгалж байгаа хог хаягдалдаа тохирсон байх; зохих ёсоор битүүмжилсэн (жишээ нь, таг эсхүл бүрхүүлээх); ямар нэгэн хорт хий эсхүл дулаан ялгаруулагдаггүй; 	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	<p>Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал</p> <p>Хог хаягдал хадгалах савуудыг 7 хоног бүр шалгах</p>	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Амьтад хордохоос сэргийлэхийн тулд хашаагаар хамгаалсан тусгай заасан цэг дээр хоолны хаягдал үлдэгдлийг хаях ёстой	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Хог хаягдал цуглуулах, хадгалах газруудыг тухайлбал хүнсний хаягдал цуглуулах цэгүүдийг 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хог хаягдлыг шатаахыг хориглоно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	<p>Байнгын хяналт</p> <p>Хог хаягдал цуглуулах цэгүүдийг 7 хоног бүр шалгах-хог шатаасан нотлох баримт (хэрэв шатаасан бол)</p> <p>Хог хаягдлын талаар сургалтын хөтөлбөр/байгаль орчны ойлголт нэмэх хөтөлбөр хэрэгжүүлэх</p>	<p>Хяналт шалгалтын бүртгэл</p> <p>Хог хаягдлын менежмент / байгаль орчны мэдлэг олгох сургалтын бүртгэл</p>
Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэхдээ "Аюултай хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, савлах, түр байршуулах, тээвэрлэх, аюулгүй болгох, дуусгах журам" болон "Хог хаягдлын тухай хууль" (2012 оны 5-р сар)-г дагаж мөрдөнө. Аюултай хог хаягдлыг барилгын талбайгаас боловсруулах, дахин боловсруулах, дахин ашиглах, устгах тусгай зөвшөөрөлтэй / зөвшөөрөгдсөн байгууламж руу тээвэрлэнэ.	БОННБУ	Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх журам (2012)	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	<p>Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал</p> <p>Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх үүрэгтэй компаниуд шаардлагатай тусгай зөвшөөрөлтэй эсэхийг шалгана</p>	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
		Хог хаягдлын тухай хууль				
<p>Хог хаягдлыг дараах байдлаар хадгална:</p> <ul style="list-style-type: none"> хоорондоо нийцэхгүй хог хаягдлуудыг хамт хадгалахаас сэргийлэх, ба гоожсон эсхүл асгарсан зүйл байгаа эсэхийг хянахын тулд агуулах савнуудыг шалгах боломжтой байх. 	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Аюултай хог хаягдал агуулах газруудыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Аюултай хог хаягдлыг нарны шууд тусгал, салхи, борооноос хол агуулах савнуудад хадгална.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Аюултай хог хаягдал агуулах газруудыг 7 хоног бүр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хадгалалтын давхар систем нь хадгалж байгаа хог хаягдалд тохирох, байгаль орчинд алдагдахаас хамгаалахад зориулсан материалаар хийнэ. 220 литрээс дээш эзлэхүүнтэй шингэн хаягдал хадгалаж байгаа тохиолдолд давхар хамгаалалт заавал хийнэ. Давхар хамгаалалтын боломжит эзлэхүүн нь хадгалах нийт багтаамжийн хамгийн багадаа 110 хувьтай эсхүл нийт багтаамжийн 25 хувьтай тэнцүү байна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Хадгалалтын давхар системийг нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Дэгдэмхий хог хаягдал хадгалагдаж байгаа газарт агааржуулалт хангалттай хийнэ.				Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Хадгалалтын давхар системийг нүдээр шалгах	
Химийн бодисын зохицол, нийцлийн талаар мэдээлэл ажилтнуудад ашиглахад бэлэн байх бөгөөд үүнд доторх агууламжийг танихын тулд агуулах сав бүрийг шошголох зэрэг зүйлс багтана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Химийн бодис, аюултай хог хаягдлыг хадгалах газруудад долоо хоног тутмын хяналт шалгалт хийж, химийн найрлага, шошгоны талаарх мэдээлэл байгаа эсэхийг шалгана.	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Аюултай хог хаягдлыг хадгалах газрыг тодорхой байрлуулж, байгууламжийн газрын зураг эсхүл талбайн төлөвлөгөөнд багтаана. Аюултай хог хаягдал хадгалах газар нэвтрэх нь зохих сургалтанд хамрагдсан ажилтнуудаар хязгаарлагдана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Аюултай хог хаягдалтай харьцах сургалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
					Аюултай хог хаягдал хадгалах газруудад долоо хоног бүр хяналт шалгалт хийх Аюултай хог хаягдалтай харьцах сургалтын бүртгэлийг хянан үзэх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг санаандгүй шингэн бодис алдагдахад ашиглах зорилгоор бэлдэнэ. Шингэн асгарахад элсээр тосыг шингээсний дараа тусгайлан заасан хог хаягдлын цэг дээр аваачиж хаях ёстой. Бохирдсон хөрсийг зайлуулахын өмнө бохирдлоос зайлсхийхийн тулд тусгай агуулах сав эсхүл хуванцар уут ашиглана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний хүртээмжтэй байдал Тосоор бохирдсон элсийг зайлуулахтай холбогдсон хаягдлын зөвшөөрлийн баримт бичиг Хог хаягдлыг зөвшөөрөх баримт бичиг / зөвшөөрөл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хадгалж байгаа аюултай хог хаягдлын төрөл, тоо ширхгээс хамаараад хадгалах газруудад гал унтгаагуур болон шингэн асгарах үед ашиглах хэрэгслүүдийг байрлуулна. Доторх агууламж, холбогдох аюулыг заасан шошго бүхий хог хаягдал агуулсан савнуудыг битүүмжилж, тээврийн хэрэгсэлд зохих ёсоор ачиж, ачаа болон холбогдох аюулын талаар тайлбарласан тээвэрлэлтийн баримт бичгийг дагалдуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Материал ашиглалт, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө болон Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Хог хаягдал агуулах савнуудыг 7 хоног бүр шалгах Аюултай хог хаягдал ачих үйл явцыг шаардлагатай бол хянах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Тээврийн баримт бичиг
Газар эзэмших, нүүлгэн шилжүүлэх						
ХЗ цэвэрлэгээ, барилгын ажлын талбай, цаг хугацааны талаар нөлөөлөлд өртөх газар эзэмшигчдэд урьдчилэн мэдэгдэх бөгөөд ингэснээр тухайн хүмүүс холбогдох арга хэмжээг авах боломжтой болно.	ГЧНШҮА, БОНҮАТ		Зээлдэгч	НШАХТ / АСТ	Худаг, Байгууламжийн Судалгааны Тайланг Хянах НШАХТ / АСТ	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Боломжтой тохиолдолд ажлын хугацааг малчдад үзүүлэх нөлөөлөл бага байхаар тохируулна. Жишээ нь цөөн малчин байдаг зуны саруудад гэх мэт.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ	Барилгын ажлын хууварь	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Боломжтой тохиолдолд Гэрээлэгч нь одоо ашиглагдаж байгаа замыг нэвтрэх замын зорилгоор дахин ашиглах ёстой. Түр ашигласан аливаа замуудыг ашиглаж дууссаны дараа нөхөн сэргээх ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Удирдлагын Төлөвлөгөө	Ажилчдын кэмийн байршил, тээврийн зам, барилгын агуулахын газрын зураг.	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Цэвэрлэгээ болон барилгын ажлыг тусгайлан заасан ажлын талбайгаар хязгаарлагдах ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ	Ажилчдын кэмийн байршил, тээврийн зам, барилгын агуулахын газрын зураг.	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь шороон болон тээврийн замуудыг тогтмол усалж байх ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны менежментийн төлөвлөгөө	Өдөр тутмын үзлэг шалгалт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гомдол шийдвэрлэх механизмыг хэрэгжүүлэх ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Гомдол Шийдвэрлэх Механизм	Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэлийг хянах	Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэл
Эдийн засаг, Хөдөлмөр эрхлэлт ба Амьжиргаа						
Хөдөлмөрийн үйл явцыг зохицуулахын тулд Гэрээт гүйцэтгэгч нь Хөдөлмөрийн Менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө
Гэрээт гүйцэтгэгч нь орон нутгаас хангамж үйлчилгээ, хүн хүч авах бодлого боловсруулах ёстой бөгөөд энэ нь орон нутгийн бүтээгдэхүүний худалдан авалт, орон нутгийн ажилчид эмэгтэйчүүдийг ажилд авах байдлыг нэмэгдүүлж, орон нутгийн бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг дэмжинэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөөн дэх бодлого	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө
Гэрээт гүйцэтгэгч нь шинэ ажилтан авах үйл явцыг олон нийт болон эмэгтэйчүүдийг оролцуулаад хөдөлмөрийн насны орон нутгийн бүх хүмүүст бүрэн нээлттэй байлгах ёстой. Энэхүү үйл явц нь улс төр, гарал үүсэл эсхүл анги харьяаллаас үл хамааран шударга томилгоо байх ёстой. Гэхдээ эмзэг бүлэгт хамаарах орон нутгийн иргэдэд боломж олгоход нааштай хандах ёстой. Нутгийн иргэдийг ялгаварлан гадуурхах явдлыг бууруулахын тулд Гэрээт гүйцэтгэгч нь орон нутгийн удирдлагуудтай хамтарч ажиллах ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө Гомдол Шийдвэрлэх Механизм	Ажлын байрны зар сурталчилгаа, ажилд авах явцыг хянах Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэлийг хянах Орон нутгийн удирдлагатай хамтарч ажилласан эсэхийг шалгах Нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах уулзалт, уулзалтын тэмдэглэл гэх мэт баримт нотолгоо	Хяналт шалгалтын бүртгэл Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэл
Боломжтой тохиолдолд Гэрээт гүйцэтгэгч нь орон нутгийн бараа бүтээгдэхүүнийг авах ёстой. Хурдан мууддаг бараа бүтээгдэхүүн худалдаалдаг, Төсөл сөргөөр нөлөөлж болзошгүй лангуу эзэмшигчид багтана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Нийлүүлэлтийн Сүлжээний Менежментийн журмын хүртээмжтэй байдал Хангамжийн бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь орон нутгийн ажиллах хүчийг ажилд авж, сургах ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй, нээлттэй байдал Сургалтын төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хөдөлмөр/ шинээр ажилд авах тухай тайлан

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
					Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэлийг хянах	
Гэрээт гүйцэтгэгч нь орон нутгийн бүтээгдэхүүнийг худалдан авах боломжийг (нөлөөлөлд өртсөн малчин өрхүүдээс) авч үзэх хэрэгтэй.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Нийлүүлэлтийн Сүлжээний Менежментийн журмын хүртээмжтэй байдал Хангамжийн бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын үе шатанд орон нутгийн иргэд, оролцогч талууд санал бодлоо илэрхийлэх хангалттай сувагтай байхын тулд гомдол шийдвэрлэх механизмыг бий болгоно. Энэ нь малчдын амьжиргаанд урьдчилан тооцоолоогүй гарсан аливаа нөлөөллийг мөн хамрах болно.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Төслийн ОТОХТ Гомдол Шийдвэрлэх Механизм	Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэлийг хянах	Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэл
Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал						
Гэрээт гүйцэтгэгч нь Олон Нийтийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Менежментийн дэлгэрэнгүй Төлөвлөгөөг боловсруулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Олон Нийтийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Менежментийн Төлөвлөгөө	Олон Нийтийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Тээврийн замууд, нэвтрэх замууд болон тээврийн хөдөлгөөн. Барилгын ажилд ашиглагдах тээврийн хэрэгслүүд нь урьдчилан тохирсон нэвтрэх замуудыг зөвхөн ашиглах бөгөөд зам ашиглагчид болон малчдад ирэх эрсдэлийг багасгах, хурдны хязгаарыг мөрдөх	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч Гомдол Шийдвэрлэх механизм	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын хөдөлгөөний зохицуулагчийн оролцоог шалгах Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэлийг хянах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Тохиолдол ба Ослын Маягт, Бүртгэл
Барилгын ажлын тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн болон нийтийн эзэмшлийн зам ашиглагчдын хөдөлгөөнийг зохих ёсоор удирдах. Тухайлбал, замын хөдөлгөөний зохицуулагч ашиглах.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч Гомдол Шийдвэрлэх механизм	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын хөдөлгөөний зохицуулагчийн оролцоог шалгах Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэлийг хянах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Тохиолдол ба Ослын Маягт, Бүртгэл
Замын хөдөлгөөний нарийн түвэгтэй хяналтыг Замын Цагдаагийн газартай хамтарч зохицуулна.	БОННБУ		Зээлдэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал, агуулга	Хяналт шалгалтын бүртгэл Тохиолдол ба Ослын Маягт, Бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Барилгын талбай болон кэмпиийг хашаагаар хашаална.	DEIA		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ	Хайрга, дайрганы карьерыг 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын талбай болон байгууламж руу зөвхөн зөвшөөрөлтэй хүмүүс нэвтрэх эрхтэй.	DEIA		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ	Хашааг 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Тоног төхөөрөмж, матеиалыг зохих ёсоор хамгаална. Ашиглаагүй үед машин механизмыг хамгаалалттай газар хадгална.	DEIA		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ	Үйлдвэрийн бүрэлдэхүүнийг 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Цамхагийн суурь ухах байршлыг нарийн тодорхойлох бөгөөл олон нийт нэвтрэх боломжгүй байна.	DEIA		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ	Хашааг 7 хоног бүр нүдээр шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Ослын эрсдэлийг бууруулахын тулд барилгын ажилтай холбоотой замын хөдөлгөөнд хурдны хязгаар мөрдөх ёстой. Ялангуяа барилгын ажилд нийтийн эзэмшлийн замыг ашиглаж байгаа үед, нийтийн эзэмшлийн зам руу нэвтрэх хэсэг, нэвтрэх замуудын дагуу.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Замын Хөдөлгөөний Менежментийн Төлөвлөгөө	Нийтийн эзэмшлийн зам руу нэвтрэх цэг дээр барилгын ажилд ашиглагдаж байгаа тээврийн хэрэгслүүдэд тавих хөдөлгөөний хурдны хязгаарлалтыг харуулсан тэмдэг тэмдэглэгээ байгаа эсэхийг 7 хоног тутам шалгах.	Хяналт шалгалтын бүртгэл Тохиолдол ба Ослын Маягт, Бүртгэл
Барилга угсралтын ажил болон түүнтэй холбоотой эрсдлүүдийн талаар орон нутгийн иргэд, зам ашиглагчид мэдэж байгаа эсэхийг баталгаажуулахын тулд Гэрээт гүйцэтгэгч нь ажил эхлэхээс өмнө олон нийттэй харилцах ажлыг хийж гүйцэтгэнэ. Сэрэмжлүүлэх тэмдэгийг орон нутгийн нэвтрэх зам, багийн төвийн ойролцоох газарт байрлуулна.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын ОТОХТ	Барилгын ОТОХТ-ний хүртээмжтэй байдал болон зохион байгуулагдсан хурлуудын нотлох баримт	Хурлын тэмдэглэл
Гэрээт гүйцэтгэгчийн бүх ажилчдад Ёс Зүйн Дүрмийг танилцуулах бөгөөд энэхүү дүрэмд төслийн нөлөөлөлд өртсөн орон нутагт баримтлах дүрэм, зан харилцаа (зохисгүй бэлгийн харьцаанд орох) холбоотой хүлээлт болон шийтгэлийн талаар тусгасан байна.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Олон Нийтийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Менежментийн Төлөвлөгөө Сургалтын Төлөвлөгөө Ёсзүйн дүрэм Барилгын ОТОХТ	Олон нийтийн мэдлэг, хариуцлагын талаарх сургалтын агуулга, сургалтын бүртгэл Ёс зүйн дүрэм Сургалт танилцуулах сургалтанд багтсан эсэхийг шалгах Олон нийтээс ирсэн гомдлын тоо	Сургалтын бүртгэл Гомдлын маягт бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Гэрээт гүйцэтгэгчийн бүх ажилчдад зориулсан танилцуулах хөтөлбөрт ажилчдын ойлголт, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх сургалт багтана (бэлгийн дарамт, биеэ авч явах байдал, эрүүл мэнд, хүйс, орон нутгийн соёл, зан заншлын талаарх зааварчилгаа)	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Олон Нийтийн Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Ажиллагааны Менежментийн Төлөвлөгөө Сургалтын Төлөвлөгөө Ёсзүйн дүрэм Төсөл/Барилгын ОТОХТ	Олон нийтийн мэдлэг, хариуцлагын талаарх сургалтын агуулга, сургалтын бүртгэл Ёс зүйн дүрэм Сургалт танилцуулах сургалтанд багтсан эсэхийг шалгах Олон нийтээс ирсэн гомдлын тоо	Сургалтын бүртгэл Гомдлын маягт бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын кэмгийн байршлуудыг тодорхойлж, хүн ам суурьшаагүй нутагт малчдын суурингаас хамгийн багадаа 500 м-ийн зайд нэвтрэх замуудыг байрлуулах шаардлагатай.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын БОНМХШТ Барилгын ОТОХТ Гомдол Шийдвэрлэх Механизм	ОТОХТ болон Барилгын БОНМХШТ-ний хүртээмжтэй байдал Маршрутын дагуух малчдын хөдөлгөөн, оролцоог газрын зурагт тусгасан эсэхийг шалгах Олон нийтийн гомдлын маягт, бүртгэлийг хянах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Олон нийтийн Гомдлын Маягт, Бүртгэл
Гүйцэтгэгч бүх аюулгүй байдлын ажилтнууд, байгууллагуудыг нягт нямбай шалгаж үзэх шаардлагатай.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Зохих ёсоор хяналт шалгалт хийгдэж байгаа эсэхийг шалгах	Хамгаалалтын ажилчид болон байгууллагуудын бүртгэлийг зохих ёсоор хөтлөх
Гэрээт гүйцэтгэгч болон Төсөл нь олон нийтийн гомдлыг шийдвэрлэх бүрэн зохицуулалттай механизмыг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Аливаа зөрчил, бэлгийн эсхүл бусад, түүнчлэн Төсөлтэй холбоотой бусад гомдлыг тайлагнах, шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэхийн тулд үүнийг өргөн хүрээг хамарсан, нээлттэй, орон нутгийн иргэд ашиглахад хялбар байлгана.	БОННБУ		Зээлдэгч Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Төсөл/ Барилгын ажлын ОТОХТ	Оролцогч талын гомдол шийдвэрлэх механизм нээлттэй байж, хэрэгжиж байгаа эсэхийг шалгах Гомдлын төрөл ба тоо Гомдол, шийдлийг сар бүр ТХН-д тайлагнаж байгаа эсэхийг шалгах	Гомдлын маягт, бүртгэл
Онцгой байдалд хариу арга хэмжээ авах төлөвлөгөөг бэлдэнэ. Энэ нь орон нутгийн иргэдэд учрах нөлөөлөл болон онцгой байдалд орон нутгийн иргэд ямар хариу арга хэмжээ авч магадгүй талаар харгалзаж үзнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Хөдөлмөрийн болон ажиллах нөхцөл						
Гэрээт гүйцэтгэгч нь ЕСБХБ ГШ2 болон Зээлдэгч /ТХН-ийн баталсан ОУСТ-д нийцсэн Хүний нөөцийн дэлгэрэнгүй бодлого болон Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөөг хэрэглэх ёстой.	БОННБУ	Үндэсний хөдөлмөрийн холбогдох хуулиуд	Зээлдэгч Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хүний нөөцийн бодлого болон Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгчийн Хүний нөөцийн дэлгэрэнгүй бодлого болон Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө нь бүх ажилчдад хүртээмжтэй, ойлгомжтой байх бөгөөд ажилчдыг удирдах арга барилынхаа талаар тусгасан байна. Үүнд Монгол улсын хөдөлмөрийн хуулийн дагуух эрх болон Хөдөлмөрийн байгууллагуудад нэгдэх ажилчдын эрх багтана.	БОННБУ	Үндэсний хөдөлмөрийн холбогдох хуулиуд	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хүний нөөцийн бодлого болон Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө Ажилчдын Гомдол Шийдвэрлэх Механизмын хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл Ажилчдын Гомдлын маягт, бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь хүйсийн тэгш байдлыг нэмэгдүүлэх боломжийг боломжтой бүх нөхцөлд хэрэгжүүлнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хүний нөөцийн бодлого болон Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө Эмэгтэйчүүд барилгын нийт ажиллах хүчний хэдэн хувийг бүрдүүлж байгаа эсэх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Төсөл болон Гэрээт гүйцэтгэгч нь албан ёсны Хөдөлмөрийн гомдлын механизмыг бий болгож, хэрэгжүүлнэ. Санал болгосон гомдол, шийдвэрийг Зээлдэгч/ТХН-д хамгийн багадаа сар тутам тайлагнана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Ажилчдын Гомдол Шийдвэрлэх Механизмын хүртээмжтэй байдал Гомдлын тоо Гомдол, шийдлийг сар бүр ТХН-д тайлагнаж байгаа эсэхийг шалгах	Ажилчдын Гомдлын маягт, бүртгэл
Ажилчдын кэмпиийг ЕСБХБ/ОУСК-ын зааврын дагуу байгуулна: Ажилчдын байр: үйл явц ба стандарт. Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ажлаас өмнө Ажилчдын кэмпиин менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулж ТХН-д батлуулахаар өгнө.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Ажилчдын кэмпиин менежментийн төлөвлөгөө Ёс зүйн дүрэм Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Ажилчдын кэмпиин менежментийн төлөвлөгөө болон Ёс Зүйн Дүрмийн хүртээмжтэй байдал Ажилчдын Санал Гомдол гаргах Механизмын хүртээмжтэй байдал Санал Гомдлын тоо	Хяналт шалгалтын бүртгэл Ажилчдын Гомдлын маягт, бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
Кэмийг хамгаалалтын ажилчид хамгаалах бөгөөд ажилчидтай шуурхай харилцах боломжтой байна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөлсөлж авсан хамгаалалтын ажилтнуудыг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Ажилчдын кэмийг ЕСБХБ/ОУСК зааварт нийцүүлэн байгуулна: Ажилчдын орон сууц: үйл явц ба стандарт. Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ажлаас өмнө Ажилчдын кэмийн менежментийн төлөвлөгөөг ТХН-ээр батлуулахаар бэлдэнэ.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Ажилчдын кэмийн менежментийн төлөвлөгөө Ёс зүйн дүрэм Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Ажилчдын кэмийн менежментийн төлөвлөгөө, Ёс зүйн дүрмийн хүртээмжтэй байдал Ажилчдын Гомдол Шийдвэрлэх Механизмын хүртээмжтэй байдал Гомдлын тоо	Хяналт шалгалтын бүртгэл Ажилчдын гомдлын маягт, бүртгэл
Ёс зүйн дүрэмд барилгын кэмт амьдрах талаар заана.	БОННБУ		Зээлдэгч Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Ёс зүйн дүрэм Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Ажилчдын кэмийн менежментийн төлөвлөгөө, Ёс зүйн дүрмийн хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Кэмийг хамгаалалтын ажилчид хамгаалах бөгөөд ажилчидтай шуурхай харилцах боломжтой байна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Хөлсөлж авсан хамгаалалтын ажилтнуудыг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хүнсний аюулгүй байдал, ундны усны чанар, эрүүл ахуйг хангаж, тогтмол хяналт тавих.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Ажилчдын кэмийн менежментийн төлөвлөгөө	Хоол хүнс, ундны усыг зөвшөөрөлтэй байгууллагуудаас хангаж өгсөн эсэхийг шалгах Ундны ус нь ундны усны стандартад нийцэж байгаа эсэхийг баталгаажуулсан баримт бичгийг шалгах. Эрүүл ахуйг шалгах.	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгчийн менежментийн систем нь Төслийн БОНУТ болон олон улсын ISO 45001 стандартыг дагаж мөрдөх бөгөөд ЕСБХБ ГШ2-Хөдөлмөрийн, Ажиллах Нөхцөл болон ГШ4-д нийцүүлэн боловсруулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Менежментийн систем нь БОНУТ болон ISO 45001, ЕСБХБ ГШ2 болон ГШ4-д нийцэж байгаа эсэхийг шалгах.	Хяналт шалгалтын бүртгэл
ХАБЭА төлөвлөгөөгөөр хангаж, хэрэгжүүлж, түгээх. Шаардлагуудад дараах зүйлс багтах боловч үүгээр хязгаарлагдахгүй: <ul style="list-style-type: none"> Талбайн дүрэм Тусгай ажил мэргэжил болон үүрэг даалгаврын аюулд дүн шинжилгээ хийж, бүх үйл ажиллагааг хянах XXX ашиглалтад тавих шаардлагууд 	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	ХАБЭА төлөвлөгөө	ХАБЭА төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал, агуулга	Хяналт шалгалтын бүртгэл Тохиолдол, Ослын маягт, бүртгэл

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
<ul style="list-style-type: none"> Бие бүрэлдэхүүний аюулгүйн сургалт Онцгой байдлын үед авах арга хэмжээг боловсруулж хэрэгжүүлэх. Гэрээт гүйцэтгэгчийн ХАБЭА-н боловсруулалт/хэрэгжилтэд хяналт тавих, үүнд ТХН-д заавал тайлагнах. Ажлын нийт цаг, алдсан цаг хугацаа, осол, гэмтэл, осолд дөхсөн тохиолдол гэх мэт статистик мэдээллийг хөтлөх. Аюулгүй байдлын албан бус хэлэлцүүлгээр эрсдэл, осол аваараас урьдчилан сэргийлэх гэх мэт мэдээллийг хуваалцдаг. Асбест агуулсан материал (жишээлбэл хоолой) гэх мэт хориотой материалыг худалдаж авах, ашиглах хориотой. 						
<ul style="list-style-type: none"> Гэрээт гүйцэтгэгч нь Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний дэлгэрэнгүй төлөвлөгөөгөөр хангаж, хэрэгжүүлж, түгээх бөгөөд үүнд төлөвлөгөөнд байгаа бүх төрлийн тохиолдлоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг нарийвчлан тусгасан байна. Энэхүү төлөвлөгөөг нутгийн иргэдийн төлөөлөл, засаг захиргаа, онцгой байдлын албатай хамтран боловсруулж хэрэгжүүлж, ГШ4-ийн шаардлагыг хангах ёстой. Талбай дээр ажил эхлэхээс өмнө Төлөвлөгөө бэлэн болсон байна. Хамгийн багадаа дараах зүйлс багтсан байх ёстой: <ul style="list-style-type: none"> Үүсч болзошгүй онцгой байдлыг тодорхойлох, эрсдлийн үнэлгээ. Жишээ нь: шингэн асгарах, гал, мөргөлдөөн, ажилчид гэмтэж бэртэх. Үүрэг, хариуцлага Тодорхойлсон онцгой байдлыг эсрэг хариу арга хэмжээ авах журмыг боловсруулах Шаардлагатай тоног төхөөрөмж жишээ нь: анхны тусламжийн хэрэгсэл, гал унтраах тоног төхөөрөмж г.м Онцгой байдлын үед ашиглах тоног төхөөрөмжийн туршилт, шалгалтын горим Цугларах цэг. Нүүлгэн шилжүүлэлтийн маршрут Сургалтын шаардлагууд Ажилчид, олон нийт болон нөлөөлөлд өртсөн бусад талуудтай харилцах протокол Ойролцоох эмнэлгийн байгууламжийн байршил Үе шатуудыг шинэчлэх, эргэн хянах 	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний хүртээмжтэй байдал, агуулга	Хяналт шалгалтын бүртгэл Тохиолдол, Ослын маягт, бүртгэл
Соёлын өв						
Гэрээт гүйцэтгэгч нь Тохиолдлын Олдворын Журмыг хэрэгжүүлж, хэрэгжилтийг нь хангахын тулд сургалт явуулна.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Соёлын өвийн	Соёлын өвийг сурталчлах сургалтын хөтөлбөр, сургалтын бүртгэл байгаа эсэх	Соёлын өвийн мэдлэг

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж	Хариуцагч тал	Хэрэв байгаа бол удирдлагын төлөвлөгөө	Баталгаажуулах арга/Нийцлийг хянах	Тайлагнах хэлбэр
				менежментийн төлөвлөгөө Тохиолдлын Олдворын Журам Сургалтын Төлөвлөгөө	Тохиолдлын Олдворын Журам хэрэгжиж байгаа эсэхийг шалгах	Сургалтын бүртгэл
Ёс Зүйн Дүрэмд ажилчдыг соёлын өвтэй харьцахыг хориглосон байна.	БОННБҮ		Зээлдэгч Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Ёс Зүйн Дүрэм Хөдөлмөрийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Ажилчдын кэмийн менежментийн төлөвлөгөө, Ёс Зүйн Дүрмийн хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хэрэв соёлын өвтэй тохиолдлоор таарвал барилгын ажлыг тэр даруй зогсож, сумын засаг дарга, цагдаа болон бусад холбогдох албаныханд мэдэгдэж, олдворыг тогтоохын тулд мэргэжилтэн хөлсөлнө.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Соёлын өвийн Менежментийн Төлөвлөгөө Тохиолдлын Олдворын Журам	Соёлын өвийн Тохиолдлын Олдворын Журмын хүртээмжтэй байдал болон тохиолдлын олдворын бүртгэл/тайлан (хэрэв байгаа бол)	Тохиолдлын олдворын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь соёлын өвийн талаархи мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор барилгын ажилчид, хянагч нарын дунд сургалт зохион байгуулна.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Соёлын өвийн Менежментийн Төлөвлөгөө Сургалтын Төлөвлөгөө	Соёлын өвийг сурталчлах сургалтын хөтөлбөр, сургалтын бүртгэл байгаа эсэх Тохиолдлын Олдворын Журам хэрэгжиж байгаа эсэхийг шалгах	Соёлын өвийг сурталчлах сургалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь барилгын ажлын явцад хамгаалалт шаарддаг аливаа газрыг хашаагаар хашиж, боломжтой тохиолдолд орон нутгийнханд нэвтрэх зөвшөөрөл олгоно.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Соёлын өвийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал, агуулга, нутгийн иргэдэд нэвтрэх боломж бүхий барилгын талбайн газрын зураг	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч нь мэргэжилтнүүдийн зөвлөгөөнд үндэслэн газар дээр нь хулгайлах, гэмтэхээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор мэдэгдэж байгаа соёлын өвийн нөөцийн талаарх мэдээллийг дэлгэрэнгүй өгөхгүй.	БОННБҮ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Соёлын өвийн Менежментийн Төлөвлөгөө	Мэдэгдэж байгаа соёлын өвийн нөөцөд хохирол учрахгүй	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Хүснэгт 7-3. Барилгын дараах, хүлээлгэн өгөхийн өмнөх байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах менежментийн арга хэмжээ

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах Нийцлийн хяналт арга/	Тайлагнах хэлбэр
Хөрсийг нөхөн сэргээх						
Гэрээт гүйцэтгэгч нь нутгийн унаган төрөл зүйлийг зөвхөн нөхөн сэргээнэ; сум зөвлөнө. MNS 5917: 2008 (Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага) нь нөхөн сэргээлтийн ажлыг чиглүүлнэ.	БОННБУ	Ургамал Хамгааллын тухай хууль. Байгаль орчны хамгаалах тухай хууль. Зүйл 31.	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	Нөхөн төлөвлөгөөний байдал, агуулга сэргээлтийн хүртээмжтэй	Харилцааны протоколууд Хяналт шалгалтын бүртгэл
Гэрээт гүйцэтгэгч талбайн нөхөн сэргээлт хийх бөгөөд үүнд барилгын ажлын нөлөөнд өртсөн бүх талбайн хог хаягдлыг зайлуулж, хөрсийг нөхөн сэргээх ажлууд багтана.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	Нөхөн төлөвлөгөөний байдал Барилга угсралтын ажил дууссаны дараа барилгын талбайн үзлэг	Нөхөн сэргээлтийн тайлан
Хэрэв байгаа бол барилгын үе шатанд гаргасан худгуудыг орон нутгийн эрх баригчдад хүлээлгэн өгөх. Хүлээлгэж өгөх үед худаг ажиллаж байх ёстой.	БОННБУ		Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Усны Менежментийн Төлөвлөгөө	Орон нутгийн засаг захиргаанд шилжүүлэхээс өмнө худгийн байдлыг шалгах Худгийг орон нутгийн засаг захиргаа хүлээн зөвшөөрсөн болохыг нотлох баримт бичиг	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Хүснэгт 7-4. Ашиглалтын үе шат дахь байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг бууруулах менежментийн арга хэмжээ

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах Нийцлийн хяналт арга/	Тайлагнах хэлбэр
Биологийн олон янз байдал, ургамал, амьтан						
Зайны тал дээр үйлдвэрлэгчийн өгсөн зөвлөмжийн дагуу маршрутын дагуух дамжуулагч болон газардуулгын кабельд суурилуулах шувууны нислэгийн чиг өөрчлөгч, шувуу үргэгчийн шилдэг зураг төслийг гаргах. Үүнд дараах байршлууд хамаарна: <ul style="list-style-type: none"> Дорнын хиазат харах цэгүүд (VP02, VP06, VP14 - VP17) Монгол ногтруу амьдрах орчин (VP5-VP7, VP8, VP10-VP12, VP15-18, VP20, VP22) Идлэг шонхорын хувьд мэдрэг байршлууд (VP6, VP11-12, VP18); Тарважи бүргэдийн хувьд мэдрэг байршлууд (VP10-11, VP14, VP16-17); Нөмрөг тасын хувьд мэдрэг байршлууд (VP6, VP10, VP12, VP14, VP16); ба Хошуу галууны хувьд мэдрэг байршлууд (VP8). 	БОННБУ		ЦДҮС		Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал болон холбогдох сургалтын хөтөлбөр Шингэн асгарахад ашиглах хэрэгслийн бэлэн байдлыг шалгах	Сургалтын бүртгэл Хяналт шалгалтын бүртгэл
Идлэг Шонхор болон Тарвалжи бүргэдийн цахилгааны цамхаг дээр үүрээ засах асуудлыг хянах бөгөөд хэрэв ЦДАШ дээр үүрээ засах нь цахилгааны шугам мөргөх эрсдэл үүсгэж байгаа бол үүр засахад зориулан өөр байгууламж барих.	БОННБУ		ЦДҮС		Намрын судалгаагаар баталгаажуулсан Идлэг Шонхор болон Тарвалжи бүргэдийн мэдрэмтгий байршлуудад нисэх замын чиглэлийг өөрчлөгч суурилуулах	Намрын Шувууны Судалгаа Хяналт шалгалтын бүртгэл
Цахилгаан дамжуулах шугам дээр шувууд үхсэн байгаа эсэхийг тогтмол шалгах, шувууны нисэх чиглэл өөрчлөгчийн суурилуулалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд дасан зохицох менежментийн арга хэмжээнүүдийн хувилбаруудыг боловсруулах, эсхүл шувууд ихээр үхэж хорогдож байгаа газруудад өөр арга хэмжээ авах зэрэг дээр мэргэжлийн шувууны мэргэжилтнүүдтэй хамтрах.	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	Шувууны мэргэжилтнийг томилох Хяналтын тайланг баталгаажуулах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Дуу чимээ, чичиргээ						
ОУСТ-аар дэд станц болон ЦДАШ-г загварчлах. Тонот төхөөрөмжийг үндэсний болон олон улсын ДЭМБ-ын чимээ шуугианы дүрэм журамд нийцүүлэн сонгосон байх ёстой.	БОННБУ		ЦДҮС		Дуу чимээний эх үүсвэрийн баримт бичгийг баталгаажуулах	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагнах хэлбэр
Генераторуудыг дуу чимээ намсгагчаар тоноглоно. Дуу чимээ гаргадаг бусад төхөөрөмжинд дуу чимээ намсгагч суурилуулж, хэт их дуу чимээ гарахаас зайлсхийх хэрэгтэй						
Хэрэв дэд станцуудын дуу чимээтэй холбоотой гомдол хүлээн авбал трансформаторуудаас үүссэн дуу чимээний хэмжээг шалгаж, шаардлагатай бол эх үүсвэр дээр эсхүл дуу чимээнд мэдрэмтгий хүлээн авагч дээр дуу чимээг хянах замаар бууруулах боломжтой.	БОННБУ		ЦДҮС	A&ЗҮ БОНМХШТ	Олон нийтийн санал гомдлын тоо Шаардлагатай бол акустик судалгаа хийх	Акустик судалгааны шалгалт Гомдлын маягт, бүртгэл
Тоног төхөөрөмжийг сайн арчилж, сайн нөхцөлд ажиллуулах шаардлагатай.	БОННБУ		ЦДҮС	A&ЗҮ БОНМХШТ	Дэд станц дахь тоног төхөөрөмжийн ажиллах нөхцөлийг тогтмол шалгаж баталгаажуулах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хог Хаягдлын менежмент						
Засварын ажлаас гарсан хог хаягдлыг удирдах талаар заасан A&ЗҮ Төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлэх .	БОННБУ		ЦДҮС	A&ЗҮ БОНМХШТ дэх Хог Хаягдлын Менежмент	A&ЗҮ БОНМХШТ хүртээмжтэй байдал Замын дагуух хог хаягдлын менежментийн шалгалт	Хяналт шалгалтын бүртгэл Хог хаягдлын бүртгэл
Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, бууруулах талаарх сургалтыг тогтмол явуулах, хог хаягдлыг багасгах, хог хаягдлын менежментийг сайжруулахад шаардлагатай практикийг ашиглах.	БОННБУ		ЦДҮС	Сургалтын төлөвлөгөө	Сургалтын Төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал Сургалтын бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Аюултай хог хаягдлыг хадгалах зориулалттай газраар хангах.	БОННБУ	Хог хаягдлын тухай монгол улсын хууль	ЦДҮС	A&ЗҮ БОНМХШТ	Жилд хоёр удаа олон нийтийн газар хог хаягдал цуглуулах сав, тэмдэглэгээ байгаа эсэхийг шалгаж үзэх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Тээврийн хэрэгсэл болон засварын хог хаягдлыг дахин боловсруулах. Жишээ нь: тос эсхүл тосолгооны материалаар бохирдсон шүүлтүүрийг цэвэрлэх, хоосон химийн бодисны сав эсхүл уутыг дахин боловсруулах буюу дахин ашиглах.	БОННБУ	Хог хаягдлын тухай монгол улсын хууль	ЦДҮС	A&ЗҮ БОНМХШТ	Жилд хоёр удаа олон нийтийн газар хог хаягдал цуглуулах сав, тэмдэглэгээ байгаа эсэхийг шалгаж үзэх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Тусгай зөвшөөрөлтэй мэргэжлийн компаниар аюултай хог хаягдлыг зайлуулах.	БОННБУ	Хог хаягдлын тухай монгол улсын хууль	ЦДҮС	A&ЗҮ БОНМХШТ	Аюултай хог хаягдал Шилжүүлэх Маягт, Бүртгэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагнах хэлбэр
Газар ашиглалт						
АМГ болон уул уурхайн лиценз эзэмшигчидтэй холбогдох	БОННБУ		ЦДҮС	Төслийн ОТОХТ / НШАХТ / АСТ	Уул уурхайн зөвшөөрөл эзэмшигчтэй байгуулсан гэрээ. Хурлын тэмдэглэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Эдийн засаг, хөдөлмөр эрхлэлт ба амьжиргаа						
А&ЗҮ үйл ажиллагаанд зориулж орон нутгийн хангамж, гэрээлэгчдийг ашиглах	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	Нийлүүлэлт болон гэрээлэгчдийн мэдээллийг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Боломжтой бол орон нутгаас ажилчид авч ажиллуулах.	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	Ажилтнуудын гарал үүслийн мэдээллийг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, аюулгүй байдал						
ЦСО-г бууруулахын тулд зохих дизайн гаргаж, байнгын засвар үйлчилгээ хийх-шаардлагатай үед тусгай метал хайлшаар хаах, орон нутагт гарсан тодорхой асуудлуудыг шийдвэрлэхийн тулд цамхгуудын хэмжээ, зай, тохиргоонд өөрчлөлт хийх зэргээр нэмэлт арга хэмжээ авч болно.	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	А&ЗҮ ажлын хуваарь, үр дүнг шалгах Нэмэлт арга хэмжээ байгаа бол нэмэлт арга хэмжээний мэдээлэл	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын эрсдлийг бууруулахын тулд зохих дизайн, байнгын засвар үйлчилгээ хийх. Жишээ нь зохих ёсоор газардуулсан, газардуулагч кабель, тэмдэг тэмдэглэгээ, хашаа, дээш авирахаас хамгаалсан өргөст тортой бусад хаалтыг ашиглана.	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал А&ЗҮ ажлын хуваарь, үр дүнг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Өндөр хүчдэлийн шугамтай холбоотой эрсдлүүдийн талаар орон нутгийн иргэдэд мэдлэг, мэдээлэл өгөх зорилгоор чадавхийг бэхжүүлэх, мэдлэг олгох кампанит ажлыг ЦДҮС хэрэгжүүлнэ. Хязгаарлалтын бүсийн шаардлагын талаар орон нутгийн иргэдийн мэдлэгийг шинэчлэх, мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор хөрш зэргэлдээ газруудын иргэдэд боловсрол / мэдээлэл хүргэх.	БОННБУ		ЦДҮС/ А&ЗҮ гэрээлэгчид	А&ЗҮ БОНМХШТ Төслийн ОТОХТ	Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын төлөвлөгөө/ Төслийн ОТОХТ ба хурлын тэмдэглэл Харилцаа холбоо/мэдээлэл солилцсон нотлох баримт	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Дэд станцуудыг бүх цаг үед аюулгүй байлгаж, зөвшөөрөлгүй хүмүүсийг байранд ойртуулахгүй байна. Аюулгүй байдлыг хангах ажилтнууд дэд станцуудыг цаг ямагт хянаж, аюулгүй	БОННБУ		ЦДҮС/ А&ЗҮ гэрээлэгчид	А&ЗҮ БОНМХШТ	Аюулгүй байдлын төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал А&ЗҮ ажлын хуваарь, үр дүнг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагнах хэлбэр
байдлыг хангах бөгөөд ердийн бус байж болзошгүй бүх тохиолдлыг мэдээлдэг.						
Гал унтраах зохих хэрэгслүүд дэд станцад байна.	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	Аюулгүй байдлын төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал А&ЗҮ ажлын хуваарь, үр дүнг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
ХЗ дотор гал ашиглахыг хориглоно.	БОННБУ		ЦДҮС/ А&ЗҮ гэрээлэгчид	А&ЗҮ БОНМХШТ	Аюулгүй байдлын төлөвлөгөөний хүртээмжтэй байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
ЦСО-ны түвшинг хөдөлмөрийн болон хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөөллийн талаархи удирдамжид нийцүүлэхийн тулд ЦДАШ-ын зураг төслийг гаргах.	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын төлөвлөгөө болон Ажилчдын Эрүүл мэнд, Аюулгүй байдлын төлөвлөгөө Хяналтын төлөвлөгөөний үр дүнг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Шаардлагатай гэж үзвэл (хэрэв гомдол ирсэн бол) ЦДҮС нь талбай болон дамжуулагчийн геометр, цахилгааны урсгал зэрэг нөхцөл байдлыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр өртөлтийн түвшинг дахин загварчилна. Хоёр хэмжээст загвар ихэнх тохиолдолд хангалттай байдаг. Хэрэв зэрэгцээ эсхүл огтлолцсон шугамууд гарч ирсэн эсхүл рецепторын ойролцоо шугам шулуун шугамаас хазайсан тохиолдолд гурван хэмжээст загварыг ашиглах шаардлагатай.	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	А&ЗҮ БОНМХШТ х Хэрэв байгаа бол нэмэлт судалгааны үр дүн шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг агуулсан Хөдөлмөрийн болон ажиллах нөхцөл						
А&ЗҮ шатанд зориулсан Хөдөлмөрийн Төлөвлөгөө болон Хүний Нөөцийн бодлогыг А&ЗҮ БОНМХШТ-ний нэг хэсэг болгон ЦДҮС боловсруулах ёстой. Боломжтой тохиолдолд орон нутгийн иргэдэд ирэх боломж, үйлчилгээг эрэлхийлэх ёстой.	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	Хүний Нөөцийн Бодлого, Хөдөлмөрийн менежментийн төлөвлөгөөг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хөдөлмөрийн Гомдол шийдвэрлэх Механизм	БОННБУ		ЦДҮС/ А&ЗҮ гэрээлэгчид	Төслийн ОТОХТ	Хөдөлмөрийн гомдол шийдвэрлэх механизмын хэрэгжилтийг шалгах	Гомдлын маягт бүртгэл
Ажилчдын эрсдэлийг зохицуулахын тулд ЦДҮС А&ЗҮ БОНМХШТ-г боловсруулах ёстой. Үүнд, ялангуяа дэд	БОННБУ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	ХАБЭА болон онцгой байдлын бэлэн байдал ба хариу арга	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Нөлөөллийг бууруулах хянах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Хууль тогтоомж (хэрэв хэрэгцээтэй бол)	Хариуцагч тал	Удирдлагын төлөвлөгөө, хэрэв хэрэгцээтэй бол	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагнах хэлбэр
станцуудад ажиллах ажилчдын өртөх эрсдэлийг үнэлэх, удирдан хянах, хянах шаардлагатай заалтуудыг оруулах ёстой.					хэмжээг багтаасан А&ЗҮ БОНМХШТ	
Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг ЦДҮС боловсруулах ёстой.	БОННБҮ		ЦДҮС	Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Төслийн үйл ажиллагааны бүрэн туршилт, ашиглалт, гүйцэтгэл, туршилт, найдвартай байдлын шалгалтыг хийх шаардлагатай.	БОННБҮ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	А&ЗҮ БОНМХШТ	Хяналт шалгалтын бүртгэл
ЦДҮС бүх ажилчдыг зохих ёсоор сургасан байх ёстой. ХХХ-аар ажилчдыг хангана. Дуу чимээ шуугиан, сонсгол алдагдахаас хамгаалахын тулд дуу чимээ ихтэй машин, цахилгаан хэрэгслийн ойролцоо ажиллаж байгаа ажилтнуудыг чихэвчээр хангаж өгнө.	БОННБҮ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	БОНМХШТ дэх Хөдөлмөрийн менежментийн төлөвлөгөө	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Тоног төхөөрөмжийг тогтмол арчлах нь тоног төхөөрөмжийн эвдрэлээс болж гэмтэх эрсдлийг бууруулна.	БОННБҮ		ЦДҮС	ХАБЭА Төлөвлөгөө	ХАБЭА Төлөвлөгөөг агуулсан А&ЗҮ БОНМХШТ	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хамгаалалтын хэрэгслийн цочрол, эвдрэлээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд тоног төхөөрөмжийг зохих ёсоор газардуул.	БОННБҮ		ЦДҮС	ХАБЭА Төлөвлөгөө	ХАБЭА Төлөвлөгөөг агуулсан А&ЗҮ БОНМХШТ	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Галыг илрүүлэх, хамгаалах системийг олон улсын жишигт хүргэх.	БОННБҮ		ЦДҮС	ХАБЭА Төлөвлөгөө	ХАБЭА Төлөвлөгөөг агуулсан А&ЗҮ БОНМХШТ	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Зөвшөөрөлгүй газар ашиглалтаас сэргийлэхийн тулд Монгол улсын хуульд заасны дагуу ХЗ-ыг тогтмол шалгах	БОННБҮ		ЦДҮС	А&ЗҮ БОНМХШТ	А&ЗҮ БОНМХШТ	Хяналт шалгалтын бүртгэл
ЦСО-ны түвшинг хөдөлмөрийн болон хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөөллийн талаархи удирдамжид нийцүүлэхийн тулд ЦДАШ-ын зураг төслийг гаргах.	БОННБҮ		ЦДҮС	ХАБЭА Төлөвлөгөө	ХАБЭА Төлөвлөгөөг агуулсан А&ЗҮ БОНМХШТ	Хяналт шалгалтын бүртгэл
ЦДҮС нь дэд станцуудад ажиллах ажилчдын өртөх эрсдэлийг үнэлэх, удирдан хянах, хянах шаардлагатай заалтуудыг хэрэгжүүлэх ёстой.	БОННБҮ		ЦДҮС	ХАБЭА Төлөвлөгөө	ХАБЭА Төлөвлөгөөг агуулсан А&ЗҮ БОНМХШТ	Хяналт шалгалтын бүртгэл

8. Байгаль орчны Хяналт

8.1. Танилцуулга

Зээлдэгч болон Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь А&ЗҮ болон барилгын ажлын үе шатанд тус бүрт нь зориулж Байгаль орчин, Нийгмийн Хяналтын Хөтөлбөрийг бий болгоно. Төслийн хяналтын үйл ажиллагаануудыг дараах зорилгоор хэрэгжүүлнэ:

- Төслийг үндэсний шаардлага болон ЕСБХБ-ны ГШ-уудад нийцүүлэн хэрэгжүүлсэн эсэхийг баталгаажуулах;
- Барилгын шатанд суурь байдалд гарсан өөрчлөлтүүдийг хянах;
- Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний үр бүтээмжит байдлыг үнэлэх;
- Зээлдүүлэгчдэд болон зөвшөөрөл олгогч байгууллагуудад байгаль орчин, нийгмийн гүйцэтгэлийн талаар мэдээлэл олгох; ба
- Хэрэв санал болгосон нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ барилгатай холбоотой болзошгүй нөлөөллийг арилгаж, бууруулж чадахгүй бол залруулах арга хэмжээ авна.

8.2. Хяналтын Төлөвлөгөө

Хяналтын хамгийн наад захын шаардлагуудыг БОНМХШТ-д тусгасан. Барилга байгууламжийн нарийвчилсан хяналт, барилгын техникийн тодорхойлолт, зорилтыг харуулсан барилгын хяналтын төлөвлөгөөний нарийвчилсан шаардлагыг Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгчийн бэлтгэсэн Барилгын БОНМХШТ-д тусгана.

Барилгын хяналтын төлөвлөгөөнд дараах зүйлс багтах ч үүгээр хязгаарлагдахгүй:

- Агаарын чанар; шаардлагатай үед тоосны агууламжийг хянах (PM10, PM2.5);
- Дуу чимээ; шаардлагатай үед чимээнд мэдрэмтгий рецепторууд дахь дуу чимээний түвшин болон үйлдвэр болон машин тоног төхөөрөмжийн дууны түвшинг хянах;
- Биологийн олон янз байдал, нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний үр нөлөөг хянах, шаардлагатай бол ургамал, амьтан, хууль бус ан амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг Төслийн ажилтнуудтай хамтран зарж борлуулах явдлыг хянах;
- Гүний ус; зөвшөөрөлтэй гүний усны худгаас ус ашиглаж / олборлохдоо хүнд металын тест ашиглах
- Хог хаягдал; Шингэн асгарах эсхүл гоожих эсэхийг хянахын тулд агуулах савнуудыг шалгах; ба
- Хөрсний чанар; Бохирдсон гэж сэжиглэж байгаа хөрсөнд хөрсний шинжилгээ хийх.

Ашиглалтын хяналт шалгалтын нарийвчилсан шаардлагууд, ашиглалтын хяналтын төлөвлөгөө, техникийн тодорхойлолт, зорилтуудыг ЦДҮС-ийн бэлтгэсэн А&ЗҮ БОНМХШТ-д тусгана.

Ашиглалтын хяналтын төлөвлөгөөнд дараах зүйлс багтах ч үүгээр хязгаарлагдахгүй:

- Биологийн олон янз байдал; шувууны мэргэжилтнүүд цахилгаан дамжуулах шугамд шувууны цогцос байгаа эсэхийг тогтмол хянах бөгөөд идлэг шонхор болон Тарвалжи бүргэдийн үүр цахилгааны цамхаг дээр байгаа эсэхийг хянах;
- Ажилчдын ЦСО-д өртөх байдал, ялангуяа дэд станцууд дээрх;
- Хэрэв гомдол хүлээн авсан бол дэд станцуудын ойролцоох дуу чимээнд мэдрэмтгий рецепторуудын дуу чимээний түвшин;
- Биологийн олон янз байдал, нөхөн сэргээх арга хэмжээнүүдийн үр ашигт байдлыг хянах.

9. Сургалт ба Мэдлэг Ойлголт

9.1. Танилцуулга

БОНМХШТ амжилтын гол бүрэлдэхүүн нь чадавхыг бэхжүүлэх, Гэрээт гүйцэтгэгчид, дэд гэрээлэгчид зэрэг Төслийн бүх ажилчдыг сургах юм.

9.2. Ёс зүйн Дүрэм

Зээлдэгч Төслийн Ёс Зүйн Дүрмийг бэлдэнэ. Бүх Гэрээлэгчид, Дэд гэрээлэгчид болон талбайд ирсэн зочдод хамаарна.

9.3. Барилгын Шатны Сургалт

9.3.1. Сургалтын төлөвлөгөө

Барилгын ажилчдад зориулсан БОНУТ/БОНМХШТ сургалтууд нь Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч боловсруулж, Зээлдэгч баталсан Сургалтын Төлөвлөгөөний дагуу зохион байгуулагдана. Энэхүү Төлөвлөгөөнд сургалтын шаардлагууд, сэдвүүд, чадавхыг бэхжүүлэх салбарууд, ажлын сургалт шаардлагатай ажилчид зэргийг хураангуйлж өгнө. Сургалтын анхны төлөвлөгөөг барилгын ажил эхлэхээс өмнө боловсруулж батална. Сургалтыг сар бүр, жил бүр, хэрэгцээ шаардлагын дагуу хянана.

Барилгын ажлын явцад Гүйцэтгэгчийн БОНУТ-ны менежер Сургалтын төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлнэ. Аудит / шалгалтын зорилгоор нотлох баримтыг бүрдүүлэхийн тулд ажилтан бүрт сургалтын бүртгэлийг хөтлөнө.

9.3.2. Танилцуулах сургалт

Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч нь бүх ажилчид танилцуулга сургалт авсан эсэхийг баталгаажуулна. Бүх шинэ ажилчид ажлын талбай дээрх БОНУТ, үндсэн дүрмүүд, ажилчдыг гэмтэж бэртэхээс сэргийлэх, ХХХ ашиглалт зэрэг зүйлсийн талаар мэдээллийг талбайн танилцуулгаас авна.

Танилцуулга сургалт дараах сэдвүүдийг хамарна:

- БОНУТ Бодлогууд
- Төслийн стандартууд
- ЖСХД болон малчдын худгийг ашиглахыг хориглосон зүйл бүхий Ёс Зүйн Дүрэм
- Байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба Төслийн үйл ажиллагааны үр нөлөө
- БОНУТ заавар ба БОНМХШТ-д дараах зүйлс багтах ч үүгээр хязгаарлагдахгүй:
  - чимээ шуугианыг багасгах шаардлага
  - биологийн мэдрэмтгий төрөл зүйл, Төслийн үүрэг хариуцлага.
  - барилгын үе шатанд болон аливаа кэмпэд шаардлагатай усыг хэмнэх арга хэмжээ
  - зэрлэг амьтадтай холбоотой хууль тогтоомжийг зөрчсөн тохиолдолд хүлээх шийтгэл
  - шувууны гол байршлууд болон эдгээр байршлуудад хэрэглэх арга хэмжээнүүд
  - Хог хаягдлыг бууруулах, хог хаягдлын төрөл, тэдгээрийн ангилал, төслийн хог хаягдлын менежментийн дүрмийн талаар ойлголт мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор хог хаягдлын менежментийн талаарх сургалт
  - түлш, химийн бодистой харьцах, шингэн бодис асгарсан тохиолдолд ашиглах хэрэгслийг хэрхэн ашиглах.
- Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө

Танилцуулгын дараа Төслийн ажилтнууд ажилчдын сургалт, яаралтай тусламжийн утасны дугаар, БОНУТ-ны шаардлагын талаарх мэдээллийг агуулсан Ажилчдын гарын авлагыг авна.

Барилгын талбайд зочлох шаардлагатай хүмүүс мөн талбайн танилцуулах сургалтанд бүрэн хамрагдах ёстой. Ерөнхий танилцуулах сургалтанд аюул ослын анхан шатны мэдлэг, аюулгүй ажиллагааны дадлага, гал түймэр, нүүлгэн шилжүүлэх гэх мэт яаралтай тусламжийн зүйлс багтана.

9.3.3. Төслийн сургалт

9.3.3.1. БОНУТ ба БОНМХШТ

БОНУТ болон Барилгын БОНМХШТ-ийн менежмент, хэрэгжилтэд оролцсон бүх хүмүүс зохих сургалтанд хамрагдана. Сургалтанд дараах зүйлс багтана:

- Байгаль орчныг яагаад хамгаалах хэрэгтэй вэ
- Барилгын ажил байгаль орчинд хэрхэн нөлөөлж болох вэ
- Ийм нөлөөллийг бууруулахын тулд юу хийж болох вэ
- БОНМХШТ-ний талаарх мэдлэг
- Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний талаарх мэдлэг
- Барилга угсралтын үед нийгмийн хариуцлага, жишээ нь нутгийн оршин суугчдад анхаарал хандуулах

9.3.3.2. Ажлын онцлог

Шинэ ажил эхлэхээс өмнө бүх ажилчид дараах агуулга бүхий зохих сургалт мэдээлэл авсан байна.

- Материал, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн талаарх мэдлэг
- Эрүүл мэндэд учирч болзошгүй эрсдлүүд
- Эрүүл мэндэд учирч болзошгүй эрсдлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ
- Эрүүл ахуйн шаардлага
- Ажлын тусгай ХХХ ашиглах
- Үйл ажиллагааны ослын эсрэг зохих арга хэмжээ авах

Шаардлагатай тохиолдолд тодорхой ажил үүрэг гүйцэтгэж байгаа ажилчдад ХХХ ашиглах, аюулгүй жолоодох, хязгаарлагдмал орон зайд ажиллах, аюултай материалтай харьцах гэх мэт сэдвээр сургалт өгнө.

9.3.3.3. Аюулгүй Байдлын Талаарх Албан Бус Хэлэлцүүлэг

Ажил эхлэхээс өмнө тодорхой асуудлуудыг хэлэлцэх шаардлагатай үед аюулгүй байдлын талаарх албан бус хэлэлцүүлэг хийнэ. Тодорхой нөхцөл байдалд, шаардлагатай үед гадны мэргэжилтнээс техникийн тусламж авахын тулд урьж болно.

9.4. Ашиглалтын шат

А&ЗҮ шатанд хийх сургалтын шаардлагуудыг ЦДҮС тодорхойлж, А&ЗҮ БОНМХШТ-д оруулна.

10. Нийцлийн Хяналт, Аудит ба Тайлагнал

10.1. Нийцлийн Хяналтын Шаардлагууд

Бүх хяналт, шалгалт, аудит, тайлагнал БОНУТ шаардлагууд, журмуудын дагуу хийгдэнэ. Эдгээр шаардлагуудыг Барилгын БОНМХШТ болон А&ЗҮ БОНМХШТ-д тусгана.

10.2. Үзлэг Шалгалт ба Дотоод Аудит

Барилгын шатанд хийгдэж байгаа ажлууд БОНУТ болон Барилгын БОНМХШТ-ний шаардлагуудын дагуу хийгдэж байгааг баталгаажуулахын тулд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч талбайн үзлэг шалгалт/хяналтыг хийнэ. Үүнд Барилгын БОНМХШТ-ний дагуу Гэрээт гүйцэтгэгчийн БОНУТ Менежерийн хийх дотоод аудит багтана. Энэхүү аудит нь дараах зүйлсийн үр ашигт байдал, холбоо хамаарлыг үнэлнэ:

- Жилд 2 удаа бүрэн хяналт хийх
- Бүртгэгдсэн тохиолдол эсхүл томоохон үл нийцлийн дараа
- БОНМХШТ дэх нэмэлт өөрчлөлт, сайжруулах эсхүл өөрчлөлтийн дараа

Ашиглалтын үед БОНУТ болон А&ЗҮ БОНМХШТ-ний шаардлагуудын дагуу Төслийн үйл ажиллагаа явж, засвар үйлчилгээ хийгдэж байгааг баталгаажуулахын тулд талбайн үзлэг шалгалт/хяналтыг хийж гүйцэтгэнэ.

Барилга болон А&ЗҮ үе шатны үзлэг шалгалтыг Барилгын БОНМХШТ болон А&ЗҮ БОНМХШТ-д тодорхойлсон үүрэг оролцоон дээр үндэслэн өдөр тутам, сар бүр хийж, Хяналтын Хуудас, Маягт, Бүртгэл ашиглаж бүртгэнэ. Ямар нэг үл нийцэл бүртгэгдсэн тохиолдолд зохих залруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Үзлэг шалгалт, дотоод аудит хийх арга зам, үүрэг хариуцлага, ашиглалтын шатанд осол, үл нийцэл гарсан үед зохицуулах журмуудыг холбогдох БОНМХШТ-д тусгасан.

10.3. Гадаад Аудит Тайлагналын Шаардлагууд

Барилгын шатанд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч Зээлдэгч /ТХН-д тайлагнана. Тайлагналын хэлбэрийг Зээлдэгч болон Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч хоорондоо тохирно. Гэхдээ Хүснэгт 7-1-д БОНУТ-ны тайлагнал, хариуцагч тал, тайлан өгөх давтамжийн хураангуйг харуулав. Тайлагналын хэлбэрийг хамгийн багадаа жилд 2 удаа эргэн хянана.

Хүснэгт 10-1. БОНУТ тайлагналын шаардлагууд

Тайлангийн төрөл	Тайлан	Хариуцагч		Давтамж	Хэнд өгөх
Хяналтын хуудас	Үзлэг шалгалтын бүртгэл	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Шаардлагын дагуу	Зээлдэгч
Маягт ба Бүртгэл	Хог хаягдлын менежмент ба устгах баримт бичиг	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Шаардлагын дагуу	Зээлдэгч
	Үл нийцэл/ осол / тохиолдлын маягт, бүртгэл	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Шаардлагын дагуу	Зээлдэгч
	Тохиолдлын олдворын журам	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Шаардлагын дагуу	Зээлдэгч
	Олон нийтийн өргөдөл гомдлын маягт, бүртгэл	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Шаардлагын дагуу / Сар бүр	Зээлдэгч
	Хөдөлмөрийн өргөдөл гомдлын маягт, бүртгэл	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Шаардлагын дагуу	Зээлдэгч
Төслийн тайлангууд	Барилгын өмнөх шатны тайлан	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Нэг удаа	Зээлдэгч

Тайлангийн төрөл	Тайлан	Хариуцагч		Давтамж	Хэнд өгөх
	Төслийн Гүйцэтгэлийн Тайлан	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Шаардлагын дагуу / Сар бүр	Зээлдэгч
	Барилгын дараах шатны нөхөн сэргээлтийн тайлан	Барилгын гүйцэтгэгч Менежер	Гэрээт БОНУТ	Нэг удаа	Зээлдэгч
	ЕСБХБ-д өгөх Төслийн Гүйцэтгэлийн тайлан	ЦДҮС Менежер	БОНУТ	Сар бүр эсхүл тохирсны дагуу	ЕСБХБ

10.4. Осол, Тохиолдол Ба Үл Нийцэл

Барилгын үе шатанд Барилгын ажлын Гэрээлэгч нь бүх үл нийцлийг тодорхойлж, бүртгэж, тогтоогдсон бүх үл нийцлийг арилгах, ирээдүйд дахин давтагдахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор Үл Нийцэл ба Залруулах Арга хэмжээний Журмыг хэрэгжүүлнэ.

Барилгын үе шатанд Барилгын Гэрээлэгч нь байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын осол, тохиолдлууд, осолд дөхсөн тохиолдлууд тодорхойлж, бүртгэж, ирээдүйд дахин гарахаас нь сэргийлж зохих арга хэмжээ авснаа баталгаажуулж, Осол, Тохиолдол, Осолд дөхсөн тохиолдлын Журмыг хэрэгжүүлнэ.

Ашиглалтын шатанд ЦДҮС нь одоо ашиглагдаж байгаа дотоод практик болон ЕСБХБ-тай тохирсны дагуу ижил журмуудыг дагаж мөрдөнө.

Дагаж мөрдөх ерөнхий журмыг дор дурдав.

10.4.1. Үл Нийцлийн Журам

Дараах баримт бичгээс гажсан зүйлсийг үл нийцэл гэнэ::

- Төслийн бодлого, журам;
- Хууль эрхзүйн шаардлагууд;
- Төслийн зөвшөөрөл/лиценз ; ба
- БОНМХШТ-д заасан Төслийн шаардлагууд.

Дараах арга хэмжээнүүдээр дамжуулж үл нийцлүүдийг тодорхойлж болно:

- Өдөр тутмын/7 хоног тутмын/сар бүрийн талбайн хяналт/үзлэг шалгалтаар тодорхойлж, Хяналтын хуудас/Үзлэг Шалгалтын бүртгэлд бүртгэнэ;
- Гуравдагч талын аудитын үр дүн;
- Осол, тохиолдол ба осолд дөхсөн тохиолдлууд;
- Хурлын тэмдэглэл;
- Гүйцэтгэлийн хяналт; ба
- Гомдол санал (гадаад эсхүл дотоод).

Шаардлагатай тохиолдолд Үл нийцлийг шийдвэрлэхийн тулд Залруулах арга хэмжээг тодорхойлно. Залруулах арга хэмжээ нь яаралтай асуудлыг арилгах арга хэмжээ бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд асуудлын үндсэн шалтгааныг олж тогтоох, үндсэн шалтгааныг арилгахад шаардлагатай бусад арга хэмжээг тодорхойлох арга хэмжээ байж болно. Бүх үл нийцэл болон Залруулах арга хэмжээнүүдийг Үл Нийцэл болон Залруулах Арга Хэмжээний Маягт, бүртгэлд тайлагнана.

10.4.2. Осол/Тохиолдлын Журмууд

Бүх осол, тохиолдуудыг (осол, шингэн бодис асгарах, ажлаас үүдэлтэй өвчлөл, эвдрэл гэмтэл, осолд дөхсөн тохиолдол гэх мэт) Осол, Тохиолдлын Маягт, Бүртгэлд тайлагнана.

Дараах журмыг дагаж мөрдөнө:

- Хэрэв осол/тохиолдол/осолд дөхсөн тохиолдол болсон бол Талбайн менежерт нэн даруй мэдэгдэж, нөлөөлөл эсхүл болзошгүй нөлөөллийг багасгахын тулд яаралтай арга хэмжээ авах ёстой. Осол эсхүл тохиолдлын шинж чанараас хамаараад дараах журмыг хэрэгжүүлнэ:

- Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний журам
- Шингэн бодис асгарахаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө
- Осол/тохиолдол/ осолд дөхсөн тохиолдол шийдвэрлэх яаралтай арга хэмжээ авсан бол Талбайн Менежер БОНУТ менежерт мэдээлэл өгөх ёстой.
- Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгчтэй тохирсон журмын дагуу Зээлдэгчид осол/тохиолдлын талаар мэдээлэх ёстой.
- Талбайн Менежер Осол, Тохиолдол болон Осолд дөхсөн тохиолдлын Маягтыг чадах хүртлээ бөглөж БОНУТ Менежерт өгнө.
- БОНУТ Менежер Маягтыг хянаж, бүрэн бөглөнө.
- БОНУТ Менежер Осол, Тохиолдол болон Осолд дөхсөн тохиолдлын Бүртгэлийн хөтөлнө.
- БОНУТ Менежер, Талбайн менежер болон томилогдсон бусад хүмүүс нь цаашид ямар арга хэмжээ, шалгалт хийх шаардлагатайг тодорхойлж, Осол, Тохиолдол болон Осолд дөхсөн тохиолдлын Маягтад бүртгэнэ.
- Осол, тохиолдлын үндсэн шалтгааныг тогтоох зорилгоор томилогдсон хүн (хүмүүс) дараа дараагийн шалгах, баталгаажуулах үйл ажиллагааг явуулна.
- Шалтгаан тодорхой болсон бол залруулах арга хэмжээг Залруулах Арга Хэмжээний Маягтад баримтжуулна. Залруулах Арга Хэмжээний Маягт нь шаардлагатай залруулах арга хэмжээ, арга хэмжээний хэрэгжилтийг хариуцах хүн болон хугацааг тодорхойлно. Залруулах Арга Хэмжээний Маягтын лавлах дугаарыг Осол, Тохиолдол, Осолд дөхсөн тохиолдлын маягтад БОНУТ Менежер нэмж өгнө.
- Залруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлсний дараа БОНУТ менежер эсхүл томилогдсон төлөөлөгч залруулах арга хэмжээний үр дүнг хянаж шалгана.
- Шалгалтын дүнд осол/тохиолдол/ осолд дөхсөн тохиолдлын үл нийцлийн улмаас үүссэн гэдэг нь тогтоогдвол БОНУТ менежер мөн л үүнийг Үл Нийцэл ба Залруулах Арга Хэмжээний бүртгэлд бүртгэж авна.
- Залруулах Арга Хэмжээг амжилттай хэрэгжүүлж дууссан бол БОНУТ Менежер болон Талбайн Менежер Залруулах Арга Хэмжээний Маягтад гарын үсэг зурж, “арга хэмжээ хаагдсан” гэж мэдээллийг шинэчилнэ. Осол, Тохиолдол, Осолд дөхсөн тохиолдлын Бүртгэл мөн шаардлагатай бол Үл Нийцэл, Залруулах Арга Хэмжээний Бүртгэлийг БОНУТ Менежер шинэчилнэ.

Аливаа ноцтой осол, тохиолдлуудын хувьд Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч 2 долоо хоногийн хугацаанд Ослын Тайланг бүрэн дуусгаж, Зээлдэгчид өгнө.

11. Хэрэгжилтийн хуваарь

Зээлдэгч, Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгчийн үндсэн үйл ажиллагаануудын хураангуй болон БОНМХШТ-ний хэрэгжилтийн хуваарийг Хүснэгт 11-1-д харуулав.

Хүснэгт 11-1. Хэрэгжүүлэх үндсэн үйл ажиллагааны хураангуй

Үйл ажиллагаа	Хариуцагч	Хугацаа
ТХН-ийг байгуулж, Зээлдэгч БОНУТ Ахлагчийг томилох	Зээлдэгч / ЕСБХБ	Барилгын үе шатаас өмнө
Төслийн БОНУТ боловсруулах, хэрэгжүүлэх. Үүнд дараах зүйлс багтана: <ul style="list-style-type: none"> Бодлогууд Төслийн БОНМХШТ Төслийн Менежментийн Төлөвлөгөөнүүд Хууль & Зөвшөөрлийн бүртгэл Төслийн ОТОХТ Төслийн НШАХТ/АСТ Үүрэг оролцоо, хариуцлага Төслийн хуваарь/хөтөлбөр 	Зээлдэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Барилгын өмнөх үе шатны судалгаа хийх-тулгуур, түр замын байршлыг эцэслэх, нүүлгэн шилжүүлэх байгууламж болон худагнуудыг тогтоох.	Зээлдэгч / Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Шаардлагатай бол НШАХТ/АСТ бэлдэх	Зээлдэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Барилгын үе шатаас өмнөх судалгаа хийх – археологи ба экологи	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Төслийн ОТОХТ хэрэгжүүлэх	Зээлдэгч	Барилгын үе шатаас өмнө болон барилгын үе шатанд
Барилгын БОНУТ Менежер болон БОНУТ баг томилох	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Барилгын үе шатаас өмнөх судалгаа хийх – археологи ба экологи	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Барилгын өмнөх үе шатын тайлан бэлдэх	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Барилгын БОНМХШТ боловсруулах	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Сургалтын Төлөвлөгөө боловсруулах	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Барилгын өмнөх үе шатын тайлан бэлдэх	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Барилгын ОТОХТ бэлдэх	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Зөвшөөрлийн бүртгэл хөтөлж, зөвшөөрөл авах	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатаас өмнө
Барилгын БОНМХШТ хэрэгжүүлэх	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатанд
Барилгын ОТОХТ хэрэгжүүлэх	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатанд
Сургалтын Төлөвлөгөө Хэрэгжүүлэх	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатанд
Үзлэг шалгалт, хяналт	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатанд
Барилгын гүйцэтгэлийн тайлан	Гэрээлэгч Зээлдэгчид өгнө	Барилгын үе шатанд

	Зээлдэгч ЕСБХБ-нд өгнө	Барилгын үе шатанд
Барилгын дараах шатны нөхөн сэргээлтийн тайлан	Барилгын Гэрээт гүйцэтгэгч	Барилгын үе шатын дараа, хүлээлгэж өгөхөөс өмнө
А&ЗҮ БОНМХШТ боловсруулах	ЦДҮС	Ашиглалтаас өмнө
Төслийн А&ЗҮ ОТОХТ хэрэгжүүлэх	ЦДҮС	Ашиглалтын шатанд
Сургалтын Төлөвлөгөө Хэрэгжүүлэх	ЦДҮС	Барилгын үе шатанд
А&ЗҮ БОНМХШТ хэрэгжүүлэх	ЦДҮС	Барилгын үе шатанд
А&ЗҮ Гүйцэтгэлийн тайлан	ЦДҮС ЕСБХБ-нд өгнө	Барилгын үе шатанд

